

RISIKO- OG KAPITALSTYRING 2017

Offentliggjøring av finansiell informasjon for SpareBank 1 SR-Bank ASA

INNHold

INNLEDNING	4
ÅRET 2017	5
SPAREBANK 1 SR-BANK ASA	6
SPAREBANK 1-ALLIANSEN	7
KAPITALDEKNING	8
Kapitaldekningsregelverk	8
Ansvarlig kapital	8
Kombinerte bufferkrav	10
Faktisk kapitaldekning	11
Uvektet kjernekapitalandel	12
RISIKO- OG KAPITALSTYRING I SPAREBANK 1 SR-BANK	13
Formål	13
Overordnet risikoeksponering	13
Prosess for risiko- og kapitalstyring (ICAAP)	14
Organisering	16
KREDITTRISIKO.....	19
Generelt om kredittrisiko	19
Utvikling i kredittrisiko	19
Styring av kredittrisiko	22
Måling av kredittrisiko	24
Risikoklassifiseringssystemet	24
Sikkerheter og andre risikoreducerende tiltak.....	27
Validering	28
Sammenligning av risikoparametere med faktisk utfall.....	31
Mislighold og nedskrivninger	35
Risikovektet balanse for kredittrisiko.....	36
MARKEDSRISIKO	37
Generelt om markedsrisiko	37
Markedsrisiko, herunder spreadrisiko obligasjoner og sertifikater	37
Obligasjonsporteføljen	38
Renterisiko	39
Valutarisiko	39
Verdipapirrisiko aksjer	39
OPERASJONELL RISIKO.....	40
Styring av operasjonell risiko	40

Måling av operasjonell risiko	40
Utvikling i operasjonell risiko	40
Risikovektet balanse for operasjonell risiko.....	41
LIKVIDITETSRISIKO	42
Generelt om likviditetsrisiko	42
Styring og måling av likviditetsrisiko	42
EIERRISIKO	44
Styring av eierrisiko	44
Generelt om eierrisiko	44
FORRETNINGSRISIKO	45
OMDØMMERISIKO	45
STRATEGISK RISIKO	46
COMPLIANCE RISIKO (ETTERLEVELSE)	46
Compliance policy	46
Styring av compliance risiko.....	46
FORKORTELSER OG DEFINISJONER	47
OVERSIKT OVER FIGURER	48
OVERSIKT OVER TABELLER.....	49
VEDLEGG.....	51

INNLEDNING

Risiko- og kapitalstyringen i SpareBank 1 SR-Bank skal skape finansiell- og strategisk merverdi

Formålet med risiko- og kapitalstyringen i SpareBank 1 SR-Bank er å skape finansiell- og strategisk merverdi gjennom:

- å ha en god risikokultur som kjennetegnes av høy bevissthet om risikostyringen og konsernets verdigrunnlag
- å ha en god forståelse av hvilke risikoer som driver inntjening og tap
- i størst mulig grad prise aktiviteter og produkter i tråd med underliggende risiko
- å ha en tilstrekkelig soliditet ut fra valgt risikoprofil, og samtidig tilstrebe en optimal kapitalanvendelse på de ulike forretningsområdene
- å utnytte diversifiseringseffekter
- å unngå at enkelthendelser skal kunne skade konsernets finansielle stilling i alvorlig grad

Denne rapporten er utarbeidet for å gi markedet informasjon om SpareBank 1 SR-Bank sin risiko- og kapitalstyring. Rapporteringen er i henhold til kravene i Kapitalkravsforskriftens del IX: *Offentliggjøring av finansiell informasjon* og oppdateres årlig. Informasjon om kapitaldekning og minimumskrav til ansvarlig kapital oppdateres kvartalsvis i egne vedlegg. For informasjon om konsernets godtgjørelsesordning henvises det til note 22 i Årsrapport 2017.

ÅRET 2017

SpareBank 1 SR-Bank har som hensikt å gi kraft til vekst og utvikling i regionen som konsernet er en del av. En totalvurdering av konsernets finansielle ståsted tilsier at konsernet er godt rustet for dette.

Året 2017 har på mange måter vært et vendepunkt for økonomien i regionen som konsernet er en del av. Etter en lengre periode hvor aktiviteten i norsk økonomi har vært preget av oljeprisfallet som startet i juni 2014, har svak kronekurs, lave renter og endringskraft hos bedriftene bidratt til at veksttakten i økonomien har økt. Oljeprisen har vært relativt stabil i 2017, og i konsernets markedsområde var det en markert nedgang i arbeidsledighet gjennom året. Resultatene fra konjunkturbarometeret utarbeidet for Sør- og Vestlandet¹ viser at næringslivet samlet er optimistisk og blant annet forventer økte ordreserver, bedre lønnsomhet og flere ansatte i 2018. Dette gjelder også for bedrifter med høy oljeeksponering, som er de bedriftene som var mest utsatt under nedgangskonjunkturen.

Kredittrisiko står for en betydelig del av konsernets risikoeksponering, og SpareBank 1 SR-Bank vurderes å ha en godt diversifisert kredittportefølje. Et klart definert rammeverk som setter begrensninger på hva som finansieres og på hvilke vilkår bidrar til å opprettholde en robust portefølje.

Utlån til personkunder utgjør 66 prosent av totale utlån (EAD)². Kvaliteten i personmarkedsporteføljen vurderes som meget god med lavt tapspotensial. Det alt vesentlige av porteføljen er sikret med pant i fast eiendom, og belåningsgraden er gjennomgående moderat sett opp mot markedsverdi på sikkerhetsobjektene.

Utlån til bedriftskunder utgjør 34 prosent av totale utlån (EAD), og kredittkvaliteten vurderes som god.

Konsentrasjonsrisikoen mot store kunder og enkeltbransjer er redusert de siste årene, målt mot både kjernekapital og driftsresultat. Konsernets største bransjemessige konsentrasjon er rettet mot næringseiendom som utgjør om lag 15 prosent av den samlede utlånsporteføljen (EAD). Eiendomsporteføljen knyttet til utleie består i hovedsak av langsiktige leiekontrakter med finansielt solide leietakere. Andelen ledig areal er begrenset, og en vesentlig del av porteføljen er rentesikret. Syv prosent av den totale utlånsporteføljen er relatert til oljevirkosomhet, hvor bransjegruppen offshore utgjør den største andelen. Svak økonomisk utvikling i oljerelatert offshore de siste årene har medført noe høyere misligholdssannsynlighet og nedskrivninger i denne porteføljen enn det normerte nivået i en normalkonjunktur. Konsernet har så langt ikke opplevd vesentlig smitteeffekt i mislighold eller nedskrivninger fra oljerelatert virksomhet til andre sektorer.

SpareBank 1 SR-Bank leverte et godt resultat i 2017, preget av inntektsvekst, god kostnadskontroll og lavere tap, og konsernet oppfyller alle kapitalkrav per 31.12.2017. Ren kjernekapitaldekning er økt fra 14,7 prosent i 2016 til 15,1 prosent i 2017. Uvektet kjernekapitalandel er 7,4 prosent, og godt over de minimumskrav som diskuteres og anbefales internasjonalt. Solid inntjening fra en robust forretningsmodell og kapitaloptimalisering av balansen gjør konsernet godt posisjonert for å opprettholde en solid kapitalbase og sikre god konkurransekraft i tiden framover.

---

¹ Konjunkturbarometer publisert januar 2018

² Inkludert portefølje overført til SpareBank 1 Boligkreditt AS og SR-Boligkreditt AS

SPAREBANK 1 SR-BANK ASA

SpareBank 1 SR-Bank er Sør- og Vestlandets ledende finanskonsern

SpareBank 1 SR-Bank har vært blant Nordens mest lønnsomme finanskonsern de siste 15-20 årene. Konsernets primære markedsområde er Rogaland, Hordaland og Agder, med ca. 300.000 kunder. Antall ansatte er ca. 1.200.

SpareBank 1 SR-Bank er et finanskonsern med et komplett produktspekter overfor personmarked, næringsliv og offentlig sektor. I tillegg til selve bankvirksomheten har konsernet spesialkompetanse innen finansiering, valutarådgivning, fondsforvaltning, verdipapirhandel, forsikring, eiendomsmegling og finansiell rådgivning. Konsernets hovedkontor er lokalisert i Stavanger.

SpareBank 1 SR-Bank skal være kundens førstevalg på Sør- og Vestlandet, og gi kraft til vekst og utvikling i regionen. Dette skal oppnås ved å være nærmere folk og bedrifter enn konkurrentene. Å være nærmere folk og bedrifter innebærer å kjenne menneskene, bedriftene og markedene i regionen bedre. SpareBank 1 SR-Bank skal videre ha en bærekraftig og lønnsom forretningsmodell, med innovasjon, digitalisering og kostnadseffektivisering som viktige strategiske satsningsområder i årene som kommer.

Figuren nedenfor viser hel- og deleide selskaper i SpareBank 1 SR-Bank.

Figur 1: Hel- og deleide selskaper i SpareBank 1 SR-Bank ASA per 31.12.2017

Forretningsområder	Heleide datterselskaper		Deleide selskaper	
Kapitalmarked Antall årsverk: 26	EiendomsMegler 1 Omsetning av boliger og næringsseiendom Antall årsverk: 199	SR-Boligkreditt Kredittforetak – utsteder av OMF (boliglån) Antall årsverk: 1	BN Bank (23,5 %) Forretningsbank lokalisert i Oslo og Trondheim	SpareBank 1 Gruppen (19,5 %) Holdingselskap for produktselskaper i alliansen
Personmarked Antall årsverk: 503	SpareBank 1 SR-Forvaltning Fondsforvaltning, Aktiv forvaltning. Antall årsverk: 11	FinStart Nordic Selskapet vil være en oppstartsfabrikk for nye idéer. Antall årsverk: oppstart 1. januar 2018	SpareBank 1 Boligkreditt (8,0 %) Kredittforetak – utsteder av OMF (boliglån)	SpareBank 1 Næringskreditt (19,2 %) Kredittforetak – utsteder av OMF (næringseiendoms lån)
Bedriftsmarked Antall årsverk: 169	SpareBank 1 Regnskapshuset SR Regnskap og rådgivning Antall årsverk: 93		SpareBank 1 Kredittkort (17,9 %) Kredittkortselskap lokalisert i Trondheim	SpareBank 1 Betaling* (19,7 %) Selskapet bak betalingsløsning på mobil *Eier 25 % i VIPPS AS
Administrasjon og støtte Antall årsverk: 216				

SPAREBANK 1-ALLIANSEN

SpareBank 1-alliansen er en av de største tilbydere av finansielle produkter og tjenester i det norske markedet.

SpareBank 1-alliansen er et bank- og produktsamarbeid der SpareBank 1-bankene i Norge samarbeider gjennom det felleseide holdingselskapet SpareBank 1 Gruppen AS.

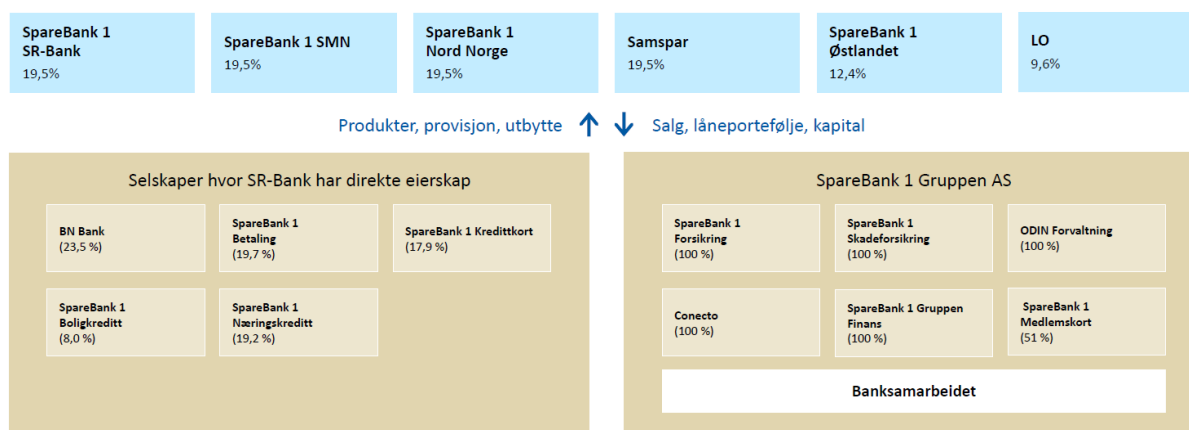
De uavhengige bankene i SpareBank 1-alliansen er SpareBank 1 SR-Bank, SpareBank 1 SMN, SpareBank 1 Nord Norge, SpareBank 1 Østlandet og Samarbeidende sparebanker (Samspar). Bankene i SpareBank 1-alliansen distribuerer finansielle produkter fra felleseide selskaper og samarbeider på sentrale områder som merkevare, arbeidsprosesser, kompetansebygging, IT-drift,

systemutvikling og innkjøp. SpareBank 1-alliansen har inngått strategiske samarbeidsavtaler med LO og LOs fagforbund.

SpareBank 1-alliansens overordnede mål er å sikre den enkelte banks selvstendighet og regionale forankring gjennom sterk konkurranseevne, lønnsomhet og soliditet.

Produktselskapene i SpareBank 1-alliansen eies av bankene gjennom holdingselskapet SpareBank 1 Gruppen AS. Figuren nedenfor gir en oversikt over eierstrukturen i SpareBank 1-alliansen.

Figur 2: SpareBank 1-alliansen per 31.12.2017

Alliansens eiere.

Alle kreditt- beslutninger gjøres lokalt av den enkelte bank

Stordriftsfordeler relatert til kostnader, IT løsninger, markedsføring og merkevarebygging

KAPITALDEKNING

SpareBank 1 SR-Bank har styrket kapitaldekningen betydelig gjennom de siste årene.

Kapitaldekningsregelverk

For å sikre at finansforetak vurderer og håndterer risiko på en effektiv og god måte samt at de er solide og robuste ovenfor svingninger og sjokk i økonomien, reguleres finansforetakene av finansielle myndigheter, blant annet med krav til kapitaldekning.

Kapitaldekningsregelverket bygger på tre pilarer:

- **Pilar 1:** Kvantitative minimumskrav til ansvarlig kapital og beskrivelse av beregningsmetodene for risikovektet volum og hva som er tellende kapital.
- **Pilar 2:** Krav til risikostyring og internkontroll, herunder krav til interne prosesser for vurdering av risikoeksponering og kapitalbehov (ICAAP). Under Pilar 2 kan tilsynsmyndigheter stille krav til tilleggs kapital, dersom de mener at øvrige kapitalkrav ikke godt nok fanger opp den underliggende risikoen i en institusjon.
- **Pilar 3:** Krav til rapportering og offentliggjøring av finansiell informasjon. Pilar 3 skal gjøre det mulig for markedet å vurdere finansinstitusjonens risiko- og kapitalstyring.

Ansvarlig kapital

I henhold til allmennaksjeloven skal alle selskaper til enhver tid ha egenkapital og en likviditet som er forsvarlig ut fra risikoen ved og omfanget av virksomheten i selskapet. Kapitaldekningsregelverket definerer i pilar 1 minimumskravet til ansvarlig kapital for følgende risikotyper: kredittrisiko, markedsrisiko og operasjonell risiko.

De ulike metodene for beregning av minimumskravet til ansvarlig kapital i pilar 1 er vist i figuren under.

Figur 3: Alternative metoder for beregning av minimumskravet til ansvarlig kapital

* Metodene krever tillatelse av Finanstilsynet

Minimumskravet til ansvarlig kapital (også kalt regulatorisk kapital) utgjør åtte prosent av vektet balanse (beregningsgrunnlaget). Det er i prinsippet to ulike tilnærminger for beregning av minimumskravet til ansvarlig kapital etter kapitaldekningsregelverket. Den ene tilnærmingen er basert på sjablongregler mens den andre er basert på bruk av interne modeller (IRB). Ved bruk av interne modeller er det regulatoriske minimumskravet til kapital basert på bankenes interne risikovurderinger. Dette gjør det lovbestemte minimumskravet til kapitaldekning mer risikosensitivt, slik at kapitalkravet i større grad samsvarer med risikoen i de underliggende porteføljer eller aktiviteter.

SpareBank 1 SR-Bank har tillatelse til å bruke interne modeller for beregning av nødvendig krav til kapital for kredittrisiko i både personmarkedet (IRB-massemarked) og bedriftsmarkedet (avansert IRB-metode for foretak). Dette innebærer at risikoparameterne misligholdssannsynlighet (PD – Probability of Default), konverteringsfaktor (KF) til bruk for å fastsette eksponering ved mislighold (EAD - Exposure at Default) og tapsgrad ved mislighold (LGD - Loss Given Default) er beregnet ved hjelp av egne modeller.

Det tidligere heleide datterselskapet SpareBank 1 SR-Finans AS er med virkning fra 1. januar 2017 fusjonert inn i morbank SpareBank 1 SR-Bank ASA. Porteføljen som lå i SpareBank 1 SR-Finans er hovedsakelig leasingfinansiering, forbruksfinansiering og finansiering av billån med salgspant. Den innfusjonerte porteføljen rapporteres regulatorisk etter standardmetoden, mens internt

benyttes IRB-metoden. Det er på lengre sikt planer om å søke IRB-tillatelse også for denne porteføljen.

IRB-systemet i SpareBank 1 SR-Bank omfatter alle modeller, arbeids- og beslutningsprosesser, kontrollmekanismer, IT-systemer og interne retningslinjer og rutiner som benyttes i måling og styring av kredittrisiko. SpareBank 1 SR-Bank sin målsetting med IRB-systemet er å danne grunnlag for god risikostyring og sikre tilfredsstillende kapitaldekning i forhold til risikoen som konsernet påtar seg. IRB-systemet griper inn i en betydelig del av konsernets virksomhet, og har bidratt til å heve kvaliteten på risikostyringen i SpareBank 1 SR-Bank betydelig.

De interne målemetodene som benyttes ved den interne risikostyringen gjennomgås i kapittel for kredittrisiko. Regulatoriske beregninger av risikoeksponering og kapitalkrav beregnes med utgangspunkt i de samme systemer og modeller som benyttes ved den interne risikostyringen, men med enkelte forskjeller i modeller og modellparametere. Effekten av disse forskjellene fremgår av tabell 32 i rapportens vedlegg.

Tabellen under viser hovedmetodene som SpareBank 1 SR-Bank bruker ved beregning av minstekravene til ansvarlig kapital for henholdsvis kreditt-, markeds- og operasjonell risiko.

Tabell 1: SpareBank 1 SR-Bank sine metoder for beregning av minimumskravet til ansvarlig kapital

Risikotype	Portefølje	Regulatorisk metode
Kredittrisiko	Stater – morbank	Standardmetoden
	Institusjoner – morbank	Standardmetoden
	Borettslag, lag og foreninger – morbank	Standardmetoden
	Foretak – morbank	IRB-Avansert
	Massemarked – morbank	IRB-massemarked
	Leasing, forbrukslån og billån	Standardmetoden
	SpareBank 1 SR-Investering AS – datterselskap	Standardmetoden
	SpareBank 1 SR-Forvaltning AS – datterselskap	Standardmetoden
	Massemarked - SpareBank 1 Boligkreditt AS	IRB-massemarked
	Massemarked - SR-Boligkreditt AS	IRB-massemarked
	Foretak – SpareBank 1 Næringskreditt AS	Standardmetoden
	Foretak – BN Bank AS	IRB-Avansert
	Massemarked – BN Bank AS	IRB-massemarked
Markedsrisiko	Egenkapitalrisiko – morbank	Standardmetoden
	Gjeldsrisiko – morbank	Standardmetoden
	Valutarisiko- morbank	Standardmetoden
	Døtre og andre deleide selskap	Standardmetoden
Operasjonell risiko	SpareBank 1 SR-Bank inklusive datterselskaper	Sjablongmetoden
	Andre deleide selskap	Standardmetoden

Investeringer i andre finansinstitusjoner per 31.12.2017:

SpareBank 1 Gruppen	19,5 %
Sandnes Sparebank	15,1 %
SpareBank 1 Betaling	19,7 %

Det skilles mellom vesentlige eierandeler > 10 % og ikke vesentlige eierandeler i finansinstitusjoner. Investeringer som overstiger 10 % av egen ren kjernekapital etter fradrag kommer til fradrag i ansvarlig kapital og fradragene tas i samme kapitalklasse som det instrumentet man eier tilhører. Investeringer i rene kjernekapitalinstrumenter som ikke kommer til fradrag i ansvarlig kapital vektet 250 % i beregningsgrunnlaget.

Investeringer i tilknyttede selskaper per 31.12.2017:

SpareBank 1 Boligkreditt AS ¹⁾	9,5 %
SpareBank 1 Næringskreditt AS	19,2 %
BN Bank ASA ¹⁾	24,2 %
SpareBank 1 Kredittkort AS	17,9 %

1) Inkludert indirekte eierandeler.

Investeringer i tilknyttede selskaper blir bokført etter egenkapitalmetoden i konsernet og etter oppkjøpsmetoden i morbanken. Investeringene blir behandlet likt for kapitaldekningsformål bortsett fra konsernets investeringer i SpareBank 1 Boligkreditt AS, SpareBank 1 Næringskreditt AS, BN Bank AS og SpareBank 1 Kredittkort AS. I foretas en forholdsmessig konsolidering.

Kombinerte bufferkrav

I Basel III ble det, som nevnt over, innført krav til kombinerte bufferkrav utover minimumskravet til ansvarlig kapital. Disse er bevaringsbuffer, systemrisikobuffer, motsyklisk buffer og buffer for systemviktige finansinstitusjoner.

Bevaringsbuffer (2,5 prosent): Kravet til bevaringsbuffer på 2,5 prosent av bankens beregningsgrunnlag er konstant gjennom alle

konjunkturer. Formålet med bevaringsbufferen er å sikre at bankene bygger kapital i høykonjunktur for å hindre at kapitalen faller under minimumskravet i perioder med lavkonjunktur.

Systemrisikobuffer (3 prosent): Systemrisiko kan defineres som en risiko for at finansiell ustabilitet gir forstyrrelser i tilbudet av finansielle tjenester av et omfang som kan gi betydelige negative virkninger på produksjon og sysselsetting. Systemrisikobufferen på tre prosent skal dempe de negative virkningene ved finansiell ustabilitet.

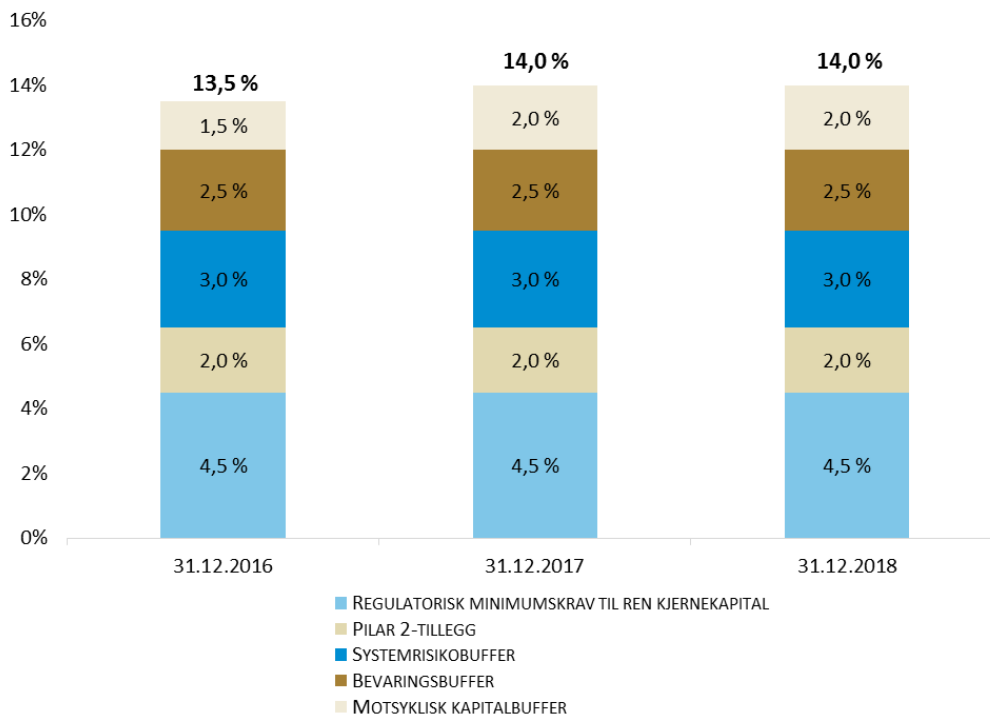
Motsyklisk buffer (0-2,5 prosent): Den motsykliske kapitalbufferen er fastsatt til 2,0 prosent fra utgangen av 2017. Nivået fastsettes av Finansdepartementet etter råd fra Norges Bank, og størrelsen på bufferen avhenger av konjunktursituasjonen. Formålet med den motsykliske kapitalbufferen er å gjøre institusjonene mer solide og robuste overfor utlånstap i en framtidig lavkonjunktur og dempe faren for at bankene skal bidra til å forsterke en eventuell nedgangskonjunktur ved å redusere sin kredittgivning.

Buffer for systemviktige institusjoner (2 prosent): Kredittforetak som av norske myndigheter blir definert som systemviktige vil få tillagt et ekstra bufferkrav på to prosent. I all hovedsak er det institusjoner med en forvaltningskapital på minst 10 prosent av Fastlands-Norges BNP, eller en andel av utlånsmarkedet på minst fem prosent, som defineres som systemviktig. SpareBank 1 SR-Bank er ikke definert som en systemviktig finansinstitusjon.

Pilar 2-tillegg (2 prosent): Finanstilsynet har pålagt SpareBank 1 SR-Bank et Pilar 2-tillegg på 2,0 prosent gjeldende fra 31.12.2016. Formålet med Pilar 2 er at det skal fange opp kapitalbehov knyttet til risikoer som ikke fullt ut dekkes av kapitalkravene i Pilar 1.

Figuren nedenfor viser det regulatoriske kapitaldekningskravet til SpareBank 1 SR-Bank. Samlet krav til ren kjernekapitaldekning inkludert buffere og Pilar 2-tillegg ved utgangen av 2017 var 14,0 prosent for ikke-systemviktige finansinstitusjoner. SpareBank 1 SR-Bank har en målsetting om å holde en egenbuffer på om lag 1 prosentpoeng utover minstekravet på 14,0 prosent.

Figur 4: Regulatorisk kapitaldekningskrav i henhold til Pilar 1, pr. 31.12.2016

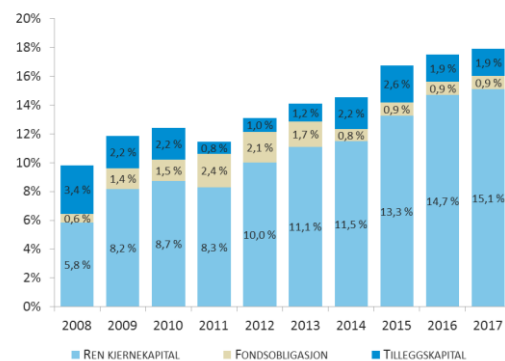
Faktisk kapitaldekning

SpareBank 1 SR-Bank har styrket ren kjernekapital betydelig de siste årene, fra 4,6 milliarder i 2008 til 18,1 milliarder ved utgangen av 2017. Ved utgangen av 2017 er ren kjernekapitaldekning på 15,1 prosent og kapitaldekningen 17,9 prosent, mot henholdsvis 14,7 og 17,5 prosent ved utgangen av 2016. I disse beregningene inngår overgangsregelen («Basel I-gulvet») som innebærer at kapitalkravet ved bruk av interne metoder ikke kan være mindre enn 80 prosent av kapitalkravet etter Basel I-regelverket.

Økningen i ren kjernekapitaldekning fra 2016 til 2017 på 0,4 prosentpoeng skyldes hovedsakelig god lønnsomhet, lav vekst og kapitaleffektivisering. Fra og med januar 2018 innføres nye regnskapsregler etter IFRS 9. Det forventes at innføring av de nye reglene vil medføre at ren kjernekapitaldekning svekkes med mellom 9 og 13 basispunkter.

Figur 5 viser utviklingen i kapitaldekning for perioden 2008 til 2017.

Figur 5: Kapitaldekning

Tabellen under viser SpareBank 1 SR-Banks oppfyllelse av minimumskrav til ren kjernekapital samt kombinerte bufferkrav ved utgangen av 2017.

Tabell 2: SpareBank 1 SR-Banks oppfyllelse av kapitaldekningskrav ved utgangen av 2017

	Gjeldende sats	31.12.2017	31.12.2016
Risikovektet balanse		120.160	116.651
Minimumskrav til ren kjernekapitaldekning	4,5 %	5.407	5.249
Kombinerte bufferkrav			
Bevaringsbuffer	2,5 %	3.004	2.916
Systemrisikobuffer	3,0 %	3.605	3.500
Motsyklisk kapital buffer	2,0 %	2.403	1.750
Sum bufferkrav til ren kjernekapital		9.012	8.166
Tilgjengelig ren kjernekapital etter bufferkrav		3.670	3.728
Kapitaldekning		17,9 %	17,5 %
herav kjernekapitaldekning		16,0 %	15,6 %
herav tilleggskapitaldekning		1,8 %	1,9 %
Ren kjernekapitaldekning		15,1 %	14,7 %

Uvektet kjernekapitalandel

I tillegg til de skjerpede kravene til ansvarlig kapital og kombinerte bufferkrav, foreslo Baselkomitéen i 2011 å innføre uvektet kjernekapitaldekning³ (leverage ratio) som et supplerende kapitalmål til kapitaldekning basert på risikovektet beregningsgrunnlag. Et minstekrav på 3 prosent ble lagt til grunn i forslaget. EU-kommisjonen fulgte opp gjennom å innføre krav i CRD IV om beregning av uvektet kjernekapitalandel og med en ambisjon om å innføre minimumskrav til nivået på uvektet kjernekapitalandel fra 2018.

Finansdepartementet fastsatte i desember 2016 minstekrav til uvektet kjernekapitaldekning tilsvarende 3,0 prosent som skal oppfylles fra og med 30. juni 2017. Alle banker skal i tillegg ha en uvektet kjernekapitaldekningsbuffer på minst 2,0 prosent. Systemviktige banker skal utover dette ha en uvektet kjernekapitaldekningsbuffer på minst 1,0 prosent.

Minstekravet til uvektet kjernekapitaldekning for SpareBank 1 SR-Bank er 5,0 prosent. SpareBank 1 SR-Bank har ved utgangen av 2017 en uvektet kjernekapitalandel på 7,4 prosent, og dermed godt over de minimumskrav som diskuteres og anbefales internasjonalt.

³ Kjernekapital som andel av eksponeringsmål (inkludert eksponering utenom balansen)

RISIKO- OG KAPITALSTYRING I SPAREBANK 1 SR-BANK

Kjernevirksomheten til banknæringen er å skape verdier gjennom å ta bevisst og akseptabel risiko. Konsernet bruker derfor betydelige ressurser på å videreutvikle risikostyringsystemer og -prosesser som er i tråd med ledende internasjonal praksis.

Formål

Risiko- og kapitalstyringen i SpareBank 1 SR-Bank skal skape finansiell og strategisk merverdi gjennom:

- å ha en god risikokultur som kjennetegnes av høy bevissthet om risikostyringen og konsernets verdigrunnlag
  - å ha en god forståelse av hvilke risikoer som driver inntjening og tap
  - i størst mulig grad prise aktiviteter og produkter i tråd med underliggende risiko
  - å ha en tilstrekkelig soliditet ut fra valgt risikoprofil, og samtidig tilstrebe en optimal kapitalanvendelse på de ulike forretningsområdene
  - å utnytte diversifiseringseffekter
  - å unngå at enkelthendelser skal kunne skade konsernets finansielle stilling i alvorlig grad
- **Eierisiko:** risikoen for at SpareBank 1 SR-Bank blir påført negative resultat fra eierposter i strategisk eide selskap og/eller må tilføre ny egenkapital til disse selskapene. Eierselskap defineres som selskaper hvor SpareBank 1 SR-Bank har en vesentlig eierandel og innflytelse
  - **Forretningsrisiko:** risikoen for uventede inntekts- og kostnadssvingninger som følge av endringer i eksterne forhold som markedssituasjonen eller myndighetenes reguleringer
  - **Omdømmerisiko:** risiko for svikt i inntjening og kapitaltilgang på grunn av sviktende tillit og omdømme i markedet, det vil si hos kunder, motparter, aksjemarked og myndigheter
  - **Strategisk risiko:** risikoen for tap som følge av feilslåtte strategiske satsinger
  - **Compliance risiko:** risikoen for at konsernet pådrar seg offentlige sanksjoner/bøter eller økonomisk tap som følge av manglende etterlevelse av lover og forskrifter

Overordnet risikoeksponering

SpareBank 1 SR-Bank eksponeres for ulike typer risiko, og de viktigste risikogrupperne er:

- **Kredittrisiko:** risikoen for tap som følge av at kunder eller motparter ikke har evne eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser
- **Markedsrisiko:** risikoen for tap som skyldes endringer i observerbare markedsvariabler som renter, valutakurser og verdipapirmarkeder
- **Operasjonell risiko:** risikoen for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil eller eksterne hendelser
- **Likviditetsrisiko:** risikoen for at konsernet ikke er i stand til å refinansiere sin gjeld eller ikke har evnen til å finansiere økninger i eiendeler uten vesentlige ekstrakostnader

Konsernets risiko tallfestes blant annet gjennom beregninger av risikojustert kapital. Risikojustert kapital beskriver hvor mye kapital konsernet mener det trenger for å dekke den faktiske risikoen konsernet har påtatt seg. Ettersom det er umulig å gardere seg mot alle tap, har konsernet fastsatt at den risikojusterte kapitalen skal dekke 99,9 prosent av mulige uventede tap.

Prosess for risiko- og kapitalstyring (ICAAP)

Risiko- og kapitalvurderingsprosessen i SpareBank 1 SR-Bank bygger på følgende hovedprinsipper:

- Prosessen er styrets ansvar
- Det er konsernets egne metoder og systemer som legges til grunn for vurdering av om risikonivå og kapitalbehov er tilpasset institusjonens virksomhet og risikoprofil
- Prosessen skal være nedfelt i formaliserte dokumenter
- Prosessen skal være forholdsmessig når det gjelder konsernets størrelse, risikoprofil og kompleksitet
- Prosessen skal være en integrert del av styringsprosess og beslutningsstruktur

- Prosessen skal gjennomgås regelmessig
- Prosessen skal være risikobasert
- Prosessen skal omfatte alle vesentlige forhold ved virksomheten
- Prosessen skal være framoverskuende
- Prosessen skal være basert på betryggende metoder og fremgangsmåter for måling av risiko
- Resultatene av prosessen skal være rimelige og forklarbare

For å sikre en effektiv og hensiktsmessig prosess er rammeverket basert på ulike elementer som reflekterer måten styret og ledelsen styrer konsernet på. Hovedelementene er beskrevet i figuren under.

Figur 6: Hovedelementene i SpareBank 1 SR-Bank sin risiko- og kapitalvurderingsprosess

Konsernets strategiske målbilde

Rammeverket for styring og kontroll tar utgangspunkt i konsernets til enhver tid gjeldende strategiske målbilde.

Definering av risikoprofil

Styret skal minimum årlig vedta konsernets risikoprofil. SpareBank 1 SR-Bank definerer sin risikoprofil gjennom å beregne konsernets risikoevne og deretter fastsette konsernets risikovilje. Risikoevne og -vilje defineres ut fra resultat, rating, soliditet, likviditet og kredittkvalitet, og settes både for en normal konjunktursyklus og for et alvorlig økonomisk tilbakeslag.

Risikoevne beskriver den maksimale risikoeksponeringen konsernet tåler før det havner i en mulig recovery-situasjon og må vurdere nødvendige gjenopprettingstiltak. Risikovilje beskriver maksimal ønsket risikoeksponering ut fra et inntjenings- og tapsperspektiv, gitt den definerte risikoevnen. Forskjellen mellom risikoevne og risikovilje uttrykker konsernets sikkerhetsbuffer i forhold til å komme i en mulig recovery-situasjon, og risikoviljen skal være betydelig lavere enn risikoevnen.

Risikoidentifikasjon og analyse

Proessen for risikoidentifikasjon er framoverskuende og dekker alle vesentlige risikoområder. Det gjennomføres grundige analyser av risikoene som er identifisert for å forstå risikoenes egenskaper og effekten av de etablerte kontroll- og styringstiltakene. For de områder hvor risikoen vurderes som for høy, skal det implementeres nye kontroll- og styringstiltak eller foretas en vurdering av om aktiviteten skal legges ned.

Sannsynlighetsreducerende tiltak skal prioriteres foran konsekvensreducerende tiltak. For alle vesentlige deler av konsernets virksomhetsområder skal det foreligge en ajourholdt dokumentasjon over hvilke kontroll- og styringstiltak som er etablert, risikonivåer og henvisning til eventuelle instruksjoner, fullmakter og arbeidsbeskrivelser. På bakgrunn av risikoanalysen utarbeides det årlig en risikostrategi som fastsetter akseptabelt risikonivå og målsettinger om risikojustert avkastning.

Finansiell framskrivning og stresstesting

Det foretas to finansielle framskrivninger, minimum årlig:

- Finansiell framskrivning av forventet utvikling de neste fem årene
- Finansiell framskrivning av et alvorlig økonomisk tilbakeslag over fem år

Finansiell framskrivning av forventet utvikling

Den finansielle framskrivningen av forventet utvikling bygger på konsernets prognose for gjeldende periode. Prognosen gjenspeiler konsernets strategiske målbilde, forretningsplaner, krav til kapitaldekning og forventet utvikling i makrobildet for de neste årene.

Formålet med framskrivningen er å belyse hvordan dette påvirker konsernets finansielle utvikling målt i egenkapitalavkastning, fundingsituasjon og kapitaldekning.

Finansiell framskrivning av et økonomisk tilbakeslag i økonomien (stresstest)

Formålet med en finansiell framskrivning av et alvorlig økonomisk tilbakeslag er å:

- Vurdere den potensielle tapssituasjonen ut fra ulike konjunktursituasjoner
- Vurdere sårbarheten til porteføljer/aktiviteter
- Øke forståelsen av hvordan sjokk virker på konsernets lønnsomhet, likviditetssituasjon og kapitaldekning
- Vurdere den potensielle tapssituasjonen ut fra ulike strategiske muligheter
- Identifisere svakheter i konsernets risikostrategier og prosesser som et hjelpemiddel for å utvikle risikoreducerende tiltak og planlegging av kriseberedskap

Framskrivningen har en tidshorisont på 5 år og dekker dermed inn en forventet konjunktursyklus. For å vurdere konsekvensene av et økonomisk tilbakeslag for SpareBank 1 SR-Bank fokuserer konsernet i betydelig grad på de områder av økonomien som påvirker den finansielle utviklingen. Dette er først og fremst utvikling i kredittetterspørsel, aksjemarkedet, rentemarkedet og utvikling i kredittrisikoen. I tillegg til å ha konsekvenser for avkastningen på de underliggende eiendeler vil et økonomisk tilbakeslag også ha konsekvenser for kundenes spareadferd.

Kapitalallokering

Risikojustert avkastning er et av de viktigste resultatmålene i SpareBank 1 SR-Bank. Risikojustert avkastning tar utgangspunkt i beregningen av risikojustert kapital som beskriver hvor mye kapital konsernet må holde for å kunne dekke et uventet tap innenfor ett år med 99,9 prosent konfidensnivå.

Dette innebærer at forretningsområdene tildeles kapital i henhold til den beregnede risikoen ved virksomheten. Det foretas en løpende oppfølging av kapitalavkastningen.

Evaluering og tiltak

De overnevnte finansielle framskrivningene gir administrasjonen og styret god risikoforståelse slik at de riktige strategiske valg kan treffes, og samtidig sikre en tilfredsstillende risikoprofil. På bakgrunn av analysene utarbeider SpareBank 1 SR-Bank kapitalplaner for å oppnå en langsiktig og effektiv kapitalstyring og sikre at konsernet har en forsvarlig kapitaldekning ut fra risikoeksponering og strategisk målbylde.

SpareBank 1 SR-Bank har i tillegg utarbeidet beredskapsplaner for i størst mulig grad å kunne håndtere kriser hvis de likevel skulle oppstå. Beredskapsplanene til konsernet dekker:

- Kapitaldekning

- Likviditetsrisiko
- Operasjonell risiko

Rapportering og oppfølging

Konsernets overordnede risikoeksponering og risikoutvikling følges opp gjennom periodiske risikorapporter til administrasjonen og styret. Overordnet risikoovervåking og rapportering foretas av avdeling for risikostyring, som er uavhengig av forretningsenhetene. Avdelingen rapporterer direkte til administrerende direktør.

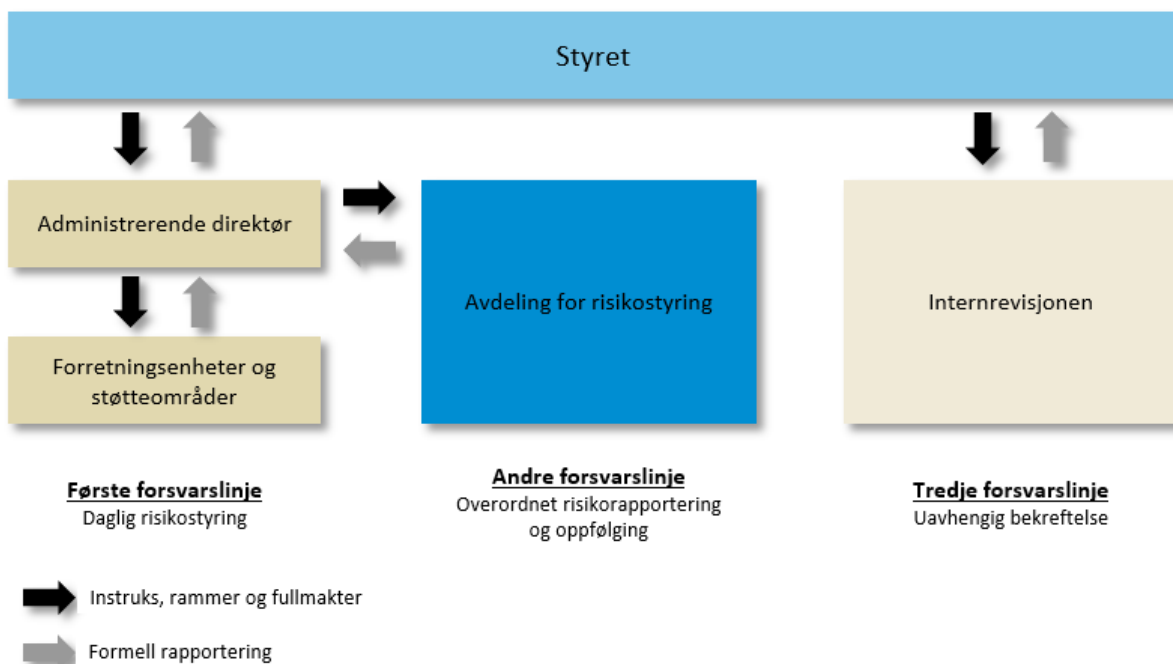
Alle ledere er ansvarlige for den daglige risikostyringen innenfor sitt eget ansvarsområde, og de skal til enhver tid påse at risikoeksponeringen er innenfor de rammer som er besluttet av styret eller administrerende direktør.

Organisering

SpareBank 1 SR-Bank er opptatt av uavhengighet i styring og kontroll, og ansvaret er fordelt mellom ulike roller i organisasjonen. Gjennom generalforsamlingen utøver aksjeeierne den øverste myndighet i banken.

Konsernet legger vekt på en kontroll- og styringsstruktur som fremmer målrettet og uavhengig styring og kontroll.

Figur 7: Organisering av risiko- og kapitalstyring

Styret har det overordnede ansvar for forvaltning og organisering av konsernet i tråd med lover, vedtekter og forskrifter. Styret er ansvarlig for at de midler konsernet råder over forvaltes på en trygg og hensiktsmessig måte. Av dette følger at styret også har plikt til å påse at bokføring og formuesforvaltning er gjenstand for betryggende kontroll. Styremedlemmene skal utvise forsvarlig skjønn ved utøvelse av sitt ansvar og oppgaver.

Styret har ansvaret for å påse at konsernet har en ansvarlig kapital som er forsvarlig ut fra vedtatt risikoprofil og myndighetspålagte krav. Konsernets styre fastsetter de overordnede målsettingene som risikoprofil, avkastningsmål og hvordan kapitalen skal fordeles på de ulike forretningsområdene. Styret fastlegger også de overordnede rammer, fullmakter og retningslinjer for risikostyringen i konsernet. Styret har vedtatt etikkregler som bidrar til bevisstgjøring og etterlevelse av den etiske standarden som er satt for konsernet.

I forhold til vedtak i bankens styre ivaretar styrene i datterselskapene sine oppgaver i de enkelte selskapene. I selskaper som eies 100 prosent av SpareBank 1 SR-Bank tilstrebes det en styresammensetning som sikrer god bransjekunnskap og god integrasjon med det enkelte selskaps virksomhet og tilstøtende virksomhetsområder i SpareBank 1 SR-Bank. Styreleder i de enkelte selskapene er det medlem i konsernledergruppen som har størst grensesnitt mellom sitt daglige forretningsområde og datterselskapets forretningsområde. Gjennom dette prinsippet ivaretas viktige forhold når det gjelder konsernets samlede strategi og optimalisering gjennom verdikjeden.

I enkelte selskaper er inntil 40 prosent av styremedlemmene eksterne representanter. Dette vurderes fra selskap til selskap i forhold til avveiningen mellom behov for eksterne bransjekompetanse/ideer, versus interne medarbeidere som har god kjennskap til konsernets samlede virksomhet.

Konsernets styre har opprettet et revisjonsutvalg, et godtgjørelsesutvalg, og et risikoutvalg. Utvalgene skal bistå styret i forberedelsen av saker, men beslutningen skal fattes av styret samlet.

Revisjonsutvalget skal bistå styret med å gjennomføre sine kontrolloppgaver og foreslå tiltak i forhold til bankens rammeverk for styring og kontroll av risiko, og den finansielle rapportering.

Godtgjørelsesutvalget skal forberede saker for styret i forbindelse med styrets arbeid knyttet til

godtgjørelsesordninger i SpareBank 1 SR-Bank-konsernet.

Risikoutvalget skal forberede saker for styret i forbindelse med finansinstitusjonens samlede risiko og i kontrollen av om styrings- og kontrollordninger er tilpasset risikonivået og omfanget av virksomheten.

Instruks for utvalgene fastsettes av styret.

Administrerende direktør står for den daglige ledelsen av konsernets virksomhet i tråd med lover, vedtekter, fullmakter og instruks. Saker som etter konsernets forhold er av uvanlig art eller har stor betydning legges frem for styret. Administrerende direktør kan imidlertid avgjøre en sak etter fullmakt fra styret eller i tilfeller der styrets beslutning ikke kan avvertes uten vesentlig ulempe for konsernet. Administrerende direktør skal implementere konsernets strategi og i samarbeid med styret utvikle strategien videre. Administrerende direktør gir styret en underretning om konsernets virksomhet, stilling og resultatutvikling hver måned.

Ledere av forretnings- og støtteområdene har ansvaret for den daglige risikostyringen innenfor sine ansvarsområder, og de skal til enhver tid påse at risikostyringen og risikoeksponeringen er innenfor de rammer og overordnede styringsprinsipper som er besluttet av styret eller administrerende direktør.

Avdeling for risikostyring er organisert uavhengig av forretningsenhetene og rapporterer direkte til administrerende direktør. Avdelingen har ansvaret for videreutvikling av rammeverket for risikostyring inkludert risikomodeller og risikostyringssystemer. Avdelingen er videre ansvarlig for uavhengig oppfølging og rapportering av risikoeksponeringen. Avdelingen arbeider tett sammen med SpareBank 1-alliansen sitt Kompetansesenter for Kredittmodeller som er lokalisert hos SpareBank 1 SR-Bank. Kompetansesenteret er ansvarlig for å utvikle og kvalitetssikre kredittmodeller i tråd med ledende internasjonal praksis.

Avdeling for compliance er organisert uavhengig av forretningsenhetene og rapporterer til administrerende direktør. Avdelingen er ansvarlig for å følge opp at konsernet etterlever gjeldende lover og forskrifter.

I tillegg til de overnevnte rollene er det etablert flere utvalg innenfor risiko- og kapitalstyringsområdet som bistår administrerende direktør med beslutningsgrunnlag og oppfølging.

Risiko- og kapitalstyringskomiteen ivaretar overordnet oppfølging av konsernets risikoprofil, funding og kapitaldeknings situasjon. Komiteen

behandler også utkast til risikostrategier, kapitalallokering, valideringsrapporter og anbefaler nye risikomodeller. Risiko- og kapitalstyringskomiteen ledes av konserndirektør for risikostyring og er bredt sammensatt med ledende ansatte fra forretningsenhetene, økonomi-/finansavdelingen og avdeling for risikostyring.

Balansekomiteen i SpareBank 1 SR-Bank er et rådgivende organ i forhold til operativ styring av bankens balanse innenfor de rammer som er trukket opp av bankens styre. Hovedfokuset til balansekomiteen er overvåking og kontroll av de faktorer som direkte og/eller indirekte påvirker bankens finansieringsevne.

Kredittutvalgene har ansvaret for å avgi en uavhengig innstilling til fullmaktshaver. Kredittutvalgene gjør i innstillingen en vurdering av låne- og kredittsøknadene i henhold til gjeldende kredittstrategi, kredittpolitiske retningslinjer, bevilgningsreglement og kredittbehandlingsrutiner. Kredittutvalgene legger spesiell vekt på å avdekke risiko i tilknytning til den enkelte søknad og foretar en egen selvstendig vurdering av kredittrisiko, der konsekvensene for konsernet av de ulike risikoer blir klarlagt.

Det er også etablert et sett av uavhengige kontrollorganer:

Internrevisjonen overvåker at risikostyringsprosessen er målrettet, effektiv og fungerer som forutsatt. Konsernets internrevisjonsfunksjon er outsourcet, og dette sikrer uavhengighet, kompetanse og kapasitet. Internrevisjonen rapporterer til styret. Internrevisjonens rapporter og anbefalinger om forbedringer i konsernets risikostyring blir kontinuerlig gjennomgått i konsernet.

Ekstern revisors hovedoppgave er å vurdere hvorvidt konsernets årsregnskap er avgitt i samsvar med lover og forskrifter. Videre skal ekstern revisor vurdere om formuesforvaltningen er ordnet på en betryggende måte og med forsvarlig kontroll. Ekstern revisor velges av generalforsamlingen etter forslag fra representantskapet.

Risikokultur

Med risikokultur menes verdier og holdninger som kommer til uttrykk gjennom risikobevissthet, handlinger og evne til organisatorisk læring. En god risikokultur utgjør grunnmuren i god risikostyring og er en forutsetning for å få fullt utbytte av profesjonelle policyer, rutiner og modeller.

I samarbeid med Universitetet i Stavanger har konsernet derfor utviklet et rammeverk som benyttes til å gjennomføre jevnlig konsernomfattende evalueringer av risikokultur. Resultatene viser at SpareBank 1 SR-Bank har en god risikokultur hvor ansatte opplever en tydelig organisasjon som støtter og oppmuntrer etisk atferd, med en ledelse som opptrer i samsvar med organisasjonens etiske retningslinjer. Resultatene fra målingene gir gode diskusjoner i konsernet og økt bevissthet og innsikt i temaer som vanligvis ikke diskuteres like direkte. Det at det gjennomføres slike målinger vurderes derfor i seg selv å utgjøre et viktig bidrag til å skape en god risikokultur.

KREDITTRISIKO

Kredittrisiko er risikoen for tap som følge av at kunder eller motparter ikke har evne eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser.

Generelt om kredittrisiko

SpareBank 1 SR-Bank har hovedsakelig kredittrisiko gjennom utlånsporteføljen i personmarkedet og bedriftsmarkedet. I tillegg har konsernet kredittrisiko gjennom likviditetsreserveporteføljen. Denne porteføljen skal i hovedsak bestå av obligasjoner og sertifikater med lav risiko som kvalifiserer for låneadgang i Norges Bank.

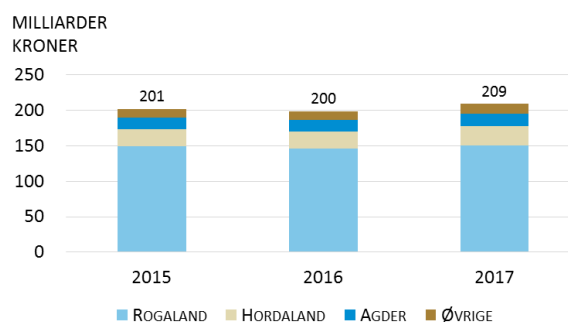
Utvikling i kredittrisiko

Ved beskrivelse av kredittrisiko i dette avsnittet benyttes følgende begreper:

- Misligholdssannsynlighet (PD) – sannsynlighet for mislighold i løpet av en 12-måneders periode basert på langsiktig utfall⁴.
- Eksponering ved mislighold (EAD) – en beregnet størrelse som inneholder faktisk eksponering og forventet eksponering på bevilgede, men ikke trukne rammer på misligholdstidspunktet.

Konsernets primære geografiske markedsområde er Rogaland, Hordaland og Agder. Figuren nedenfor viser eksponeringen fordelt på geografiske områder per desember de tre siste årene for friske kunder i SpareBank 1 SR-Bank (morbank) inkludert porteføljer overført til kredittforetak. SpareBank 1 SR-Finans er fra 1. januar 2017 fusjonert inn i SpareBank 1 SR-Bank og utlånsvolum fra SR-Finans er inkludert i tallene fra og med 1. kvartal 2017. Dette gir brudd i historikken.

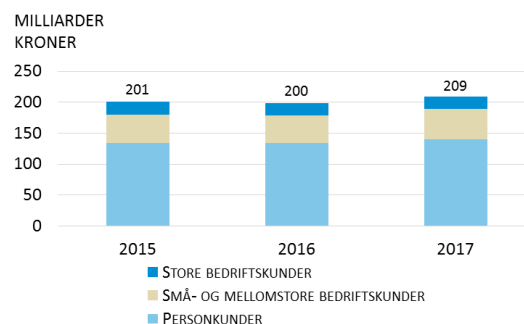
Figur 8: Eksponering (EAD) fordelt på geografisk markedsområde

Rogaland er konsernets største markedsområde, og eksponeringen per desember 2017 er på om lag 150 milliarder kroner. Dette utgjør 72 prosent av SpareBank 1 SR-Banks totale utlånseksponering. Eksponeringen i Hordaland og Agder utgjør henholdsvis 28 og 18 milliarder kroner i 2017. Eksponering utenfor disse markedsområdene har basis i kunder som er hjemmehørende i konsernets markedsområde.

Utlånseksponeringen i SpareBank 1 SR-Bank består av en godt diversifisert portefølje med både personkunder og bedriftskunder. Figuren under viser utviklingen i utlånsporteføljen i personmarkedet og bedriftsmarkedet de tre siste årene.

Figur 9: Eksponering (EAD) fordelt på kundesegment

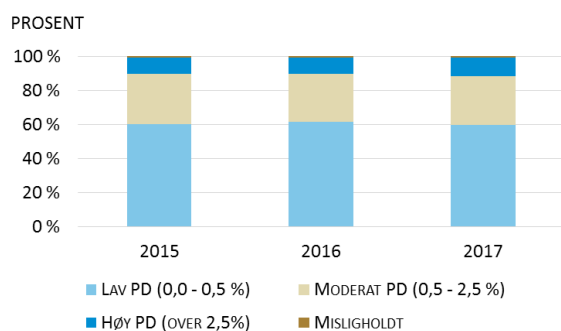

⁴ Langsiktig utfall gjennom en full tapssyklus med en varighet på 25 år.

Den største andelen av utlånseksponeringen i SpareBank 1 SR-Bank er rettet mot personmarkeds kunder, og utlån i dette segmentet er i all hovedsak finansiering med pant i fast eiendom. Eksponering mot personkunder har økt fra 134 til 140 milliarder i 2017. 97 prosent av utlånseksponeringen i personmarkedet består av engasjementer som er mindre enn 10 millioner kroner. Eksponeringen mot små- og mellomstore bedriftskunder har økt fra 44 til 49 milliarder kroner i 2017. Kredittseksponeringen mot store kunder har vært stabil siste år og utgjør 20 milliarder kroner per desember 2017. Store bedriftskunder defineres her som enkeltkunder med eksponering (EAD) større enn 250 millioner kroner.

Et klart definert rammeverk som setter begrensninger på hva som finansieres og på hvilke vilkår bidrar til å opprettholde en stabil og robust portefølje.

Figur 10: Utlånportefølje fordelt på misligholdssannsynlighet (PD)⁵

Andel utlånseksponering mot kunder med misligholdssannsynlighet (PD) lavere enn 0,5 prosent utgjør 60 prosent i 2017. Dette er kunder som risikoklassifiseres i misligholdsklasse A, B eller C. Andelen utlånseksponering med moderat PD var 28 prosent. Disse kundene risikoklassifiseres i misligholdsklasse D, E og F.

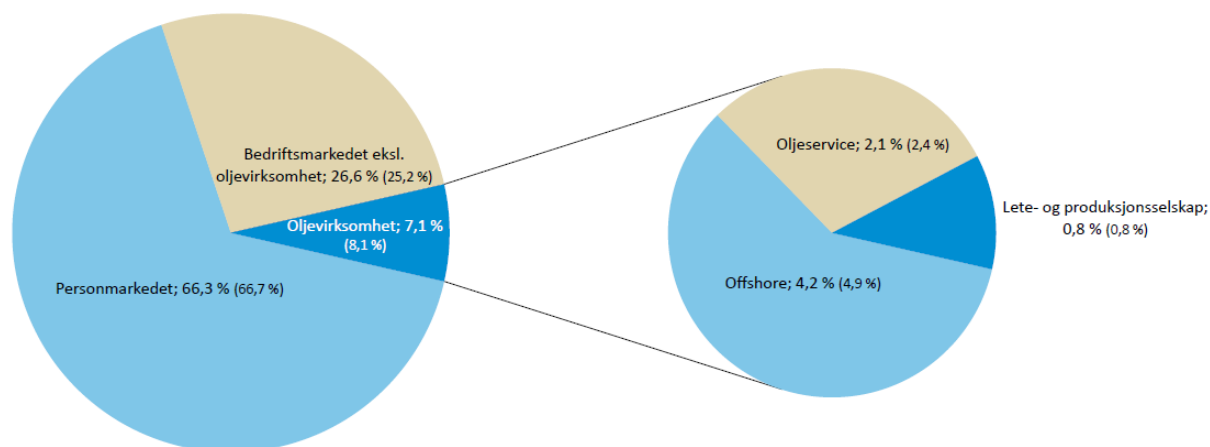
SpareBank 1 SR-Bank har et betydelig fokus på oppfølging av engasjementer med PD høyere enn 2,5 prosent. Per desember 2017 er 11 prosent av utlånseksponeringen mot kunder med PD høyere enn 2,5 prosent. Disse kundene risikoklassifiseres i misligholdsklasse G, H og I. Eksponeringen mot misligholdte kunder utgjør 1,0 prosent av total utlånseksponering i bedriftsmarkedet og personmarkedet per desember 2017.

Porteføljesammensetningen bygger på en klart definert strategi der vekst og risikoprofil blant annet styres gjennom særskilte kredittstrategiske rammer for konsentrasjonsrisiko. Konsentrasjonsrisikoen er bygget vesentlig ned de siste årene, i samsvar med risikostrategiske føringer fastsatt av styret. Det har spesielt vært stort fokus på å redusere andelen av engasjementer som potensielt kan gi betydelige tap.

SpareBank 1 SR-Bank har en godt diversifisert utlånportefølje. Per desember 2017 er 7,1 prosent av den totale eksponeringen relatert til oljevirkosomhet.

⁵ For personkunder er det ulike krav til langsiktig utfall for misligholdssannsynlighet (PD) internt og regulatorisk. Figuren viser utlånporteføljen med interne PD-estimer.

Figur 11: Utlånsporteføljen i SpareBank 1 SR-Bank

Oljevirksomhet

Om lag 15 mrd. kroner av porteføljen er knyttet til oljerelatert virksomhet, herunder bransjegruppene offshore, oljeservice og lete- og produksjonsselskap. Eksponering mot oljerelatert virksomhet utgjør totalt 7,1 prosent av den totale utlånsporteføljen, en nedgang fra 8,1 prosent i 2016.

Bransjegruppen offshore har den største andelen av utlånseksponeringen. Samlet eksponering per desember 2017 er 8,7 milliarder kroner, tilsvarende 4,2 prosent av konsernets totale eksponering. Eksponeringen er primært rettet mot industrielt orienterte rederier med sterkt eierskap og integrert organisasjon. 6,9 milliarder kroner er finansiering av Offshore Service Vessels (OSV). Dette er en godt diversifisert portefølje av kunder med lang historikk som låntaker i banken. 2016 og 2017 har vært utfordrende år for denne bransjen, og i løpet de siste to årene er de fleste engasjementene innen offshore blitt restrukturert.

Oljeservice står for 2,1 prosent av utlånseksponeringen i SpareBank 1 SR-Bank per desember 2017. Eksponeringen består hovedsakelig av finansiering av driftskapital gjennom omløps- og driftsmidler, samt garantiutstedelser.

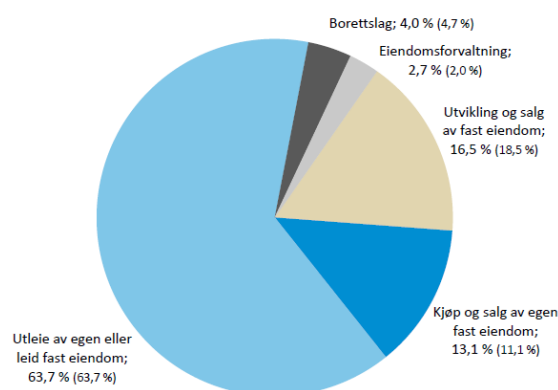
Bankens portefølje innen olje og gass er av begrenset størrelse, og er hovedsakelig knyttet til reservebasert finansiering rettet mot norsk sokkel. Utlånseksponeringen tilsvarer 0,8 prosent av konsernets totale utlånseksponering. SpareBank 1 SR-Bank har beskjedent volum av utlån til letefinansiering, og alt av volum er sikret med pant i skatterefusjon fra den norske stat. Denne

finansieringen innebærer således ingen direkte oljeprisrisiko.

Næringseiendom

Porteføljen av næringseiendom representerer konsernets største konsentrasjon mot en enkelt bransje, og utgjør 14,5 prosent av bankens totale utlånsportefølje. Figuren under viser hvordan porteføljen av næringseiendom er fordelt per desember 2017:

Figur 12: Utlån til næringseiendom

Denne porteføljen preges av næringseiendom med langsiktige leiekontrakter og finansielt solide leietagere. Andelen ledig areal er begrenset, og en vesentlig del av porteføljen er rentesikret. Per desember 2017 har over halvparten av leiekontraktene gjenstående løpetid på fem år eller mer. Til tross for at markedet for utleie av næringseiendom i deler av konsernets

markedsområde har vært utfordrende de siste årene, med til dels økende arealledighet og fallende priser, har dette ikke hatt negative konsekvenser for engasjementene i SpareBank 1 SR-Bank. Dette skyldes at banken i begrenset grad er eksponert mot den typer eiendommer som er rammet av den negative trenden. Den observerte prisnedgang og arealledighet i regionen er i stor grad knyttet til større bygg av eldre dato og med mer perifer beliggenhet.

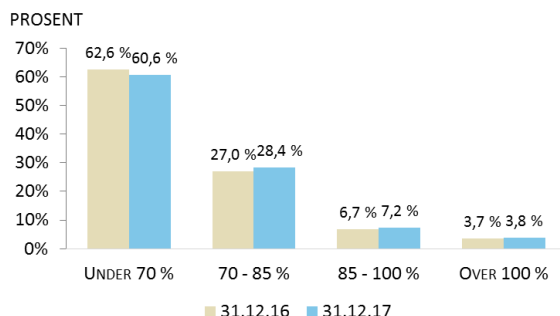
Personmarked

Personmarkedet utgjør 66 prosent av den totale utlånsporteføljen i SpareBank 1 SR-Bank. Kvaliteten i personmarkedsporteføljen er meget god, med lavt tapspotensial. Porteføljen består i hovedsak av lån med pant i fast eiendom. Eksponering mot øvrige personkunder uten sikkerhet i fast eiendom er marginal og utgjør 1,4 prosent av personmarkedsporteføljen. Eksponeringen mot dette segmentet har økt fra 0,6 prosent siste år som følge av at porteføljen fra tidligere SpareBank 1 SR-Finans ble innfusjonert i morbank.

Den lave risikoprofilen i porteføljen er oppnådd gjennom selektiv kundefølge og krav til moderat belåningsgrad. SpareBank 1 SR-Bank har en utlånspraksis som er i samsvar med gjeldende forskrifter, og det har ikke vært vesentlige endringer i bankens utlånspraksis siste år.

Figuren under viser utviklingen i belåningsgrad i personmarkedsporteføljen fra 2016 til 2017. Beregningen av belåningsgrad tar utgangspunkt i sikkerhetenes markedsverdi og er vist som totalfordelt belåningsgrad. Ved totalfordelt belåningsgrad tilordnes hele det aktuelle lånet ett og samme intervall.

Figur 13: Belåningsgrad boliglån (totalfordelt)

Markedsverdiene på bolig i SpareBank 1 SR-Banks markedsområde har hatt svak utvikling de siste to årene. Dette medfører at andelen utlån innenfor 70 % av vurderte sikkerhetsverdier er noe redusert fra 2016. Andelen utlån med belåningsgrad lavere enn

85 prosent er stabilt høy. 89,0 prosent av utlånsporteføljen ved utgangen av 2017 er innenfor 85 prosent av vurderte sikkerhetsverdier, mot 89,6 prosent året før.

Styring av kreditt risiko

Den overordnede kredittstrategien fastsetter at konsernet skal ha en moderat risikoprofil. Kreditt risikoen styres gjennom rammeverket for kredittinnvilgelse, engasjementsoppfølging og porteføljestyling.

Styringen av kreditt risiko bygger på følgende hovedprinsipper:

- Konsernet skal være blant de ledende aktørene i Norge innenfor styring av kreditt risiko.
- Det skal legges særlig vekt på at kundenes virksomhet er i samsvar med gjeldende lover og forskrifter, og at virksomheten har et langsiktig perspektiv.
- Hovedfokus i kredittgivingen skal være kundens betjeningsevne, og svak/manglende betjeningsevne skal ikke kunne kompenseres med god sikkerhet.
- Risikoen som oppstår ved å konsentrere utlånsvirksomheten mot en enkelt kunde, bransje eller segment skal begrenses for å unngå at enkelthendelser skal kunne skade konsernets finansielle stilling i alvorlig grad.

Kredittkultur

SpareBank 1 SR-Bank er blant de ledende aktørene i Norge innenfor styring av kreditt risiko. Dette er oppnådd gjennom lokal kunnskap om kunden, gjennom bruk av robuste kredittmodeller og kredittanalyser, og ved at det stilles tydelige krav til medarbeidernes kompetanse og holdninger der evnen til å erkjenne risiko og viljen til å ta lærdom av erfaring vektlegges.

I kredittvurderingene legges det særlig vekt på at kundenes virksomhet er i samsvar med gjeldende lover og forskrifter, at kundenes virksomhet har et langsiktig perspektiv samt at kundene både har nødvendig betjeningsevne og robust egenkapital hensyntatt virksomhetens art. Kredittgivingen preges av tydelige ansvarsforhold der samhandling skal sikre et best mulig beslutningsgrunnlag, men der selve kredittbeslutningen fattes individuelt.

Evnen til å etterleve egne retningslinjer og på den måten unngå finansiering av engasjementer i strid med disse tillegges betydelig vekt. Det er derfor stort fokus på kredittmedarbeidernes aktive bruk og etterlevelse av et rammeverk for styring av kreditt risiko som er i tråd med beste praksis på området. Etterlevelsen blir også særskilt fulgt opp av uavhengige representanter fra konsernets risikostyringsmiljø, både gjennom løpende deltagelse i de ulike kredittutvalgene og gjennom uavhengig rapportering fra arbeidet i kredittutvalgene.

Kredittstrategi

Konsernets primære markedsområde for kreditt risikoeksponering er Rogaland, Agder og Hordaland. Den overordnede kredittstrategien fastsetter at konsernet skal ha en moderat risikoprofil der ingen enkelthendelse skal kunne skade konsernets finansielle stilling i vesentlig grad.

Konsernets kredittstrategi består av overordnede kredittstrategiske rammer som skal sikre en diversifisert portefølje og en tilfredsstillende risikoprofil. Rammene setter grenser for misligholdssannsynlighet, forventet tap, risikojustert kapital og hvor stor andel av samlet utlånseksponering som kan være mot bedriftsmarkedet. SpareBank 1 SR-Bank sine porteføljer som er eller vil bli overført til kredittforetakene SpareBank 1 Boligkreditt AS, SR-Boligkreditt AS og SpareBank 1 Næringskreditt AS inkluderes i de ovennevnte kredittstrategiske rammene

For bedriftsmarkedet er det også spesifikke rammer for maksimal andel av risikojustert kapital mot henholdsvis enkeltbransjer, gruppen av større kunder og mot kunder med høy risiko. Videre vedtas det ramme for beregnet maksimalt tap på en enkeltkunde. En enkeltkunde inkluderer i denne sammenheng også engasjementer med to eller flere motparter når bestemmende innflytelse eller økonomiske forbindelser mellom disse er slik at økonomiske vansker hos den ene sannsynligvis vil medføre betalingsvanskeligheter for den eller de andre. Rammene skal sikre en diversifisert portefølje innenfor bedriftsmarkedet.

De kredittstrategiske rammene fastsettes av styret, og eventuelle avvik fra disse skal derfor fremlegges styret for godkjenning. Avdeling for risikostyring rapporterer kvartalsvis utviklingen i de kredittstrategiske rammene til styret.

Kredittpolitiske retningslinjer

De kredittpolitiske retningslinjene fastsetter minimumskrav som gjelder for alle typer finansiering, unntatt for engasjementer innvilget som ledd i utøvelse av særskilte kredittsikringsfullmakter. I tillegg til de generelle kredittpolitiske retningslinjene, er det utarbeidet et sett av mer spesifikke kredittpolitiske retningslinjer knyttet til bransjer eller segmenter som kan innebære en særskilt risiko. De kredittpolitiske retningslinjene revideres minimum årlig og godkjennes av administrerende direktør, med orientering til styret.

Kredittfullmaktsreglementet

Styret er ansvarlig for konsernets låne- og kredittinnvilgninger, men delegerer – innen visse rammer – kredittfullmaktene til administrerende direktør, som innenfor egne fullmakter kan delegerer disse videre. De delegerte kredittfullmaktene er knyttet opp mot et engasjements misligholdssannsynlighet og sikkerhetsverdi. Fullmaktene er personlige. Det innebærer at kredittutvalgene ikke har beslutningsmyndighet, men innstiller til fullmaktshaver. Dersom innstilling fra kredittutvalg ikke foreligger, reduseres fullmaktsgrensene med 50 prosent. Generelt er fullmaktene romslige dersom et engasjements misligholdssannsynlighet og tapsgrad tilsier lav risiko, mens fullmaktene strammes inn progressivt med økende risiko. Kredittfullmaktsreglementet gjennomgås årlig, og endringer godkjennes av administrerende direktør med orientering til styret. Dette gjelder imidlertid ikke endringer i administrerende direktørs kredittfullmakter da disse godkjennes av styret.

Kredittbehandlingsrutiner

Kredittbehandlingsrutinene regulerer i detalj alle forhold knyttet til konsernets kredittgivning og engasjementsoppfølging. Kredittgivningsprosessen gir en nærmere beskrivelse av kunden og formålet med lånesøknaden, samt vurderinger av forhold rundt:

- Eiere og ledelse
- Finansieringsstruktur
- Overholdelse av kredittstrategi og kredittpolitikk
- Inntjening – hvorvidt kunden vil ha tilstrekkelig inntjening til å betjene løpende forpliktelser, renter og avdrag fremover

- Tæring – dersom inntjening svikter, hvor lenge og hvordan kan kunden dekke løpende forpliktelser, renter og avdrag
- Sikkerhetsobjekter og totalvurdering av risiko

Måling av kredittrisiko

Det foretas en løpende engasjements- og porteføljeovervåking av eksisterende engasjement. Kredittrisikoen følges overordnet opp ved bruk av konsernets porteføljestyringssystemer, systemer for tidlig varsling av sentrale utviklingstrekk (early warning) og systemer for overvåking av kvaliteten i selve kredittinnvilgelsesprosessen.

Porteføljestyring

Konsernets risikoeksponering følges opp ved hjelp av et overordnet porteføljestyringssystem. Systemet inneholder en mengde informasjon om risikoen på både aggregert og detaljert nivå. Dette gjør det mulig med en effektiv overvåking og styring av risikoutviklingen i porteføljen. Det foretas en månedlig oppdatering av all porteføljeinformasjon inkludert oppdatering av misligholdssannsynligheten på kundene. Utviklingen av risikoen i porteføljene følges opp med særlig vekt på utviklingen i risikoklassifisering (migrering), forventet tap, risikojustert kapital og risikojustert avkastning. Risikojustert kapital gjenspeiler den faktiske risikoeksponeringen bedre enn hva det tradisjonelle fokuset på utlånsvolum gjør.

Early Warning

Konsernets system for early warning gir anledning til løpende oppfølging av sentrale risikodrivere på kundene og fungerer som en viktig indikator for potensiell misligholdsutvikling. Hensikten er å fange opp sentrale utviklingstrekk på et tidligst mulig tidspunkt.

Eksempel på slike risikodrivere er:

- Kortsiktig og gjentatte mislighold
- Utvikling i rammeutnyttelse – både på kassekreditter, byggelån og fleksilån
- Utvikling i antall avdragsutsettelse
- Offisielle kunngjøringer

Kredittprosessovervåking

Konsernets systemer for overvåking av kredittinnvilgelsesprosessen gir mulighet for en løpende oppfølging av kredittkvaliteten og den risikojusterte avkastningen på nye engasjement. Systemet er godt egnet til sammenligning av kvalitet på tvers av avdelingene, og muliggjør tidlig handling hvis for eksempel enkeltavdelinger har en uønsket utvikling i den løpende kredittpraksisen.

Risikoklassifiseringssystemet

Konsernet bruker kredittmodeller for risikoklassifisering, risikoprising og porteføljestyring. Risikoklassifiseringssystemet baserer seg på hovedkomponentene som vist i figur 15:

Figur 14: Risikoklassifiseringssystemet i SpareBank 1 SR-Bank

Misligholdssannsynlighet (PD)	Kundene blir klassifisert i misligholdsklasser ut fra sannsynligheten for mislighold i løpet av en 12 måneders periode beregnet ut fra et langsiktig utfall.
Eksponering ved mislighold (EAD)	Dette er en beregnet størrelse som angir konsernets eksponering mot kunden ved mislighold.
Tapsgrad ved mislighold (LGD)	Dette er en beregnet størrelse av hvor mye konsernet potensielt kan tape dersom kunden misligholder sine forpliktelser .
Forventet tap (EL)	Dette er det beløp man statistisk sett må forvente å tape på utlånsporteføljen i løpet av en 12 måneders periode, gitt normal konjunktursituasjon.
Risikoustert kapital (UL)	Risikoustert kapital beskriver hvor mye kapital banken må sette av som en buffer for framtidig uventet tap.
Risikogruppe	Kunden får tildelt risikogruppe basert på engasjementets risikousterte kapital.
Risikoprising	SpareBank 1 SR-Bank er opptatt av å prise risiko riktig, og har en prisingsmodell som beregner pris ut fra risikoen i engasjementet.

1) Sannsynlighet for mislighold – PD

Kundene blir klassifisert i misligholdsklasser ut fra sannsynligheten for mislighold i løpet av en 12 - måneders periode basert på et langsiktig utfall gjennom en full tapssyklus⁶.

Et engasjement anses som misligholdt dersom:

- Et krav er forfalt med mer enn 90 dager og beløpet er over kr. 1.000, eller
- Banken har grunn til å anta det er sannsynlig at debitor ikke klarer å tilbakebetale (fullt ut) i henhold til sine forpliktelser:
- Banken foretar nedskrivning på grunn av svekket kredittverdighet.
- Banken avhender en fordring til underkurs som følge av svekket kredittverdighet.
- Som følge av betalingsproblemer hos motparten gir banken betalingsutsettelse eller ny kreditt til betaling av termin, eller avtaler endringer i rentesatsen eller andre avtalevilkår.
- Det er begjært åpning av gjelds-forhandling, konkurs eller offentlig administrasjon hos

motparten, eller det er innledet frivillig gjeldsforhandling.

- Banken antar av andre grunner at forpliktelsen ikke vil bli oppfylt.

Misligholdssannsynligheten beregnes på grunnlag av historiske dataserier for finansielle nøkkeltall knyttet til inntjening og tæring, samt på grunnlag av ikke-finansielle kriterier som atferd og alder. For å gruppere kundene etter misligholdssannsynlighet benyttes det ni misligholdsklasser (A-I). I tillegg har konsernet to misligholdsklasser (J og K) for kunder med misligholdte og/eller nedskrevne engasjement.

SpareBank 1 SR-Bank vektlegger en stabil og forutsigbar kredittgivning og kapitalisering over tid, og konsernet utvikler derfor modeller for å beregne misligholdssannsynligheten med utgangspunkt i en «Through the Cycle»-tilnærming. Dette korresponderer også med tilnærmingen bak ratingmetodikken til de mest anerkjente ratingselskapene.

Foruten å forutsi langsiktig utfall for misligholdssannsynligheten uavhengig av konjunktursituasjonen, skal modellene også klare å rangere kundene etter risiko (fra laveste misligholdssannsynlighet til høyeste misligholdssannsynlighet) ut fra den

⁶ Langsiktig utfall gjennom en full tapssyklus bestående av fire perioder med normalkonjunktur og én periode med kraftig økonomisk nedgangskonjunktur.

konjunktursituasjonen man er i. Dette er viktig for å kunne forutsi hvilke kunder som kan komme til å få problemer i løpet av de neste 12 månedene. For å oppnå dette må også modellen inneholde variabler som fanger opp konjunkturedringene.

SpareBank 1 SR-Bank beregner langsiktig utfall for misligholdssannsynlighet ved å ta utgangspunkt i en full tapssyklus med varighet på om lag 25 år. Tapssyklusen består av fire perioder med normal

konjunktursituasjon og én periode med kraftig økonomisk nedgangskonjunktur. Egne, representative historiske misligholdsdata benyttes som datagrunnlag ved beregningen.

Definisjonen av den enkelte misligholdsklasse er vist i tabellen under. Tabellen viser også sammenhengen mellom klassifisering i de største eksterne ratingbyråene og klassifiseringen som benyttes i SpareBank 1 SR-Bank.

Tabell 3: Definisjon av misligholdsklasser og sammenhengen mellom klassifisering i SpareBank 1 SR-Bank og de største eksterne ratingbyråene

Misligholdsklasse	Nedre grense PD	Øvre grense PD	Ratingskala Standard & Poor's	Ratingskala Moody's
A	0,00 %	0,10 %	AAA - A-	Aaa - A3
B	0,10 %	0,25 %	BBB+ - BBB	Baa1 - Baa2
C	0,25 %	0,50 %	BBB-	Baa3
D	0,50 %	0,75 %	BB+	Ba1
E	0,75 %	1,25 %	BB	Ba2
F	1,25 %	2,50 %	BB-	Ba3
G	2,50 %	5,00 %	B+	B1
H	5,00 %	10,00 %	B	B2
I	10,00 %	40,00 %	B- - CCC/C	B3 - Caa3/C

2) Eksponering ved mislighold – EAD

Eksponering ved mislighold (EAD) defineres som den eksponering banken har til en kunde på misligholdstidspunktet. Konverteringsfaktoren (KF) definerer hvor stor andel av ubenyttet ramme som forventes trukket opp gitt mislighold. Ubenyttet ramme er i denne sammenheng definert som gjenstående disponibel ramme ett år før mislighold.

Innvilgede, men ikke trukne rammer på personmarkeds kunder har en konverteringsfaktor lik 1, noe som betyr at det forutsettes 100 prosent opptrekk ved mislighold. For bedriftsmarkeds kunder blir innvilgede, men ikke trukne rammer multiplisert med en konverteringsfaktor som varierer mellom 60 og 90 prosent, avhengig av kundens misligholdssannsynlighet. Konverteringsfaktor for garantier er en myndighetsfastlagt parameter og er satt til 1 for lånegarantier og 0,5 for øvrige garantier.

3) Tapsgrad ved mislighold – LGD

Tapsgrad ved mislighold beskriver hvor mye konsernet potensielt kan tape dersom kunden misligholder sine forpliktelser. LGD-modellen gir estimer som skal forutsi tapsgrad i økonomiske nedgangstider. Vurderingen tar blant annet hensyn til verdien av underliggende sikkerheter, grad av gjenvinning på usikret del av engasjementet, grad av tilfriskning før realisasjon og de kostnadene konsernet har ved å drive inn misligholdte engasjement.

Det benyttes syv klasser for klassifisering av engasjementer i henhold til tapsgrad ved mislighold.

Tabell 4: Definisjon av tapsgrad

LGD-klasse	Intervall for verdi av LGD
1	Inntil 10 %
2	<10 %, 20 %]
3	<20 %, 30 %]
4	<30 %, 40 %]
5	<40 %, 50 %]
6	<50 %, 60 %]
7	Over 60 %

4) Forventet tap – EL

Forventet tap beskriver hva konsernet statistisk sett må forvente å tape på utlånsporteføljen i løpet av en 12-måneders periode, basert på langsiktig utfall gjennom en full tapssyklus. Forventet tap beregnes med utgangspunkt i eksponering ved mislighold, misligholdssannsynlighet og tapsgrad ved mislighold.

5) Risikojustert kapital – UL

Det er mange forhold som påvirker konsernets tap på utlån og kreditter. Det forventede tapet er basert på størrelser som er usikre, der usikkerheten i stor grad er knyttet til egenskaper ved engasjementene. Det er relativt lite usikkerhet knyttet til godt sikrede engasjement til låntakere som har god betjeningsevne, mens det er relativt stor usikkerhet knyttet til svakt sikrede engasjement og til kunder med ustabil betjeningsevne.

For å ta hensyn til disse forholdene beregnes et uventet tap (UL) på alle engasjementer, også kalt risikojustert kapital. For dette formålet benytter SpareBank 1 SR-Bank referansemodellen for uventet tap som er gitt av Kapitalkravsforordningen. Ved å summere de uventede tapene over alle engasjement får vi et anslag på hvor mye konsernet kan tape utover det forventede tapet.

Risikojustert kapital beskriver dermed hvor mye kapital konsernet mener det trenger for å dekke den faktiske risikoen konsernet har påtatt seg. Ettersom det er umulig å gardere seg mot alle tap, har konsernet fastsatt at den risikojusterte kapitalen skal dekke alle mulige uventede tap ut fra et gitt konfidensnivå på 99,9 prosent.

Et engasjement risikoklassifiseres i en risikogruppe fra laveste til høyeste risiko basert på engasjementets risikojusterte kapital.

Risikogrupperne er definert som vist i tabellen nedenfor.

Tabell 5: Definisjon av risikogrupper

RISIKOJUSTERT KAPITAL (UL) I PROSENT AV EAD		
RISIKOGRUPPE	Nedre grense	Øvre grense
LAVESTE	0,0 %	1,6 %
LAV	1,6 %	4,0 %
MIDDELS	4,0 %	8,0 %
HØY	8,0 %	12,0 %
HØYESTE	12,0 %	99,99 %

6) Risikoprising – RARORAC (Risk Adjusted Return On Risk Adjusted Capital)

SpareBank 1 SR-Bank er opptatt av å prise risiko riktig. Dette innebærer at engasjementer med høy risiko prises høyere enn engasjementer med lav risiko. Det generelle nivået på risikoprisingen vil imidlertid også avhenge av konsernets overordnede avkastningsmål og hensynet til konkurranse-situasjonen.

SpareBank 1 SR-Bank bruker derfor modeller som beregner den riktige risikoprisen som bør tas for blant annet å prise inn forventet tap og avkastning på risikojustert kapital. Risikoprisingmodellen tar utgangspunkt i de samme hovedkomponentene som i konsernets risikoklassifiseringssystem. Modellen bygger på en standard «RARORAC»-modell (Risk Adjusted Return On Risk Adjusted Capital) for måling av risikojustert avkastning.

Prisingmodellen brukes hovedsakelig ved innvilgelse og fornyelse til å beregne kundens pris og for å måle og følge opp lønnsomheten.

Sikkerheter og andre risikoreduserende tiltak

SpareBank 1 SR-Bank krever sikkerhetsstillelser for å redusere kredittrisikoen i hvert enkelt engasjement. For foretak nedfelles det i tillegg ulike typer vilkår i de fleste kredittavtalene. Bruk av vilkår gir banken sikkerhet for at selskapet holder forsvarlige nivåer av for eksempel likviditet og egenkapital, eller at selskapet etterlever gjeldende lover og forskrifter knyttet til sin virksomhet.

For personkunder tas det hovedsakelig pant i fast eiendom (bolig). For foretak tas det pant i ulike typer sikkerheter som vist i tabell 6.

Tabell 6: Hovedtyper av sikkerheter

Sikkerhetstype	Person-marked	Bedrifts-marked
Fast eiendom	X	X
Tomter	X	X
Verdipapirer	X	X
Kausjoner	X	X
Driftstilbehør		X
Skip		X
Motorvogn/anleggsmaskin		X
Varelager		X
Landbruksløsøre		X
Kundefordringer		X
Innskudd	X	X

Konsernet fastsetter realisasjonsverdien på stille sikkerheter på bakgrunn av statistiske data over tid, samt ekspertvurderinger i tilfeller hvor statistiske data ikke har tilstrekkelig utsagnskraft. Realisasjonsverdiene er satt slik at de ut fra en konservativ vurdering reflekterer antatt realisasjonsverdi i en lavkonjunktur.

Enkle pengekrav i form av innskudd på konto i kredittinstitusjon kan pantsettes til fordel for kredittinstitusjonen. I forbrukerforhold må slik panterett etableres ved skriftlig avtale, og panteretten kan bare omfatte innskudd som står på særskilt konto som er opprettet i forbindelse med avtalen (Lov om pant § 4-4 (2)).

I personmarkedet fastsettes markedsverdien for fast eiendom enten ved å benytte kjøpesum i henhold til kontrakt, meglertakst/takst eller verdierestimater fra Eiendomsverdi (gjelder kun boligeiendom). Eiendomsverdi er et informasjons- og analyseverktøy som gir tilgang til estimert markedsverdi for eiendommer i Norge. I henhold til interne rutiner kan verdierestimater fra Eiendomsverdi benyttes dersom eiendommen ligger i et velfungerende boligmarked og det er liten grad av usikkerhet i verdierestimater. Realisasjonsverdien på fast eiendom fastsettes ved å ta utgangspunkt i markedsverdi og redusere denne med en reduksjonsfaktor som avhenger av type eiendom. I personmarkedet tas det i begrenset grad sikkerhet i andre objekter enn fast eiendom.

I bedriftsmarkedet beregnes sikkerhetsverdi på næringseiendommer ved hjelp av yieldmetoden, der verdigrunnlaget er nåverdien av forventede netto kontantstrømmer tilknyttet eiendommen. Yield reflekterer avkastningen en investor vil kreve ved investering i eiendommen og påvirkes blant annet av faktorer som eiendommens beliggenhet og beskaffenhet, leiekontraktenes varighet, leietakernes soliditet, reguleringsrisiko og forventet langsiktig risikofri rente. Realisasjonsverdien på de stille sikkerhetene fastsettes ved å ta utgangspunkt i markedsverdi, som reduseres med en faktor som varierer med sikkerhetsobjektets egenskaper.

Reduksjonsfaktorene for alle typene av sikkerheter er satt på bakgrunn av verdifall man må kunne vente i en kraftig økonomisk nedgangstid.

Validering

Konsernet driver kontinuerlig videreutvikling og etterprøving av risikostyringssystemet og kredittinnvilgelsesprosessen for å sikre god kvalitet over tid. Arbeidet oppsummeres i en årlig valideringsrapport som danner grunnlag for styret i SpareBank 1 SR-Bank til å ta stilling til om risikostyringssystemet (IRB-systemet) er godt integrert i organisasjonen og om det beregner risikonivå og kapitalkrav på en betryggende måte. IRB-systemet omtales i kapitlet om kapitaldekning.

Formålet med valideringen er å sikre at:

- IRB-systemet er tilpasset porteføljene det anvendes på
- Forutsetningene som IRB-systemet bygger på er rimelige
- IRB-systemet måler det som det er ment å skulle måle
- IRB-systemet er godt integrert i organisasjonen, og at det utgjør en sentral del av bankens risikostyring og beslutningstagning
- SpareBank 1 SR-Bank etterlever Forskrift om Kapitalkrav

Valideringsarbeidet kan deles inn i fire hovedområder:

Kvantitativ validering: Den kvantitative valideringen skal sikre at de benyttede estimer for misligholdssannsynlighet, eksponering ved mislighold og tapsgrad ved mislighold holder tilstrekkelig god kvalitet. Det gjennomføres analyser som vurderer modellenes evne til å rangere engasjementene etter risiko (rangeringsevne) og

evnen til å fastsette riktig nivå på risikoparameterne. I tillegg analyseres stabiliteten i modellenes estimater.

Kvalitativ validering: Den kvantitative valideringen suppleres også med mer kvalitative vurderinger. De kvalitative vurderingene bygger på informasjon fra flere ulike kilder, herunder organisasjonsundersøkelser, lederbekreftelser, internrevisjonsrapporter med mer. Bruk av kvalitative målemetoder sikrer en fullstendig validering av alle prosesser, kontrollmekanismer og rutiner, samt at den bidrar med verdifulle innspill i forhold til videreutvikling av dagens modeller. Den kvalitative valideringen gir også utfyllende

informasjon i tilfeller der tilfanget av statistiske data er begrenset.

Anvendelse: Etterprøvingen skal vise om systemet for styring og måling av kredittrisiko er godt integrert i organisasjonen, og om det utgjør en sentral del av konsernets risikostyring og beslutningstaking.

Etterlevelse av Forskrift om Kapitalkrav: Gjennomgangen skal sikre at SpareBank1 SR-Bank oppfyller Forskrift om kapitalkrav.

Tabellen under viser modeller som benyttes i den regulatoriske IRB-rapporteringen i SpareBank 1 SR-Bank ved utgangen av 2016:

Tabell 7: Risikomodeller som benyttes ved regulatorisk IRB-rapportering 2017

Engasjements-kategori	Segment	PD-modell	EAD-modell	LGD-modell
Massemarked (Personmarked)	Boliglånskunder med intern adferdshistorikk	PM scorekort A	KF = 1	LGD PM
	Bolig			
Massemarked (Personmarked)	Øvrige personkunder med intern adferdshistorikk	PM scorekort B	KF = 1	LGD PM
	Øvrig			
Foretak (Bedriftsmarked)	Foretak som har levert offentlig regnskap	BM bransje 1-7	EAD BM	LGD BM
	Foretak som ikke leverer fullstendig offentlig regnskap	PD sjablongscore	EAD BM	LGD BM
	Nyetablerte foretak	PD sjablongscore	EAD BM	LGD BM

SpareBank 1 SR-Bank driver kontinuerlig videreutvikling av IRB-systemet, og har stort fokus på modellutvikling. Nye modeller tas først i bruk i den interne risikostyringen for å få tilstrekkelig erfaring og datagrunnlag til å foreta validering.

Dersom anvendelse og validering av modellene gir tilfredsstillende resultater vil modellene bli omsøkt for regulatorisk anvendelse. Tabellen på neste side gir en oversikt over modeller som foreløpig kun benyttes i den interne risikostyringen.

Tabell 8: PD-modeller som benyttes i den interne risikostyringen

Engasjementskategori	Segment	PD-modell
Massemarked (Personmarked)	Nye kunder uten intern adferdshistorikk	PM Nye kunder
Foretak (Bedriftsmarked)	Næringseiendom for utleie	PD Eiendom utleie
	Store bedriftskunder	Ratingbasert PD-modell
	Foretak som ikke leverer fullstendig offentlig regnskap	BM Bransje 8
	Nyetablerte foretak	BM Bransje 9

Ved validering blir de ulike modellene vurdert ut fra fire kriterier; datakvalitet, rangeringsevne, kalibreringsnivå og stabilitet i estimatene.

Datakvalitet

Modellene som benyttes for estimering av misligholdssannsynlighet, eksponering ved mislighold og tapsgrad gitt mislighold er utviklet på bakgrunn av datagrunnlag fra perioden 1994 til 2012 fra bankene i SpareBank 1-alliansen.

Datagrunnlaget er gjenstand for grundig, kontinuerlig kvalitetssikring, og det foretas årlig validering for å sikre at det er representativt for nåværende portefølje i SpareBank 1 SR-Bank. Validering av datagrunnlaget viser også at det overholder kravene til datagrunnlag gitt av Kapitalkravforskriften. Det er etablert forsvarlige sikkerhetsmarginer der dette anses som nødvendig grunnet usikkerhet i datagrunnlaget.

Rangeringsevne

Ved validering av PD-modellens rangeringsevne testes modellens evne til å rangere kundene fra den med høyest til den med lavest faktisk misligholdssannsynlighet. Rangeringsevnen måles ved hjelp av AUC-metoden (Area Under Curve).

I modellen som estimerer eksponering gitt mislighold (EAD) vil måling av rangeringsevnen vise i hvor stor grad modellen faktisk klarer å rangere kundene fra de med høyest til de med lavest konverteringsfaktor (KF). Det utføres minimum årlig validering av rangeringsevne for eksponering mot bedriftskundene. Eksponering mot personkunder har en fast konverteringsfaktor på 1 for alle kunder.

Ved validering av rangeringsevnen til modellen for beregning av tapsgrad gitt mislighold (LGD) foretas det analyser av estimert og faktisk tapsgrad i de

ulike LGD-klassene, målt ved median, uvektet og vektet gjennomsnitt.

Det foretas også en validering av i hvilken grad modellen evner å skille kundene fra de med høyest til de med lavest forventet tap (EL) i forhold til eksponering.

Kalibreringsnivå

Kapitalkravforskriften forutsetter at estimert misligholdssannsynlighet (PD) skal forutsi langsiktig utfall gjennom en full tapssyklus. Dette betyr at i høy- og normalkonjunkturer vil misligholdsnivået bli overestimert, mens i perioder med alvorlige økonomiske tilbakeslag vil misligholdsnivået bli underestimert. Ved validering av PD-modellens nivå foretas det en vurdering av om forskjellen mellom faktisk misligholdsnivå og estimert misligholdsnivå er forsvarlig gitt konjunktursituasjonen. Det foretas også en vurdering av om det regulatoriske kalibreringsnivået er i samsvar med regulatoriske krav.

For konverteringsfaktor (EAD) og tapsgrad (LGD) forutsetter Kapitalkravforskriften at modellestimatene skal forutsi rammeutnyttelsen (KF) og tapsgraden ved alvorlig økonomisk tilbakeslag ("downturn"). Dette betyr at det skal være tilstrekkelig margin mellom estimerte og observerte verdier i normalkonjunktur, og at estimatene ikke skal overskrides i en situasjon med alvorlig økonomisk tilbakeslag. Det foretas også validering av hvert enkelt element i LGD-modellen, herunder tilfriskning, benyttede reduksjonsfaktorer på sikkerhetsverdier, andel gjenvunnet av usikret eksponering og inndrivelseskostnader.

Nivå på forventet tap (EL) vurderes mot nivå på faktiske regnskapsførte tap, både på totalnivå og fordelt på geografisk område. Forventet tap skal i likhet med estimert misligholdssannsynlighet forutsi langsiktig utfall gjennom en full konjunktursyklus.

Videre utføres det stresstester på alle parameterne for å validere at estimatene er i samsvar med Kapitalkravsforskriften.

Stabilitet i estimatene

Det foretas en validering av at risikoparameterne er stabile over tid og i henhold til ønskede konjunktoregenskaper. Ved validering av PD-modell utføres valideringen ved å analysere migreringen i løpet av en 12-månedersperiode og over tid.

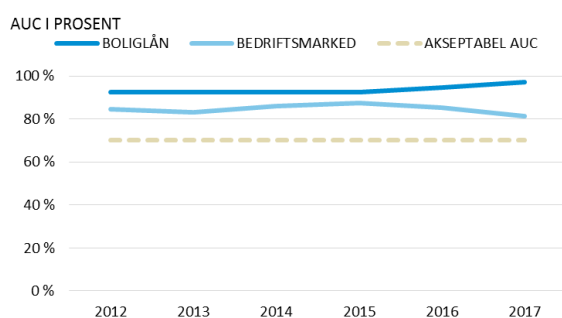
Sammenligning av risikoparametere med faktisk utfall

I dette avsnittet presenteres et utdrag av valideringsresultatene for PD-, EAD- og LGD-modellene i SpareBank 1 SR-Bank for IRB-porteføljen. Mer detaljert informasjon om risikoparametere med faktisk utfall gjengis i vedlegg.

PD-modeller

Figuren under viser PD-modellenes rangeringsevne for henholdsvis boliglån og bedriftsmarked i perioden 2012-2017.

Figur 15: Rangeringsevne PD-modeller

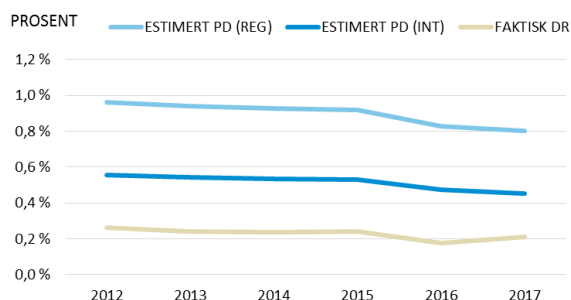
Den generiske PD-modellen for boliglån har meget høy og stabil rangeringsevne, noe som betyr at modellen har meget god evne til å rangere kundene fra de med høyest til de med lavest faktisk misligholdssannsynlighet. Validering på ulike segmenter viser også høy rangeringsevne. Den generiske PD-modellen for bedriftsmarkedskunder har høy og stabil rangeringsevne for totalporteføljen. Ved validering på ulike delporteføljer kan rangeringsevnen være noe lavere. Dette gjelder for større kunder og enkelte bransjetyper. Det er av den grunn utviklet egne PD-

modeller for disse segmentene som benyttes i den interne porteføljestylingen, som vist i tabell 8.

I 2014 utarbeidet Finanstilsynet en ny metodikk for regulatorisk beregning av misligholdssannsynlighet (PD) og tapsgrad (LGD) for boliglån. Metodikken for beregning av PD innebærer at langsiktig utfall for mislighold skal inneholde tjue år med normalkonjunktur og fem år med lavkonjunktur. Misligholdsnivået i perioden med lavkonjunktur skal etter kravene ha et fast årlig misligholdsnivå på 3,5 prosent, uavhengig av underliggende porteføljekvalitet og tapshistorikk. Videre skal PD-estimatene tillegges en sikkerhetsmargin slik at ett enkelt engasjement ikke kan ha lavere PD enn 0,2 prosent. SpareBank 1 SR-Bank har tatt kravene til etterretning og implementert nye regulatoriske nivåer for PD og LGD. SpareBank 1 SR-Bank mener imidlertid at den vedtatte metodikken for regulatorisk beregning av misligholdsnivå i en nedgangskonjunktur overestimerer risikoen i bankens portefølje betydelig. Dette medfører at PD overestimeres gjennom en full tapssyklus. Internt benytter SpareBank 1 SR-Bank derfor lavere PD-estimer som i større grad reflekterer den underliggende risikoen i porteføljen. Bruk av de interne estimatene gir mer risikosensitive risikovekter og bidrar til økt motivasjon for god risikostyring.

Kapitalkravsforskriftens § 11-2 (1) forutsetter at estimert misligholdssannsynlighet (PD) skal forutsi langsiktig utfall gjennom en full tapssyklus. Dette betyr at misligholdsestimatene skal være relativt stabile over tid, også gjennom en konjunktursyklus. Figuren under viser gjennomsnittlig estimert misligholdssannsynlighet (PD) internt og regulatorisk sammenlignet med gjennomsnittlig faktisk mislighold i årene 2012-2017. Her benyttes uvektede tall. EAD-vektede tall er gjengitt i vedlegg.

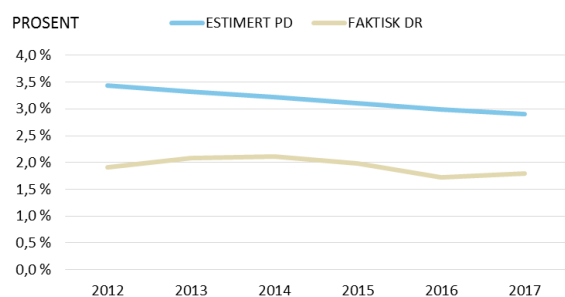
Figur 16: Sammenligning av uvektet estimert PD og faktisk DR – boliglån (regulatorisk og internt)

Faktisk mislighold (DR) har vært stabilt lavt. Misligholdet er vesentlig lavere enn både internt og regulatorisk estimert mislighold (PD) i hele perioden. Regulatorisk er det – i overensstemmelse med gjeldende forskrifter – en betydelig overestimering av misligholdsnivået.

For foretak er det samsvar i kalibreringen av internt og regulatorisk misligholdsnivå, og figur 18 nedenfor angir gjennomsnittlig uvektet estimert og faktisk mislighold for foretaksporføljen.

Figur 17: Sammenligning av uvektet estimert PD og faktisk DR – bedriftsmarked

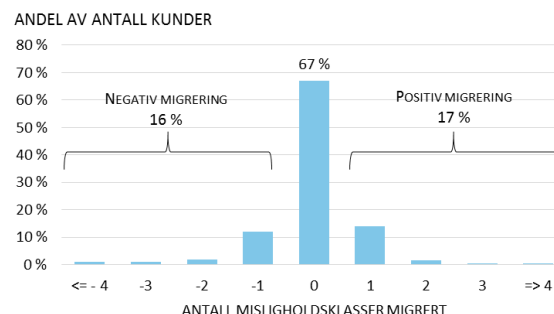

Som figuren viser er estimert sannsynlighet for mislighold (PD) høyere enn faktisk mislighold (DR) i hele perioden. Observasjonene er fra en periode med som kan karakteriseres å være innenfor normalkonjunktur, men med lavkonjunktur i 2016 og 2017 for deler av økonomien i konsernets markedsområde. PD-nivået vurderes å være i tråd med modellens ønskede konjunktoregenskaper.

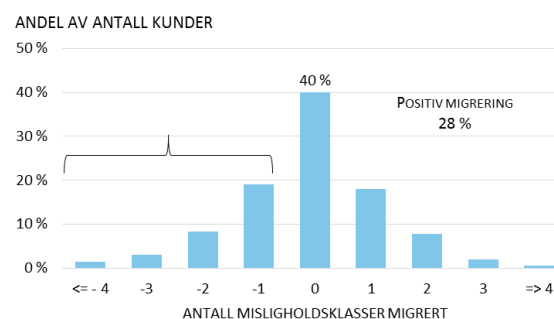
Alle kunder med kreditteksponering i SpareBank 1 SR-Bank risikoklassifiseres minimum årlig ved oppdatering av regnskaps- eller ligningsdata. I tillegg scores kundene månedlig basert på informasjon om intern og ekstern adferd. Figur 19 og 20 viser årlig migrering for henholdsvis boliglånskunder og bedriftsmarked. Migrering vil si

hvor stor andel av kundene som skifter misligholdsklasse i løpet av en 12-månedersperiode.

Figur 18: Årlig migrering – boliglån

Figur 19: Årlig migrering – bedriftsmarked

Stabiliteten i misligholdsestimatene er den fremste indikatoren på modellens konjunktoregenskaper. Figurene over viser at andelen stabile kunder i 2017 var 67 prosent for boliglån og 40 prosent for bedriftsmarkedet. For bedriftsmarkedskunder er andelen som migrerer negativt høyere enn andelen med positiv migrering, mens for boliglånskunder er andelen negativ og positiv migrering lik. Dette skyldes at boliglånsporføljen i SpareBank 1 SR-Bank så langt ikke har vært påvirket av at arbeidsledigheten har økt. Boliglånsrentene har også vært lave i perioden, noe som i sum tilsier at perioden kan betegnes som normalkonjunktur. Bedriftskundene har vært mer berørt av oljeprisfallet og tilhørende svekkede økonomiske rammebetingelser. Den negative migreringen i 2017 skyldes i hovedsak svakere økonomiske resultater i 2015 og 2016 som innvirker på PD ved innlasting av regnskap.

EAD-modeller

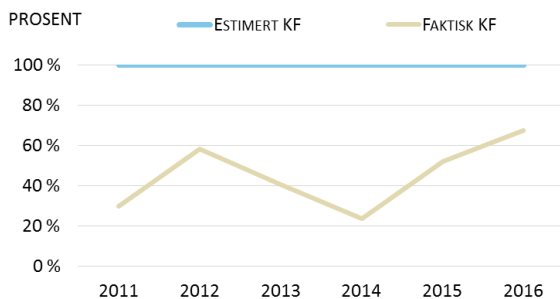
Det foretas en validering av om modellestimatene kan forutsi rammeutnyttelsen (KF) ved et alvorlig økonomisk tilbakeslag («downturn»). Dette betyr at

det skal være tilstrekkelig margin mellom estimerte og observerte verdier i normalkonjunktur.

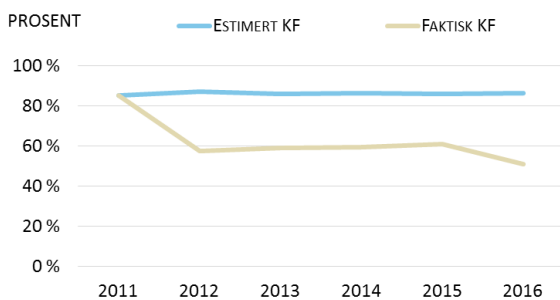
Validering av EAD for 2017 var under utarbeidelse ved offentliggjøring av Pilar 3, og figurene under viser derfor estimert og faktisk konverteringsfaktor for henholdsvis boliglån og bedriftsmarked for perioden 2011-2016.

Figur 20: Sammenligning av estimert og faktisk konverteringsfaktor (KF) – boliglån (rammelån)

For samtlige boliglånskunder med rammelån er konverteringsfaktoren en fast parameter. I perioden med normalkonjunktur er gjennomsnittlig faktisk konverteringsfaktor 53 prosent og betydelig lavere enn den fastsatte parameteren på 100 prosent.

Figur 21: Sammenligning av estimert og faktisk konverteringsfaktor (KF) – bedriftsmarked

For bedriftsmarkedet er det utviklet en egen modell som estimerer konverteringsfaktor basert på risikoklassifisering og engasjementstype. Gjennomsnittlig estimert konverteringsfaktor er 86 prosent, og er høyere enn gjennomsnittlig faktisk konverteringsfaktor som er 58 prosent. Konverteringsfaktoren er noe lavere i 2016 enn tidligere år, til tross for at dette var en periode med moderat lavkonjunktur.

LGD-modeller

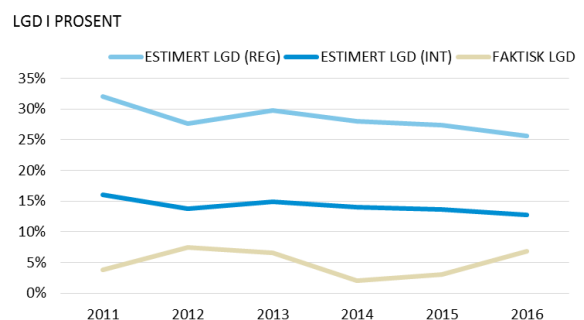
Den nye metodikken for regulatorisk beregning av tapsgrad (LGD) for boliglån innebærer at minimum estimert LGD skal være 20 prosent, uavhengig av underliggende porteføljekvalitet og tapshistorikk. Internt benyttes egne estimater for tapsgrad som bygger på interne data med empirisk dekning og som er representative for bankens portefølje.

For bedriftsmarkedet er det fullt samsvar mellom interne og regulatoriske estimater for LGD. Figurene under viser sammenligning av estimert og faktisk tapsgrad for misligholdte kunder for henholdsvis boliglån og foretak. Tapsgraden måles i prosent og er vektet i forhold til eksponeringen (EAD) for de misligholdte engasjementene.

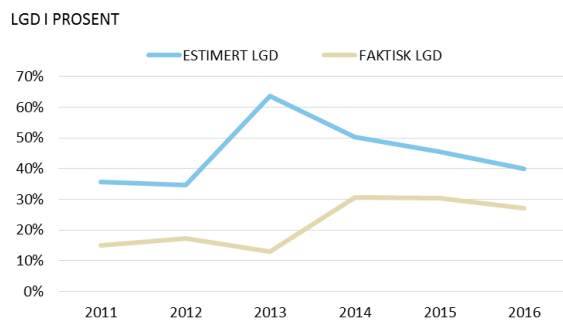
Finanstilsynet publiserte i Rundskriv 9/2016 nytt krav til minimum diskonteringsrente tilsvarende 9 prosent ved neddiskontering av innbetalinger og kostnader knyttet til misligholdte engasjementer. Ved validering av LGD har SpareBank 1 SR-Bank tidligere benyttet historisk utlånsrente til bedriftskunder hentet fra Statistisk Sentralbyrå (SSB) som grunnlag for diskonteringsrente. SpareBank 1 SR-Bank implementerte ny diskonteringsrente i 2017 med tilbakevirkende effekt for tidligere observasjoner. Dette medfører at beregnet realisert LGD avviker fra tidligere års rapportering.

Validering av LGD for 2017 var under utarbeidelse ved offentliggjøring av Pilar 3 for 2017, og figurene under viser derfor estimert og faktisk tapsgrad for perioden 2011-2016.

Figur 22: Sammenligning av estimert og faktisk vektet LGD – boliglån (regulatorisk og internt)

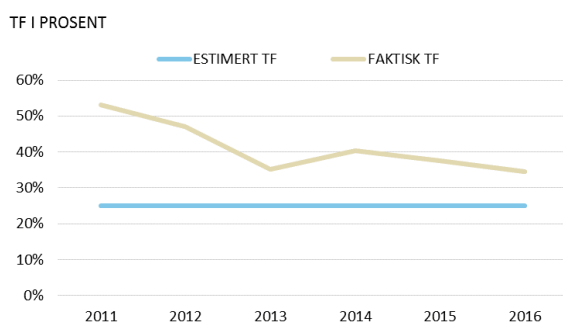
Figur 23: Sammenligning av estimert og faktisk vektet LGD – bedriftsmarked

Figurene over viser at faktisk tapsgrad er lavere enn estimert tapsgrad i samtlige år for både boliglån og bedriftsmarked. Få mislighold gjør at tapsgraden på enkeltkunder kan gi utslag på faktisk tapsgrad. Dette ses spesielt for bedriftsmarkedskunder.

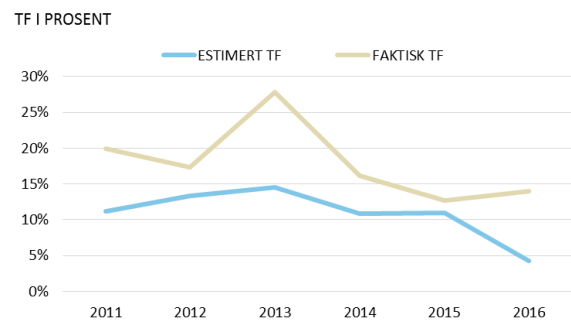
Det er to mulige utfall av et mislighold; enten går engasjementet til tap med realisasjon av sikkerheter, eller så kan engasjementet bli tilfrisknet. Tilfriskningsgrad er definert som andelen misligholdte kunder som blir tilfrisknet i løpet av en 12-månedersperiode, og som dermed ikke går til realisasjon. I SpareBank 1 SR-Bank benyttes en fast tilfriskningsgrad på 25 prosent for boliglånskunder ved beregning av tapsgrad. For foretak estimeres tilfriskningsgrad ved en egen modell. Figurene under viser estimert og faktisk observert tilfriskningsgrad for henholdsvis boliglånsporteføljen og bedriftsmarkedsporteføljen.

Figur 24: Sammenligning av estimert og faktisk tilfriskningsgrad (TF) – boliglån

For boliglån er faktisk tilfriskningsgrad i gjennomsnitt 41 prosent og høyere enn den anvendte faktoren på 25 prosent. Tilfriskningsgraden har vært noe avtakende i perioden.

Figur 25: Sammenligning av estimert og faktisk tilfriskningsgrad (TF) – bedriftsmarked

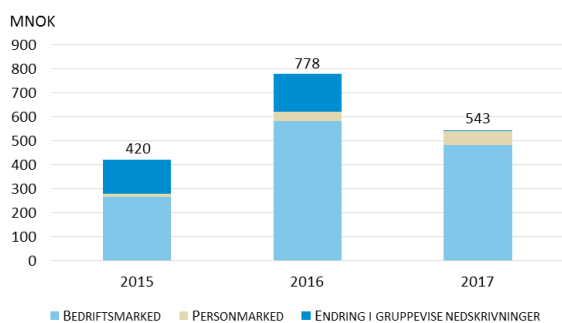
For foretak er nivået på faktisk observert tilfriskningsgrad noe redusert fra og med 2014, men fortsatt høyere enn nivået på estimert tilfriskningsgrad.

Mislighold og nedskrivninger

SpareBank 1 SR-Bank foretar kontinuerlig vurdering av kvaliteten på kredittporteføljen, både på overordnet nivå og på enkeltkundenivå. Kunder med mislighold i form av overtrekk eller restanse på konto overvåkes og følges opp på et tidlig tidspunkt, noe som sikrer at nødvendige tiltak raskt kan iverksettes.

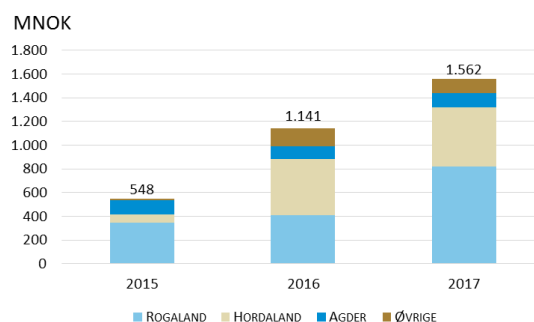
Identifisering av nedskrivningsbehov gjennomføres i tråd med «Forskrift om regnskapsmessig behandling av utlån og garantier i finansinstitusjoner». Et utlån eller en gruppe av utlån defineres å ha verdifall dersom det foreligger objektive bevis på en tapshendelse som reduserer utlånets fremtidige kontantstrømmer. Dersom objektive bevis for verdifall finnes, beregnes tap på utlån som forskjellen mellom balanseført verdi og nåverdien av estimerte fremtidige kontantstrømmer, neddiskontert med effektive rente.

Figur 26: Utvikling i resultatførte nedskrivninger

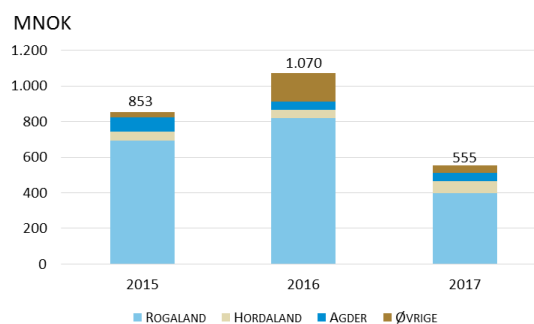
Resultatførte nedskrivninger endte på 543 millioner kroner i 2017, en reduksjon tilsvarende 235 millioner kroner sammenlignet med 2016. Nedskrivningene i 2017 er fortsatt høyere enn gjennomsnittet i en økonomisk syklus, og gjenspeiler at enkelte kunder i oljeindustrien fortsatt opplever krevende markeder. Tett oppfølging av kunder og gode forebyggende tiltak er viktige verktøy for å opprettholde god kredittkvalitet og bidra til å holde tapene på et moderat nivå.

Figur 27: Utvikling i tapsutsatte engasjementsbeløp fordelt på geografiske områder

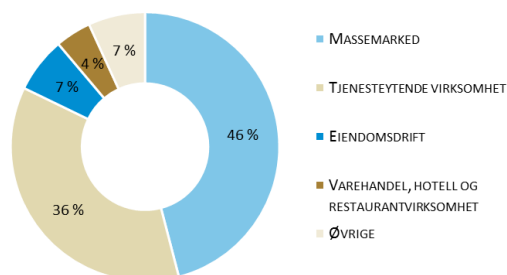
Tapsutsatte engasjementer defineres som mislighold med kortere varighet enn 90 dager, både med og uten individuelle nedskrivninger. Tapsutsatte engasjementsbeløp har vært økende de siste tre år og utgjorde 1,56 milliarder kroner i 2017.

Figur 28: Utvikling i misligholdt engasjementsbeløp fordelt på geografiske områder

Misligholdte engasjementer defineres som mislighold med varighet over 90 dager, både med og uten individuelle nedskrivninger. Totalt misligholdt engasjementsbeløp er betydelig redusert i 2017 til 555 millioner kroner, mot 1,07 milliarder kroner i 2016. Totalt 46 prosent av misligholdt engasjementsbeløp i 2017 tilhører massemarked, og 36 prosent bransjen tjenesteytende virksomhet.

Figur 29: Misligholdt engasjementsbeløp i 2017 fordelt på standard bransjeinndeling (prosent av totalt engasjementsbeløp misligholdt)

Risikovektet balanse for kredittrisiko

Tabellen under viser risikovektet balanse for kredittrisiko for SpareBank 1 SR-Bank konsern. Samlet risikovektet balanse for kredittrisiko etter IRB-metoden og standardmetoden var 103,1 milliarder kroner ved utgangen av 2017.

Tabell 9: Risikovektet balanse for kredittrisiko fordelt på engasjementskategorier og underkategorier

		Engasjement	Engasjement	Risikovektet	Risikovektet
			EAD	balanse	balanse
		31.12.2017	31.12.2017	Konsolidert	Konsolidert
				31.12.2017	31.12.2017
Foretak	Spesialiserte foretak*	36 734	35 022	21 916	19 471
	Foretak SMB	26 904	24 350	19 220	17 231
	Øvrige foretak	9 887	7 996	6 868	6 785
Massemarked	Massemarked SMB	5 924	5 921	1 303	1 194
	Engasjementer med pant i fast eiendom	131 570	131 561	27 026	25 899
	Øvrige massemarkedsengasjementer	4 603	4 593	1 942	2 027
	Risikovektet balanse kredittrisiko IRB	215 622	209 443	78 275	72 607
Stater	6 280		51	68	
Lokale og regionale myndigheter, offentlige foretak	3 350		140	333	
Institusjoner	13 176		1 865	2 169	
Foretak	14 531		9 474	7 446	
Massemarked	9 764		3 884	4 564	
Obligasjoner med fortrinnsrett	26 858		2 686	1 817	
Egenkapital posisjoner	2 312		5 036	4 850	
Øvrige eiendeler	2 131		1 678	1 826	
Risikovektet balanse standardmetoden	78 402		24 813	23 073	
Samlet risikovektet balanse knyttet til kredittrisiko				103 088	95 680

*SpareBank 1 SR-Bank har erfart at nåværende kategorisering av foretak innebærer at banken har en andel av spesialiserte foretak som er vesentlig høyere enn andre sammenlignbare banker. Om et foretak kategoriseres som spesialisert eller ikke har under dagens regelverk ingen betydning for kapitalkravet. Bankens gjeldende kategorisering av foretak som spesialisert foretak er utelukkende gjort på bakgrunn av foretakets næringskode, uten at det gjøres en eksplisitt vurdering av om vilkårene i Kapitalkravsforskriftens § 9-1 tredje ledd er oppfylt. Dersom ett eller flere av vilkårene ikke er oppfylt, skal ikke engasjementet kategoriseres som spesialisert foretak. Banken har derfor igangsatt et arbeid for å bringe kategoriseringen i retning av gjeldende markedspraksis og forskriftens bestemmelser. Ny kategorisering vil implementeres i forbindelse med tilpasninger til ny Baselstandard.

MARKEDSRISIKO

Markedsrisiko er en samlebetegnelse som omfatter risikoen for tap som følge av endringer i markedspriser. Verdipapirrisiko, valutarisiko, renterisiko, spreadrisiko, risiko forbundet med egenbeholdning og/eller bruk av egenkapital i syndikater, samt garantistillelse for fulltegning av emisjoner er inkludert i markedsrisiko.

Generelt om markedsrisiko

Risikostrategi

Markedsrisiko i SpareBank 1 SR-Bank relateres i all hovedsak til konsernets investeringer i verdipapirer, herunder aksjer og obligasjoner. I tillegg har konsernet en viss eksponering for markedsrisiko fra handelsaktiviteter i rente- og valutamarkedene, samt fra aktiviteter som understøtter ordinær innlåns- og utlånsvirksomhet. Konsernets eksponering overfor markedsrisiko anses samlet sett som moderat.

Risikostrategien med tilhørende spesifisering av nødvendige risikorammer, rapporteringslinjer og fullmakter skal minimum årlig behandles og godkjennes av konsernets styre.

Fullmakter, retningslinjer og rutiner

Styrefastsatte rammer relatert til SpareBank 1 SR-Bank Markets og Treasury delegeres fra administrerende direktør til navngitte personer.

Retningslinjer og rutiner for SpareBank 1 SR-Bank Markets er godt beskrevet i SJEKK, som er bankens system for prosess- og rutinebeskrivelse. SJEKK oppdaterer prosesssteg og rutiner fortløpende slik at siste gyldige versjon alltid er tilgjengelig. Rutinene etterleves tilfredsstillende av personer involvert i styring og kontroll av markedsrisiko.

Konsernets markedsrisiko måles og overvåkes med bakgrunn i fastsatte rammer. Ansvar for løpende posisjonsavstemming og måling av konsernets markedsrisikoeksponering ligger hos middle office i SpareBank 1 SR-Bank Markets. Risk manager markeds- og likviditetsrisiko er ansvarlig for å føre løpende kontroll med risikomålingen og for den uavhengige risikorapporteringen både internt og eksternt.

Markedsrisiko, herunder spreadrisiko obligasjoner og sertifikater

Kursrisiko knyttet til verdipapirer er risikoen for tap som oppstår ved endringer i verdien på konsernets obligasjoner, sertifikater og egenkapitalinstrumenter. Kvantifisering av risiko knyttet til verdifall på obligasjonsporteføljene vurdert til virkelig verdi, herunder både systematisk og usystematisk, beregnes med utgangspunkt i Finanstilsynets stresstestmodell for forsikringsselskaper. Metodikken er i hovedsak basert på Solvens II (QIS5-spesifikasjonene).

Likviditetsporteføljens totale beholdning utgjør 31,7 milliarder kroner⁷. Porteføljen i SpareBank 1 SR-Bank Markets utgjør 0,3 milliarder kroner. Tabellen nedenfor gir en oversikt over eksponering fordelt på aktivaklasser.

Tabell 10: Virkelig verdi på obligasjonsporteføljen (mill. kr)

Delportefølje	4 kv. 2017	3 kv. 2017	2 kv. 2017	1 kv. 2017
Treasury	31.678	29.326	28.153	21.778
Norsk stat/kommune	500	758	666	296
OMF/Covered Bond	22.955	20.085	19.173	14.182
Utenlandsk garantert	8.205	8.435	8.265	7.251
Norsk bank/finans	18	49	49	48
SR-Bank Markets	343	312	313	310
Norsk bank/finans	90	99	102	101
Industri/annet	253	212	211	209

Risikojustert kapital forbundet med øvrig markedsrisiko måles og følges opp etter Value at Risk- prinsippet (VaR). VaR-modellen dekker

⁷ Hvorav 3,2 milliarder kroner måles til amortisert kost og er derfor ikke utsatt for markedsrisiko.

konsernets rente- og valutarisiko, samt verdipapirrisikoen forbundet med konsernets investeringer i aksjer, andeler og andre egenkapitalinteresser.

Markedsrisiko rapporteres under kreditt- og motpartersisiko i henhold til standardmetoden.

Obligasjonsporteføljen

Risikoprofil og porteføljeutvikling

Konsernet har to ulike porteføljer bestående av obligasjoner og sertifikater – henholdsvis likviditetsporteføljen og porteføljen i SpareBank 1 SR-Bank Markets. De respektive porteføljene er underlagt separate forvaltningsmandat.

Likviditetsportefølje (forvaltes av Treasury)

Likviditetsporteføljen består av rentebærende papirer som enten tilfredsstillende krav for deponering i Norges Bank, LCR-regelverket eller ukommitterte kredittrammer, samt eksponering mot selskaper i SpareBank 1-alliansen. Størrelsen på porteføljen vil til enhver tid avhenge av konsernets balanse og derigjennom behovet for likvide eiendeler. Ved utgangen av 2017 utgjør den samlede likviditetsporteføljen en verdi på 31,7 milliarder kroner.

Verdipapirer som ikke tilfredsstillende ovenstående krav innebærer i henhold til konsernets interne retningslinjer en kreditt risiko som er underlagt egne behandlingsregler.

Portefølje i SpareBank 1 SR-Bank Markets

Porteføljen i SpareBank 1 SR-Bank Markets består av finansielt orienterte investeringer i rentebærende papirer⁸. Gjeldende ramme for slike investeringer er én milliard kroner. Alle investeringer i denne porteføljen som ikke tilfredsstillende kriteriene for ukommitterte kredittlinjer vedtatt av styret er underlagt egne behandlingsregler. Ved utgangen av 2017 er porteføljen i SpareBank 1 SR-Bank Markets eksponert mot 32 selskaper og verdsatt til 343 millioner kroner.

Porteføljen har ingen innslag av strukturerte obligasjoner (CDO etc.) eller andre typer finansielle instrumenter.

I tabellene gis det en oversikt over SpareBank 1 SR-Bank sin eksponering i obligasjoner innenfor de ulike porteføljene.

Tabell 11: Verdipapireksponering i obligasjoner og sertifikater

Risikoklasser obligasjoner og sertifikater – totalt			
Risikokategori	Rating	Bokført verdi mill. kr	Prosent totalt
Laveste risiko	AAA, AA+, AA og AA-	31.644	98,9 %
Lav risiko	A+, A og A-	0	0,0 %
Moderat risiko	Ikke-ratet	77	0,2 %
Høy risiko	Ikke-ratet	187	0,6 %
Høyeste risiko	Ikke-ratet	96	0,3 %
Totalt		32.005	100,0 %

Risikoklasser – Treasury			
Risikokategori	Rating	Bokført verdi mill. kr	Prosent Treasury
Laveste risiko	AAA, AA+, AA og AA-	31.644	99,9 %
Lav risiko	A+, A og A-	0	0,0 %
Moderat risiko	Ikke-ratet	18	0,1 %
Høy risiko	Ikke-ratet	0	0 %
Høyeste risiko	Ikke-ratet	0	0 %
Totalt		31.663	100,0 %

Risikoklasser – SR-Bank Markets			
Risikokategori	Rating	Bokført verdi mill. kr	Prosent SR-Bank Markets
Laveste risiko	AAA, AA+, AA og AA-	0	0 %
Lav risiko	A+, A og A-	0	0 %
Moderat risiko	Ikke-ratet	59	17,2 %
Høy risiko	Ikke-ratet	187	54,7 %
Høyeste risiko	Ikke-ratet	96	28,1 %
Totalt		343	100,0 %

⁸ Inkluderer hybridkapital (fondsobligasjoner) regnskapsmessig klassifisert som egenkapital

Renterisiko

Renterisiko oppstår ved at konsernet kan ha ulik rentebindingstid på sine eiendeler og forpliktelser. Handelsaktivitetene knyttet til omsetning av renteinstrumenter skal til enhver tid skje innenfor vedtatte rammer og fullmakter. Konsernets rammer definerer kvantitative mål for maksimalt potensielt tap. Den kommersielle risikoen kvantifiseres og overvåkes kontinuerlig.

Konsernets overordnede rammer for renterisiko definerer maksimalt tap ved renteendring på ett prosentpoeng. Maksimum tap ved renteendring på ett prosentpoeng er totalt 85 millioner kroner som fordeles på totalbalansen til SpareBank 1 SR-Bank Markets (35 millioner kroner) og Treasury (50 millioner kroner).

Samlet valutaposisjon kan ikke overstige renterisikorammen i norske kroner.

Tabell 12: Delrammer innenfor de ulike løpetidsbåndene

Løpetidsbånd	Ramme SR-Bank Markets	Ramme Treasury
0 – 3 mnd.	NOK 20 mill.	NOK 50 mill.
3 mnd. – 6 mnd.	NOK 20 mill.	NOK 50 mill.
6 mnd. – 9 mnd.	NOK 10 mill.	NOK 50 mill.
9 mnd. – 1 år	NOK 10 mill.	NOK 50 mill.
1 år – 18 mnd.	NOK 10 mill.	NOK 20 mill.
18 mnd. – 24 mnd.	NOK 15 mill.	NOK 15 mill.
Hvert år (1-10)	NOK 30 mill.	NOK 15 mill.
10 år eller mer	NOK 30 mill.	NOK 10 mill.

Tabellen nedenfor viser total renterisiko ved utgangen av de siste fire kvartalene.

Tabell 13: Resultateffekt ved et positivt parallellskift i rentekurven på ett prosentpoeng (mill. kr)

Renterisiko	0-6 mnd.	6-12 mnd.	1-5 år	> 5 år	Totalt
4 kv. 2017	-11	-0	-13	2	-22
3 kv. 2017	-23	7	-7	4	-20
2 kv. 2017	-26	8	-4	1	-21
1 kv. 2017	-13	7	-5	1	-9

Valutarisiko

Valutakursrisiko er risikoen for tap ved endringer i valutakursene. Konsernet måler valutarisikoen ut fra nettoposisjoner i de ulike valutaer hvor konsernet har eksponering. Valutakursrisikoen reguleres av nominelle rammer for maksimal aggregert valutaposisjon og maksimal posisjon i én enkeltvaluta. Overnatten kursrisiko for valuta skal netto ikke overstige 100 millioner kroner pr. enkeltvaluta og 175 millioner kroner aggregert.

Tabellen angir netto valutaeksponering medregnet finansielle derivater ved utgangen av de fire siste kvartalene.

Tabell 14: Valutaeksponering medregnet finansielle derivater (mill. kr)

Valuta	4 kv. 2017	3 kv. 2017	2 kv. 2017	1 kv. 2017
EUR	-31	-70	-93	-99
USD	0	0	0	0
CHF	-0	-2	-7	-9
GBP	0	0	0	0
SEK	3	-9	-6	-41
Øvrige	-36	-56	-51	-21

Verdipapirrisiko aksjer⁹

Aksjer, andeler og andre egenkapitalinteresser klassifiseres innenfor kategoriene virkelig verdi og tilgjengelig for salg. Verdipapirer som kan måles pålitelig og som rapporteres internt til virkelig verdi klassifiseres som til virkelig verdi over resultatet. Øvrige aksjer klassifiseres som tilgjengelig for salg.

Tabellen nedenfor gir en oversikt over konsernets aksjebeholdning i de siste fire kvartalene:

Tabell 15: Konsernets aksjebeholdning til virkelig verdi ved utgangen av årets kvartaler (mill. kr)

Klassifikasjon balansen	4 kv. 2017	3 kv. 2017	2 kv. 2017	1 kv. 2017
Aksjer, andeler mv	627	562	529	622
Virksomhet som skal selges	0	0	22	22

⁹ Inkluderer ikke hybridkapital (fondsobligasjoner) regnskapsmessig klassifisert som egenkapital

OPERASJONELL RISIKO

Operasjonell risiko er risiko for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil, eller eksterne hendelser¹⁰.

Styring av operasjonell risiko

SpareBank 1 SR-Bank skal ha en moderat risikoprofil for operasjonell risiko med en god balanse mellom tillit og kontroll som sikrer at effektivitet ivaretas, samtidig som konsernet ikke eksponeres for unødig risiko. Dette skal oppnås gjennom god risikokultur i organisasjonen, kontinuerlig læring av uønskede hendelser og utvikling av ledende metoder for å identifisere og kvantifisere risiko.

Risikostrategi og rammer for operasjonell risikoeksponering fastsettes årlig og godkjennes av styret. Det er den enkelte leders ansvar å sørge for at enheten de har ansvar for er underlagt tilstrekkelig styring og kontroll, og at operasjonell risiko styres innenfor strategi og rammer definert for konsernet. Konsernenheten for risikostyring har ansvar for å støtte og utfordre risikoeiere, og skal sørge for at konsernet har et godt rammeverk for identifisering, rapportering og oppfølging av operasjonell risiko.

Måling av operasjonell risiko

SpareBank 1 SR-Bank beregner og holder regulatorisk kapital for operasjonell risiko i henhold til sjablongmetoden. Denne metoden vurderes å gi en utilstrekkelig indikasjon på den faktiske eksponeringen for operasjonell risiko, ettersom den ikke tar hensyn til virksomhetsspesifikke faktorer og etablerte kontroller, men kun tar utgangspunkt i historiske inntekter og kostnader. For å få innsikt i hva som driver operasjonell risiko i konsernets prosesser gjennomføres det derfor en årlig gjennomgang av operasjonell risikoeksponering i konsernet. Gjennomgangen involverer prosesseiere og fagekspertene for å kartlegge potensielle risikoscenarioer med tilhørende sannsynligheter og konsekvenser. Resultatene fra gjennomgangen benyttes ved beregning av forretningsenhetenes risikojusterte avkastning. Tiltak for å redusere operasjonell risikoeksponering gir dermed høyere

avkastning, noe som oppmuntrer til aktiv risikostyring.

Konsernets forsikringsordninger har stor innvirkning på potensielle økonomiske konsekvenser fra operasjonelle risikoer. For alle identifiserte risikoer med potensiell økonomisk konsekvens over 10 millioner kroner, foretas det derfor en individuell vurdering av forventet forsikringsdekning.

Utvikling i operasjonell risiko

SpareBank 1 SR-Bank har gjennom jevnlig kartlegging og oppdatering av risikobildet de siste fem årene identifisert operasjonelle risikoer med betydelig tapspotensiale. Som følge av dette har det blitt gjennomført målrettede risikoreducerende tiltak som har holdt det samlede nivået for potensielt tap på et stabilt nivå. Dette er oppnådd gjennom målrettede tiltak mot risikodrivere for å redusere sannsynligheten for at identifiserte risikoer skal inntreffe, samt tiltak for å redusere konsekvensene dersom de inntreffer. Tiltakene som er gjennomført er i hovedsak relatert til endring i rutiner, strengere beløpsgrenser, forbedring av systemkontroller og målrettet innhenting av tilleggsforsikringer.

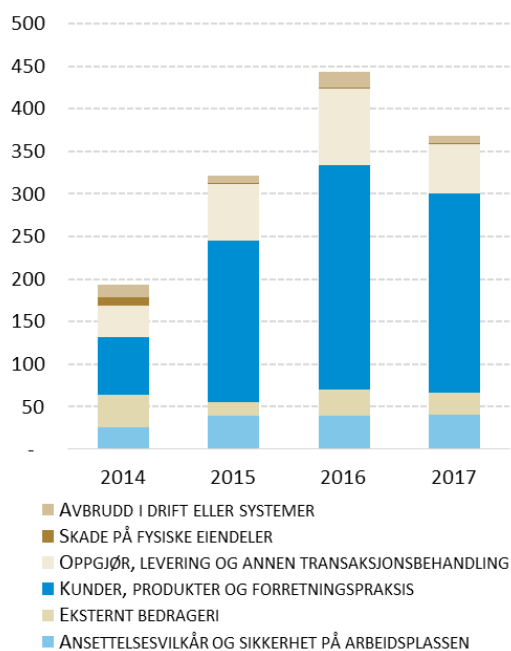
Uønskede hendelser som oppstår i konsernet registreres og følges opp for å hente ut læringseffekt og dermed unngå gjentakelse. Det er derfor viktig at flest mulig hendelser blir registrert når de først oppstår, ettersom de gir verdifull input til risikovurderinger og danner grunnlag for kontinuerlig forbedring. Figuren under viser antall registrerte hendelser i årene 2014 til 2017.

---

¹⁰ Juridisk risiko inngår i operasjonell risiko, men ikke strategisk risiko og omdømmerisiko som vurderes særskilt.

Figur 30: Registrerte uønskede hendelser fordelt etter Basel-kategorier:

Som figuren viser er antall registrerte hendelser økende over tid, noe som i hovedsak tilskrives forbedret rapporteringskultur og innføring av nytt

system for registrering av uønskede hendelser i 2015. Antall registrerte hendelser i 2017 er imidlertid noe lavere enn i 2016. Denne reduksjonen skyldes i hovedsak færre hendelser knyttet til oppgjør, levering og annen transaksjonsbehandling. Det registreres fremdeles flest hendelser relatert til kunder, produkter og forretningspraksis. Det samlede tapet fra registrerte uønskede hendelser i 2017 utgjorde 5 millioner kroner, mot 8 millioner kroner i 2016.

Risikovektet balanse for operasjonell risiko

Risikovektet balanse for operasjonell risiko er beregnet i prosent av snitt inntekt for hvert forretningsområde de 3 siste årene. Banktjenester for massemarkedet vektet 12 prosent, banktjenester for bedriftsmarkedet 15 prosent og for øvrige tjenester 18 prosent.

Tabell 17 viser risikovektet balanse for operasjonell risiko i 2017 og 2016. SpareBank 1 SR-Bank-konsern benytter sjablongmetoden ved beregning av risikovektet balanse for operasjonell risiko. Øvrige selskaper benytter basismetoden.

Tabell 16: Risikovektet balanse for operasjonell risiko etter sjablongmetoden

2017	Konsolidert	Boligkreditt	Næringskreditt	BN Bank	SpareBank 1 Kredittkort*
Banktjenester for massemarkeds kunder	3 759				
Banktjenester for bedriftskunder	3 406				
Betaling og oppgjørstjenester	-245				
Andel operasjonell risiko konsoliderte selskap	510	70	52	256	132
Totalt	7 430	70	52	256	132

2016	Konsolidert	Boligkreditt	Næringskreditt	BN Bank	SpareBank 1 Kredittkort*
Banktjenester for massemarkeds kunder	3 894				
Banktjenester for bedriftskunder	3 049				
Betaling og oppgjørstjenester	-302				
Andel operasjonell risiko konsoliderte selskap	413	101	51	261	
Totalt	7 054	101	51	261	

*SpareBank 1 Kredittkort konsolideres fra og med 1. kvartal 2017.

LIKVIDITETSRISIKO

Likviditetsrisiko er risikoen for at konsernet ikke er i stand til å refinansiere sin gjeld eller ikke har evnen til å finansiere økning i eiendeler.

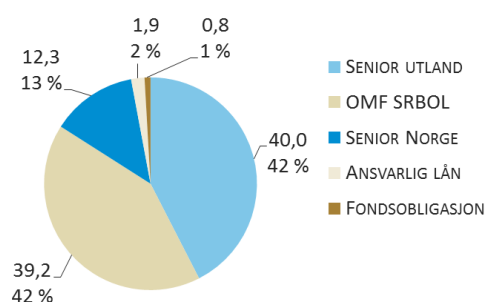
Generelt om likviditetsrisiko

Rammeverket for styring av likviditetsrisiko skal gjenspeile konsernets risikoprofil. Likviditetsrisikoen skal være lav.

Styring og måling av likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko blir styrt og målt ved hjelp av flere målemetoder, da ingen metode alene kan kvantifisere denne type risiko. Metodene inkluderer rammer for maksimale refinansieringsbehov innenfor ulike løpetider, balansenøkkeltall, overlevelsesmål i en normalsituasjon forutsatt stengte kapitalmarkeder og det kortsiktige likviditetsmålet LCR. Videre foretas det intern stresstesting av konsernets overlevelsessevne under ulike scenarier, herunder en alvorlig bank- og markedsspesifikk krise. Resultatet av stresstestene inngår i informasjonsgrunnlaget til konsernets likviditetsstrategi og beredskapsplan¹¹ ved likviditetskriser.

Figur 31: Sammensetningen av konsernets fremmedkapital pr 31.12.2017 (mrd. kr. og prosent)

Likviditetsreserven er på 32,3 milliarder kroner, i tillegg er det 19,7 milliarder kroner i klagjorte boliglån i WEB-klienten (boliglån klagjort for OMF-finansiering). Likviditetssituasjonen i SpareBank 1 SR-Bank vurderes som god.

Likviditetsreserven indikerer en overlevelsessevne på 32 måneder ved utgangen av 2017 uten tilgang på ekstern finansiering¹². I løpet av de neste 12 månedene skal fremmedkapital tilsvarende 10,9 milliarder kroner refinansieres.

Innskudd fra kunder er konsernets viktigste finansieringskilde. For konsernet som helhet er innskuddsmassen økt med 9,5 milliarder kroner (11,0 prosent) i løpet av året og utgjør 95,4 milliarder kroner ved utgangen av 2017. I løpet av det siste året har innskuddsdekningen økt fra 47,1 prosent til 51,0 prosent.

SR-Boligkreditt AS er et heleid datterselskap som ble etablert i 2. kvartal 2015. Selskapets formål er å kjøpe boliglån av SpareBank 1 SR-Bank og finansiere dette ved å utstede obligasjoner med fortrinnsrett. Gjennom SR-Boligkreditt AS kan SpareBank 1 SR-Bank diversifisere og optimalisere sin funding. Boliglån overført til SR-Boligkreditt AS utgjorde 40,8 milliarder kroner ved utgangen av 2017, og boliglån overført til SpareBank 1 Boligkreditt utgjorde 14,1 milliarder kroner. Overført balanse til boligkredittforetak utgjør ca. 45 prosent av brutto boliglånsbalanse og ca. 30 prosent av totale brutto utlån. Utlån i SpareBank 1 Næringskreditt AS utgjør 0,5 milliarder kroner.

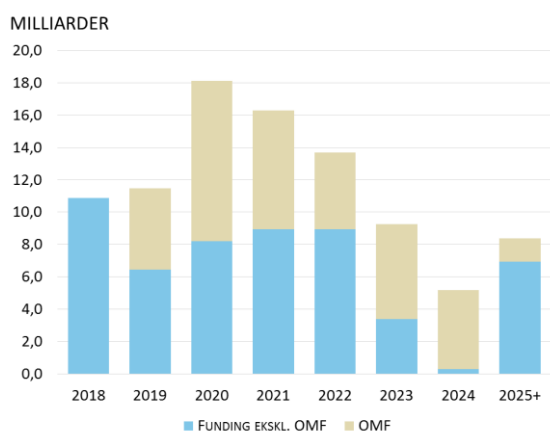
Figuren nedenfor illustrerer fremmedkapitalforfall¹³ pr. år ved utgangen av 2017:

¹¹ Konsernets recoveryplan fungerer også som konsernets beredskapsplan, jf forskrift om forsvarlig likviditetsstyring § 6

¹² Forutsetter uendret utlåns- og innskuddsvolum

¹³ Ekskludert SpareBank 1 Bolig- og Næringskreditt

Figur 32: Fremmedkapitalforfall per 31.12.2017

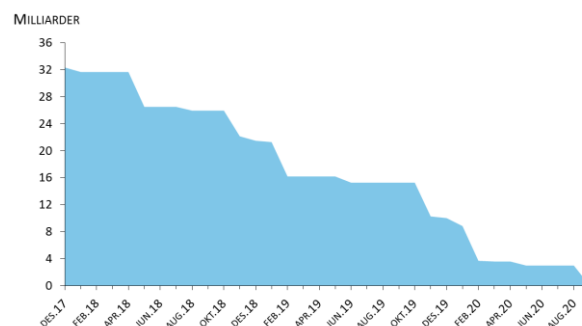

Gjennomsnittlig restløpetid på porteføljen av senior obligasjonsinnlån og OMF var 3,5 år¹⁴ ved utgangen av 2017.

Det blir månedlig utarbeidet en sensitivitetsanalyse som måler konsernets overlevelsessevne ved stengte kapitalmarkeder. Hovedformålet med analysen er å måle hvorvidt likviditetsrisikoen er i henhold til målformuleringen for likviditetsstyring, som stadfester at SpareBank 1 SR-Bank i en normalsituasjon skal kunne overleve i minimum 12 måneder uten ekstern tilgang til likviditet. Analysen baseres på ulike scenarier. I basisscenarioet settes veksten i netto fundingbehov lik null, dvs. at

forholdet mellom innskudd og utlån holdes konstant.

Figur 33: Sensitivitetsanalyse likviditetsrisiko basisscenarioet

Ettersom basisscenarioet forutsetter at tilgangen på ekstern likviditet faller bort kan nye utlån utelukkende finansieres ved avdrag fra og forfall i eksisterende låneporteføljer. I en slik situasjon sikrer konsernets likviditetsbuffer overlevelsessevne til september 2020. Likviditetsbufferen består av innskudd og meget sikre og likvide rentepapirer. Konsernets kortsiktige likviditetsmål, samlet LCR (Liquidity Coverage Ratio), utgjorde 168 prosent ved utgangen av året.

¹⁴ Basert på «first call»

EIERRISIKO

Eierrisiko er risikoen for at SpareBank 1 SR-Bank blir påført negative resultater fra eierposter i strategisk eide selskap og/eller må tilføre ny egenkapital til disse selskapene. Eierselskap defineres som selskaper hvor SpareBank 1 SR-Bank har en vesentlig eierandel og innflytelse.

Styring av eierrisiko

SpareBank 1 SR-Bank har sterkt fokus på styring og kontroll i selskaper hvor banken har fullt eller delvis eierskap. I selskaper som er deleid, enten gjennom direkte eierskap fra SpareBank 1 SR-Bank eller indirekte gjennom eierskapet på 19,5 prosent i SpareBank 1 Gruppen, er SpareBank 1 SR-Bank som største bank i alliansen representert som styremedlem i alle selskaper av spesiell betydning.

I konsernet er all oppfølging av eierposter samlet under konserndirektør for økonomi og finans. All rapportering fra de enkelte selskap og spørsmål vedrørende kapitalutvidelser med videre gjennomgås her. Gjennom aktiv styredeltakelse i en rekke av de deleide selskapene sikres et godt informasjonstilfang som ivaretar SpareBank 1 SR-

Banks eierinteresser. I saker som har karakter av å være viktig for SpareBank 1 SR-Banks øvrige virksomhet bringer den enkelte styreleder/styremedlem saken inn for plenumsdiskusjon i konsernledergruppen.

Risikorammer og tildeling av risikokapital for de enkelte selskap fastsettes årlig i bankens styre. Til grunn for dette ligger et rammeverk for vurdering av risiko.

Generelt om eierrisiko

Eierrisikoen varierer fra selskap til selskap avhengig av selskapets virksomhet med dertil iboende risiko og SpareBank 1 SR-Bank sin eierandel. Figuren under viser bankens heleide og deleide selskaper per 31.12.2017.

Figur 34: Heleide og deleide selskaper per 31.12.2017

FORRETNINGSRISIKO

Forretningsrisiko er risikoen for uventede inntekts- og kostnadssvingninger som følge av endringer i eksterne forhold som markedssituasjonen eller myndighetenes reguleringer.

Konsernet har over lengre tid utviklet et godt diversifisert inntektsgrunnlag, slik at en eventuell svikt innenfor enkelte produktgrupper eller kundesegmenter ikke skal få vesentlige konsekvenser over tid. Konsernet har over tid utviklet en kostnadseffektiv drift i kombinasjon med kontinuerlig kompetanseheving og utvidelse av

virksomheten hva gjelder produktbredde og geografi. SpareBank 1 SR-Bank har gjennom flere år lagt systematisk vekt på verdikjedetenking og utvikling av produkter og tjenester.

OMDØMMERISIKO

Omdømmerisiko er risikoen for svikt i inntjening og kapitaltilgang på grunn av sviktende tillit og omdømme i markedet, dvs. hos kunder, motparter, aksjemarked og myndigheter.

SpareBank 1 SR-Bank har etablert en overordnet kommunikasjonsstrategi som skal sikre at informasjon formidles internt og eksternt på en måte som støtter opp om virksomhetens verdigrunnlag, mål og visjon.

Konsernet har en egen informasjonsavdeling som er representert i konsernledelsen. Det er etablert dedikerte ansvarspersoner som håndterer all kommunikasjon på sosiale medier, og informasjonshåndtering inngår i konsernets beredskapsplan som er distribuert til alle ansatte.

SpareBank 1 SR-Bank har også implementert en intern prosess for identifisering og evaluering av konsernets risikobilde for omdømme. Det foretas jevnlig og minst årlig en gjennomgang og kartlegging av hvilke omdømmerisikoer konsernet er eksponert for, og om det foreligger endringer i risikobildet.

Omdømmerisikoene identifiseres og rangeres etter vurdering av:

- Direkte håndteringskostnad («brannslukking»)
- Påvirkning på avgang av eksisterende kunder
- Påvirkning på tilgang av nye kunder
- Potensiale for at konsernets konsesjoner kan komme under vurdering og dermed indirekte påvirke markedsverdi og finansieringsevne
- Om enkelte hendelser ville innebære at det ble avdekket holdninger og handlinger som avviker betydelig fra konsernets kommuniserte verdier

Konsernet har også fortløpende overvåking av omdømme gjennom daglig overvåking og vurdering av mediebildet, samt fortløpende overvåking av omtaler i ulike sosiale medier og kanaler. De fortløpende daglige vurderinger forsøkes gjennomført på en så objektiv måte som mulig. Medlemmer av konsernledelsen og andre nøkkelpersoner får daglige rapporter over mediebildet.

STRATEGISK RISIKO

Strategisk risiko er risikoen for tap som følge av feilslåtte strategiske satsninger.

SpareBank 1 SR-Bank har en årlig strategiprosess som involverer styret, ledelse, nøkkelpersoner, divisjoner og datterselskap i arbeidet. Arbeidet ender ut i et strategisk målbilde for neste treårsperiode med en tilhørende forretnings- og handlingsplan. Forretningsplanen viser tydelig de prioriteringer som konsernet har gjort for perioden basert på scenarier og konkurranse- og markedssituasjon. Forretnings- og handlingsplanen er mest detaljert for det nærmeste året.

Konsernledelsen foretar både månedlig og tertialvis evaluering av konsernets prestasjoner og strategiske retning. I den tertialvise evalueringen vurderes også aktuelle nye initiativ og tiltak som må iverksettes basert på endringer i forutsetninger eller endringer i markedssituasjon. Strategiarbeidet er således fleksibelt i sin tilnærming og kan ivareta både kortsiktige og langsiktige målsettinger.

COMPLIANCE RISIKO (ETTERLEVELSE)

Compliance risiko er risikoen for at konsernet pådrar seg offentlige sanksjoner/bøter eller økonomisk tap som følge av manglende etterlevelse av lover og forskrifter.

Compliance funksjonen i SpareBank 1 SR-Bank er en uavhengig funksjon som skal se til at de lover, forskrifter, normer og anbefalinger som regulerer vår virksomhet og som er fastsatt av myndighetsorganer eller andre institusjoner eller foreninger, implementeres og etterleves.

Compliance policy

Konsernets compliance policy vedtas av styret og beskriver hovedprinsippene for ansvar og organisering.

Konsernet er opptatt av å ha gode prosesser for å sikre etterlevelse av gjeldende lover og forskrifter. Effektive virkemidler for å oppnå dette er:

- Et tydelig verdigrunnlag som er klart kommunisert og forstått i organisasjonen
- En prosess for å fange opp, kommunisere og implementere endringer i lover og forskrifter
- En prosess for å følge opp og rapportere etterlevelsen av lover og forskrifter

Styring av compliance risiko

SpareBank 1 SR-Bank styres gjennom rammeverket for compliance som fremkommer av bankens

compliance policy, og som skal sikre at konsernet ikke pådrar seg offentlige sanksjoner/bøter eller økonomisk tap som følge av manglende implementering og etterlevelse av lover og forskrifter. Konsernets compliance policy vedtas av styret og beskriver hovedprinsippene for ansvar og organisering.

SpareBank 1 SR-Bank er opptatt av å ha gode prosesser for å sikre etterlevelse av gjeldende lover og forskrifter. Fokusområder er fortløpende oppfølging av etterlevelse av gjeldende regelverk og å sørge for at konsernet har beste tilpasning til kommende endringer i regelverk.

SpareBank 1 SR-Bank sin compliance funksjon er organisert uavhengig av forretningsenhetene. Avdelingen har det overordnede ansvaret for rammeverk, oppfølging og rapportering innenfor compliance området. Verdipapirforetaket og datterselskaper har egne compliance ansvarlige der dette er påkrevd.

Lederne i konsernet er operativt ansvarlige for praktisk implementering og etterlevelse av lover og forskrifter. Alle medarbeidere er ansvarlige for at de til daglig etterlever og forstår gjeldende lover og forskrifter.

FORKORTELSER OG DEFINISJONER

Forklaring på forkortelser som ofte blir benyttet i Pilar 3:

Forkortelse	Forklaring
IRB	Interne målemetoder (Internal Rating Based)
PD	Misligholdssannsynlighet (Probability of Default)
DR	Faktisk mislighold (Default Rate)
EAD	Eksponering ved mislighold (Exposure at Default)
KF	Konverteringsfaktor (andel av ubenyttet trekkrettighet som forventes trukket opp gitt mislighold)
LGD	Tap gitt mislighold (Loss Given Default)
PM	Personmarkedet
BM	Bedriftsmarkedet

Et engasjement anses som misligholdt dersom:

- Et krav er forfalt med mer enn 90 dager og beløpet er over kr. 1.000, eller
- Når banken har grunn til å anta det er sannsynlig at debitor ikke klarer å tilbakebetale (fullt ut) i henhold til sine forpliktelser:
  - Banken foretar nedskrivning på grunn av svekket kredittverdighet.
  - Banken avhender en fordring til underkurs som følge av svekket kredittverdighet.
  - Banken gir som følge av betalingsproblemer hos motparten betalingsutsettelse eller ny kreditt til betaling av termin, eller avtaler endringer i rentesatsen eller andre avtalevilkår.
  - Det er begjært åpning av gjeldsforhandling, konkurs eller offentlig administrasjon hos motparten, eller det er innledet frivillig gjeldsforhandling.
  - Banken antar av andre grunner at forpliktelsen ikke vil bli oppfylt.

OVERSIKT OVER FIGURER

Figur 1: Hel- og deleide selskaper i SpareBank 1 SR-Bank ASA per 31.12.2017	6
Figur 2: SpareBank 1-alliansen per 31.12.2017	7
Figur 3: Alternative metoder for beregning av minimumskravet til ansvarlig kapital	8
Figur 4: Regulatorisk kapitaldekningskrav i henhold til Pilar 1, pr. 31.12.2016	11
Figur 5: Kapitaldekning.....	11
Figur 6: Hovedelementene i SpareBank 1 SR-Bank sin risiko- og kapitalvurderingsprosess.....	14
Figur 7: Organisering av risiko- og kapitalstyring	16
Figur 8: Eksponering (EAD) fordelt på geografisk markedsområde	19
Figur 9: Eksponering (EAD) fordelt på kundesegment	19
Figur 10: Utlånsportefølje fordelt på misligholdssannsynlighet (PD)	20
Figur 11: Utlånsporteføljen i SpareBank 1 SR-Bank	21
Figur 12: Utlån til næringsseidom	21
Figur 13: Belåningsgrad boliglån (totalfordelt)	22
Figur 14: Risikoklassifiseringssystemet i SpareBank 1 SR-Bank	25
Figur 15: Rangeringsevne PD-modeller.....	31
Figur 16: Sammenligning av uvektet estimert PD og faktisk DR – boliglån (regulatorisk og internt)	32
Figur 17: Sammenligning av uvektet estimert PD og faktisk DR – bedriftsmarked.....	32
Figur 18: Årlig migrering – boliglån	32
Figur 19: Årlig migrering – bedriftsmarked.....	32
Figur 20: Sammenligning av estimert og faktisk konverteringsfaktor (KF) – boliglån (rammelån).....	33
Figur 21: Sammenligning av estimert og faktisk konverteringsfaktor (KF) – bedriftsmarked.....	33
Figur 22: Sammenligning av estimert og faktisk vektet LGD – boliglån (regulatorisk og internt).....	33
Figur 23: Sammenligning av estimert og faktisk vektet LGD – bedriftsmarked	34
Figur 24: Sammenligning av estimert og faktisk tilfriskningsgrad (TF) – boliglån	34
Figur 25: Sammenligning av estimert og faktisk tilfriskningsgrad (TF) – bedriftsmarked	34
Figur 26: Utvikling i resultatførte nedskrivninger	35
Figur 27: Utvikling i tapsutsatte engasjementsbeløp fordelt på geografiske områder.....	35
Figur 28: Utvikling i misligholdt engasjementsbeløp fordelt på geografiske områder	35
Figur 29: Misligholdt engasjementsbeløp i 2017 fordelt på standard bransjeinndeling (prosent av totalt engasjementsbeløp misligholdt)	35
Figur 30: Registrerte uønskede hendelser fordelt etter Basel-kategorier:	41
Figur 31: Sammensetningen av konsernets fremmedkapital pr 31.12.2017 (mrd. kr. og prosent)	42
Figur 32: Fremmedkapitalforfall per 31.12.2017	43
Figur 33: Sensitivitetsanalyse likviditetsrisiko basisscenarioet	43
Figur 34: Heleide og deleide selskaper per 31.12.2017	44

OVERSIKT OVER TABELLER

Tabell 1: SpareBank 1 SR-Bank sine metoder for beregning av minimumskravet til ansvarlig kapital	9
Tabell 2: SpareBank 1 SR-Banks oppfyllelse av kapitaldekningskrav ved utgangen av 2017	12
Tabell 3: Definisjon av misligholdsklasser og sammenhengen mellom klassifisering i SpareBank 1 SR-Bank og de største eksterne ratingbyråene	26
Tabell 4: Definisjon av tapsgrad	27
Tabell 5: Definisjon av risikogrupper	27
Tabell 6: Hovedtyper av sikkerheter	28
Tabell 7: Risikomodeller som benyttes ved regulatorisk IRB-rapportering 2017	29
Tabell 8: PD-modeller som benyttes i den interne risikostyringen	30
Tabell 9: Risikovektet balanse for kredittrisiko fordelt på engasjementskategorier og underkategorier	36
Tabell 10: Virkelig verdi på obligasjonsporteføljen (mill. kr)	37
Tabell 11: Verdipapireksponering i obligasjoner og sertifikater	38
Tabell 12: Delrammer innenfor de ulike løpetidsbåndene	39
Tabell 13: Resultateffekt ved et positivt parallellskift i rentekurven på ett prosentpoeng (mill. kr)	39
Tabell 14: Valutaeksponering medregnet finansielle derivater (mill. kr)	39
Tabell 15: Konsernets aksjebeholdning til virkelig verdi ved utgangen av årets kvartaler (mill. kr)	39
Tabell 16: Risikovektet balanse for operasjonell risiko etter sjablongmetoden	41
Tabell 17: Konsolideringsgrunnlag (beløp i tusen kroner)	51
Tabell 18: Investeringer i tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet	52
Tabell 19: Ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner	53
Tabell 20: Ansvarlig kapital	53
Tabell 21: Ansvarlig lånekapital og fondsobligasjoner	55
Tabell 22: Engasjementsbeløp for hver engasjementstype fordelt på geografiske områder (beløp i mill. kroner)	55
Tabell 23: Samlet engasjementsbeløp fordelt på engasjementstyper (beløp i mill. kroner)	56
Tabell 24: Engasjementsbeløp for hver engasjementstype fordelt på bransjer før fradrag for nedskrivninger (beløp i mill. kroner)	57
Tabell 25: Engasjementsbeløp for hver engasjementsbeløp fordelt etter gjenstående løpetid	58
Tabell 26: Misligholdte og tapsutsatte engasjementer fordelt på kundegrupper (beløp i mill. kroner)	59
Tabell 27: Nedskrivninger per misligholdsklasse i perioden (beløp i mill. kroner)	60
Tabell 28: Separat angivelse av de samlede engasjementsbeløp med verdifall og misligholdte engasjementer fordelt på geografiske områder, herunder samlede verdiendringer og nedskrivninger (beløp i mill. kroner)	60
Tabell 29: Avstemming av endringer i henholdsvis verdiendringer og nedskrivninger for engasjementer med verdifall (beløp i mill. kroner)	61
Tabell 30: Eksponering fordelt på misligholdsklasser for porteføljer der IRB-metoden benyttes	62
Tabell 31: Risikoparametre internt vs. Regulatorisk	65
Tabell 32: IRB misligholdsnivå – PD-modeller (uvektet)	66
Tabell 33: IRB misligholdsnivå – PD per misligholdsklasse (uvektet)	67

Tabell 34: IRB misligholdsnivå – PD-modeller (vektet)	68
Tabell 35: IRB tapsgrad for misligholdte lån – LGD (uvektet)	69
Tabell 36: IRB tapsgrad for misligholdte lån – LGD (EAD-vektet).....	69
Tabell 37: IRB forventet tap (EL) og faktisk netto regnskapsførte tap	69
Tabell 38: Samlet engasjementsbeløp (i mill. kroner) og andelen som er sikret med pant i fast eiendom fordelt på engasjementskategorier (IRB).....	70
Tabell 39: De faktiske verdiendringene for den enkelte engasjementskategori og utvikling fra tidligere perioder (IRB).....	70
Tabell 40: Investeringer (egenkapitalposisjoner utenfor handelsporteføljen) fordelt etter formål (beløp i mill. kroner)	71
Tabell 41: Oversikt over bokført verdi og virkelig verdi, gevinster og tap (beløp i mill. kroner)	71
Tabell 42: Oversikt over type og verdi av børsnoterte aksjer, unoterte aksjer i diversifiserte porteføljer og andre engasjementer)	72
Tabell 43: Oversikt over motpartsrisiko for derivater mv.	72
Tabell 44: Resultateffekten ved et positivt parallellskift i rentekurven på ett prosentpoeng ved utgangen av de to siste årene dersom samtlige finansielle instrumenter ble vurdert til virkelig verdi	72

VEDLEGG

Konsolidering

Tabell 17: Konsolideringsgrunnlag (beløp i tusen kroner)

Datterselskap				
Pr 31.12.2017	Antall aksjer	Bokført verdi	Stemmerett	Konsoliderings metode
Selskaper som er fullt konsolidert				
EiendomsMegler 1 SR-Eiendom AS	150	97.205	100 %	Oppkjøpsmetoden
FinStart Nordic AS *	4.700	224.225	100 %	Oppkjøpsmetoden
SR-Forvaltning AS	6.000	29.018	100 %	Oppkjøpsmetoden
Regnskapshuset SR AS	9.000	80.125	100 %	Oppkjøpsmetoden
Rygir Industrier AS konsern	90.000	164.382	100 %	Oppkjøpsmetoden
Finansparken Bjergsted AS	8.000	258.016	100 %	Oppkjøpsmetoden
SR-Boligkreditt AS	4.000.000	4.000.150	100 %	Oppkjøpsmetoden
Sum		4.853.121		

Datterselskap				
Pr 31.12.2016	Antall aksjer	Bokført verdi	Stemmerett	Konsoliderings metode
Selskaper som er fullt konsolidert				
SpareBank 1 SR-Finans AS	334.000	883.228	100 %	Oppkjøpsmetoden
EiendomsMegler 1 SR-Eiendom AS	150	97.205	100 %	Oppkjøpsmetoden
SR-Investering AS	3.500	164.225	100 %	Oppkjøpsmetoden
SR-Forvaltning AS	6.000	29.018	100 %	Oppkjøpsmetoden
Regnskapshuset SR AS	8.000	70.125	100 %	Oppkjøpsmetoden
Rygir Industrier AS konsern	90.000	186.246	100 %	Oppkjøpsmetoden
Finansparken Bjergsted AS	8.000	258.016	100 %	Oppkjøpsmetoden
SR-Boligkreditt AS	3.025.000	2.025.150	100 %	Oppkjøpsmetoden
Sum		3.713.213		

* SR-Investering AS har endret navn til FinStart Nordic AS i 2017

Konsolideringsmetode er lik for regnskapsformål og kapitaldekningsformål.

Datterselskap som rapporterer etter standardmetode

Beløp i mill kroner	31.12.2017		31.12.2016	
	SR-Forvaltning		SR-Finans	SR-Forvaltning
Netto ansvarlig kapital	19		1.078	17
Risikovektet balanse	83		6.553	71
Kapitaldekning %	23,29		16,45	24,71

Datterselskap som rapporterer etter IRB metode

Beløp i mill kroner	31.12.2017		31.12.2016
	SR-Boligkreditt		
Netto ansvarlig kapital	3.934		1.974
Risikovektet balanse	16.925		12.089
Kapitaldekning %	23,24		16,33

Investeringer i tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet

Investeringer i tilknyttede selskaper blir bokført etter egenkapitalmetoden i konsernet og etter kostmetoden i morbanken. Investeringene blir behandlet likt for kapitaldekningsformål bortsett fra konsernets investeringer i SpareBank 1 Boligkreditt AS, SpareBank 1 Næringskreditt AS, BN Bank AS og SpareBank 1 Kredittkort AS. I konsernet foretas en forholdsmessig konsolidering.

Investeringer i felleskontrollert virksomhet blir bokført etter egenkapitalmetoden i konsernet og etter kostmetoden i morbanken. Investeringene blir behandlet likt for kapitaldekningsformål.

Tabell 18: Investeringer i tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet

Beløp i tusen kroner	Eierandel i prosent ¹⁾ 31.12.2017	Risikovektet balanse ²⁾ 31.12.2017	Kapitaldekning i prosent 31.12.2017
SpareBank 1 Boligkreditt AS ¹⁾	9,5	7.093	16,68
SpareBank 1 Næringskreditt AS	19,2	1.971	22,87
BN Bank ASA ¹⁾	24,2	3.247	29,57
SpareBank 1 Kredittkort AS	17,9	894	24,30

Beløp i tusen kroner	Eierandel i prosent ¹⁾ 31.12.2016	Risikovektet balanse ²⁾ 31.12.2016	Kapitaldekning i prosent 31.12.2016
SpareBank 1 Boligkreditt AS ¹⁾	15,3	11.241	16,52
SpareBank 1 Næringskreditt AS	21,9	2.482	20,67
BN Bank ASA ¹⁾	24,2	3.317	28,88
SpareBank 1 Kredittkort AS			

1) Inkludert indirekte eierandeler

2) SpareBank 1 SR-Bank sin andel

SpareBank 1 Boligkreditt AS og BN Bank AS bruker IRB metoden i sin kapitaldekningsrapportering. SpareBank 1 Næringskreditt AS og SpareBank 1 Kredittkort AS bruker standardmetoden i sin kapitaldekningsrapportering.

SpareBank 1 SR-Bank legger vekt på at alle enheter i konsernet har tilfredsstillende kapitalisering til enhver tid. Konsernets styrende organer har ikke lagt beskrankninger på styrets mulighet til å overføre kapital mellom morbanken og datterselskaper og mellom datterselskaper ut over det som følger av regulatoriske og andre lovbestemte beskrankninger. Det er heller ingen vedtektsbestemmelser som setter slike beskrankninger.

Av samme grunn inngår ikke banken eller dets datterselskaper avtaler som setter beskrankning på styrets adgang til å overføre kapital som nevnt. Dette gjelder så vel innlånsavtaler, som avtaler med leverandører og kunder.

På bakgrunn av overnevnte er det heller ikke satt begrensninger på styrets mulighet til å overføre kapital mellom de ulike forretningsenhetene i morbanken. For øvrig vil overføring av kapital mellom selskapene reguleres av den ordinære rammeloavgivningen for disse virksomhetene og for finanskonsernet. I likhet med investering i datterselskapene har konsernet strategisk interesse i å understøtte virksomheten til SpareBank 1 Boligkreditt AS og SpareBank 1 Gruppen AS. I den anledning er konsernet opptatt av at det ikke inngås avtaler eller treffes vedtak eller lignende som innebærer en beskrankning på eierbankenes mulighet til å overføre kapital til disse selskapene dersom dette skulle være nødvendig for å oppnå tilfredsstillende kapitaldekning/soliditet. Konsernet er ikke kjent med at det foreligger slike beskrankninger ut over hva som følger av rammeloavgivningen og forskriften. Konsernet antar at det ikke vil være praktisk å overføre kapital fra disse to selskapene til eierbankene ut over ordinær utbyttebetaling og legger dette til grunn for konsernets egen risikoprofil. Etter det konsernet kjenner til foreligger det ikke privatrettslige beskrankninger som begrenser utbyttebetalinger fra disse selskapene.

Ansvarlig kapital

Det skilles mellom vesentlige eierandeler > 10 % og ikke vesentlige eierandeler i finansinstitusjoner. Investeringer som overstiger 10 % av egen ren kjernekapital etter fradrag kommer til fradrag i ansvarlig kapital og fradragene tas i samme kapitalklasse som det instrumentet man eier tilhører. Investeringer i rene kjernekapitalinstrumenter som ikke kommer til fradrag i ansvarlig kapital vektet 250 % i beregningsgrunnlaget.

Tabell 19: Ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner

Beløp i mill kroner	Eierandel i %	Bokført verdi	Eierandel i %	Bokført verdi
	31.12.2017	31.12.2017	31.12.2016	31.12.2016
SpareBank 1 Gruppen	19,5 %	1.677	19,5 %	1.585
Sparebanken Hedmark ²⁾			1,6 %	126
Sandnes Sparebank	15,1 %	191	15,1 %	140
SpareBank 1 Kredittkort ¹⁾			18,1 %	210
SpareBank 1 Betaling	19,7 %	63	19,7 %	19
Visa		60		33
Øvrige finansinstitusjoner		102		44
Sum		2.093		2.157

¹⁾ SpareBank 1 Kredittkort konsolideres fra og med 1. kvartal 2017.

²⁾ Sparebanken Hedmark er solgt i 2. kvartal 2017.

Tabell 20: Ansvarlig kapital

Samlet minstekrav for SpareBank 1 SR Bank til ren kjernekapitaldekning inkludert motsyklisk kapitalbuffer og Pilar 2 påslag var pr 31.12.2017 14,0 prosent. Kravet består av 4,5 prosent i minstekrav, i tillegg til øvrige bufferkrav hvorav kravet til bevaringsbuffer er 2,5 prosent, systemrisikobuffer 3,0 prosent og motsyklisk buffer 2,0 prosent. Videre har Finanstilsynet fastsatt et individuelt Pilar 2-krav på 2,0 prosent.

Konsern (beløp i mill kroner)	31.12.2017	31.12.2016
Aksjekapital	6.394	6.394
Overkursfond	1.587	1.587
Avsatt utbytte	1.087	575
Fond for urealiserte gevinster	43	52
Hybridkapital	150	-
Annen egenkapital	10.628	9.680
Sum balanseført egenkapital	19.889	18.288
Kjernekapital		
Utsatt skatt, goodwill og andre immaterielle eiendeler	-116	-94
Fradrag for avsatt utbytte	-1.087	-575
Fradrag i forventet tap IRB fratrukket tapsavsetninger	-337	-263
Hybridkapital som ikke kan medregnes i ren kjernekapital	-150	-
Fradrag ren kjernekapital for vesentlige investeringer i finansinstitusjoner	-72	-163
Verdi av derivatforpliktelser til virkelig verdi	-38	-50
Sum ren kjernekapital	18.089	17.143
Hybridkapital ¹⁾	392	-
Fondsobligasjon ¹⁾	797	1.084
Sum kjernekapital	19.278	18.227

Tilleggs kapital utover kjerne kapital

Tidsbegrenset ansvarlig kapital	2.254	2.276
Fradrag for vesentlige investeringer i finansinstitusjoner	-43	-60
Sum tilleggs kapital	2.211	2.216

Netto ansvarlig kapital	21.489	20.443
--------------------------------	---------------	--------

¹⁾ Betingelser fremgår av tabellen "Ansvarlig låne kapital og Fondsobligasjon"

Risikovektet balanse	31.12.2017	31.12.2016
Kredittrisiko- og motpartsrisiko	103.088	95.680
Svekket kredittverdighet motpart (CVA)	933	701
Operasjonell risiko	7.430	7.054
Kapitalkrav knyttet til overgangsordninger	8.709	13.216
Risikovektet balanse	120.160	116.651
Minimumskrav ren kjerne kapital 4,5 %	5.407	5.249
Bufferkrav		
Bevaringsbuffer 2,5 %	3.004	2.916
Systemrisikobuffer 3,0 %	3.605	3.500
Motsykliskbuffer 2,0 %	2.403	1.750
Sum bufferkrav til ren kjerne kapital	9.012	8.166
Tilgjengelig ren kjerne kapital etter bufferkrav	3.670	3.728
Kapitaldekning	17,88 %	17,52 %
herav kjerne kapitaldekning	16,04 %	15,63 %
herav tilleggs kapitaldekning	1,84 %	1,90 %
Ren kjerne kapitaldekning	15,05 %	14,70 %
Uvektet kjerne kapitaldekning	7,37 %	7,28 %

Ansvarlig lånekapital og fondsobligasjoner

Ansvarlig lånekapital og fondsobligasjon i utenlandsk valuta inngår i konsernets totale valutaposisjon slik at det ikke er valutarisiko knyttet til lånene. Av totalt 2.764 millioner kroner i ansvarlig lånekapital teller 797 millioner kroner som kjernekapital og 1.897 millioner kroner som tidsbegrenset ansvarlig kapital. Aktiverede kostnader ved låneopptak blir reflektert i beregning av amortisert kost.

Tabell 21: Ansvarlig lånekapital og fondsobligasjoner

Hovedstol	Betingelser	Forfall	Første forfalls-tidspunkt	2017	2016
Tidsbegrenset					
NOK 300	3 mnd Nibor + 1,45 % p.a.	2029	2024	300	
NOK 625	3 mnd Nibor + 1,52 % p.a.	2028	-	625	
NOK 500	3 mnd Nibor + 1,80 % p.a.	2023	2018	499	499
EUR 50	6 mnd Euribor + 1,725 % p.a.	2030	2030	492	465
NOK 825	3 mnd Nibor + 2,75 % p.a.	2022	2017		
				-	825
Sum tidsbegrenset				1.916	1.789
Fondsobligasjon					
NOK 684	9,35 % p.a. til 9.12.2019, deretter 3 mnd Nibor + 5,75 % p.a.		2019	723	732
NOK 116	3 mnd Nibor + 4,75 % p.a. til 9.12.2019, deretter Nibor + 5,75 % p.a.		2019	116	116
Sum fondsobligasjon				839	848
Påløpte renter				9	9
Sum ansvarlig lånekapital				2.764	2.646

Engasjementer fordelt på geografiske områder

Engasjementsbeløp defineres her som brutto utlån til kunder + garantier + ubenyttet kreditt i konsernet, før fradrag for nedskrivninger og uten hensyn til eventuell sikkerhetsstillelse.

Tabell 22: Engasjementsbeløp for hver engasjementstype fordelt på geografiske områder (beløp i mill. kroner)

2017	Brutto utlån	Ubenyttet kreditt	Garantier	Sum
Rogaland	117.331	15.250	5.997	138.578
Agder-fylkene	15.848	2.088	822	18.758
Hordaland	26.651	3.608	1.517	31.776
Øvrige	12.724	1.766	784	15.274
Sum brutto engasjement kunder	172.554	22.712	9.120	204.386
2016	Brutto utlån	Ubenyttet kreditt	Garantier	Sum
Rogaland	109.307	14.587	6.820	130.714
Agder-fylkene	13.985	1.866	873	16.724
Hordaland	24.118	3.219	1.505	28.842
Øvrige	10.228	1.365	637	12.230
Sum brutto engasjement kunder	157.638	21.037	9.835	188.510

Engasjementer fordelt på engasjementstyper

Tabell 23: Samlet engasjementsbeløp fordelt på engasjementstyper (beløp i mill. kroner)

2017	Engasjementsbeløp	Gjennomsnittlig engasjementsbeløp
Foretak	87.052	86.239
Massemarked	117.334	110.209
Brutto engasjement kunder	204.386	196.448
Individuelle nedskrivninger	-639	-615
Nedskrivning på grupper av utlån	-678	-677
Nedskrivning garantier	-13	-9
Netto engasjement kunder	203.056	195.148
Stater (Norges Bank)	207	548
Institusjoner	1.608	2.971
Sum engasjementsbeløp	204.871	198.667

2016	Engasjementsbeløp	Gjennomsnittlig engasjementsbeløp
Foretak	85.426	87.757
Massemarked	103.084	99.493
Brutto engasjement kunder	188.510	187.250
Individuelle nedskrivninger	-590	-295
Nedskrivning på grupper av utlån	-676	-338
Nedskrivning garantier	-5	-3
Netto engasjement kunder	187.239	178.392
Stater (Norges Bank)	889	445
Institusjoner	4.334	2.167
Sum engasjementsbeløp	192.462	182.164

Engasjementer fordelt på kundegrupper

Engasjementsbeløp defineres her som brutto utlån til kunder + garantier + ubenyttet kreditt i konsernet, før fradrag for nedskrivninger og uten hensyn til eventuell sikkerhetsstillelse.

Tabell 24: Engasjementsbeløp for hver engasjementstype fordelt på bransjer før fradrag for nedskrivninger (beløp i mill. kroner)

2017	Ubenyttet kreditt		Sum
	Brutto utlån	og garantier	
Jordbruk/skogbruk	4.833	2.660	7.493
Fiske/fiskeoppdrett	860	574	1.434
Bergverksdrift/utvinning	4.876	4.951	9.827
Industri	3.632	168	3.800
Kraft og vannforsyning/bygg og anlegg	3.666	2.919	6.585
Varehandel, hotell og restaurantvirksomhet	2.984	1.432	4.416
Utenriks sjøfart, rørtransport, øvrig transport	10.015	2.181	12.196
Eiendomsdrift	27.041	345	27.386
Tjenesteytende virksomhet	8.428	2.064	10.492
Offentlig forvaltning og finansielle tjenester	1.869	1.554	3.423
Netto konsernkonti valuta	(399)	399	0
Ufordelt (merverdi fastrente utlån)	450	(450)	0
Sum foretak	68.255	18.797	87.052
Massemarked	104.299	13.035	117.334
Sum brutto engasjement kunder	172.554	31.832	204.386

2016	Ubenyttet kreditt		Sum
	Brutto utlån	og garantier	
Jordbruk/skogbruk	4.549	2.544	7.093
Fiske/fiskeoppdrett	755	145	900
Bergverksdrift/utvinning	4.780	329	5.109
Industri	2.914	1.620	4.534
Kraft og vannforsyning/bygg og anlegg	3.533	1.794	5.327
Varehandel, hotell og restaurantvirksomhet	2.885	1.711	4.596
Utenriks sjøfart, rørtransport, øvrig transport	9.766	276	10.042
Eiendomsdrift	27.269	6.086	33.355
Tjenesteytende virksomhet	8.441	2.193	10.634
Offentlig forvaltning og finansielle tjenester	1.898	1.939	3.837
Netto konsernkonti valuta	(741)	741	0
Ufordelt (merverdi fastrente utlån)	419	(419)	0
Sum foretak	66.467	18.959	85.426
Massemarked	91.171	11.913	103.084
Sum brutto engasjement kunder	157.638	30.872	188.510

Engasjementsbeløp fordelt etter gjenstående løpetid

Engasjementsbeløp defineres her som brutto utlån til kunder + garantier + ubenyttet kreditt i konsernet, før fradrag for nedskrivninger og uten hensyn til eventuell sikkerhetsstillelse.

Tabell 25: Engasjementsbeløp for hver engasjementsbeløp fordelt etter gjenstående løpetid

2017	På forespørsel	<1 år	1-5 år	over 5 år	Sum
Brutto utlån	19.763	10.077	36.608	106.106	172.554
Ubenyttet kreditt	22.712				22.712
Garantier	83	2.391	5.419	1.227	9.120
Sum brutto engasjement kunder	42.558	12.468	42.027	107.333	204.386
Stater (Norges Bank)	194	13	-	-	207
Institusjoner	0	730	860	18	1.608
2016	På forespørsel	<1 år	1-5 år	over 5 år	Sum
Brutto utlån	49.766	6.517	23.254	78.101	157.638
Ubenyttet kreditt	21.037				21.037
Garantier	39	2.092	6.194	1.510	9.835
Sum brutto engasjement kunder	70.842	8.609	29.448	79.611	188.510
Stater (Norges Bank)	889	-	-	-	889
Institusjoner	802	3.532	-	-	4.334

Misligholdte og tapsutsatte engasjementer fordelt på kundegrupper

Tapsutsatte engasjementer defineres som engasjementer som ikke er misligholdt, men hvor kundens økonomiske stilling innebærer sannsynlighet for tap på et senere tidspunkt. Et engasjement anses som misligholdt dersom et krav er forfalt med mer enn 90 dager og beløpet er over 1.000 kr, eller når banken har grunn til å anta det er sannsynlig at debitor ikke klarer å tilbakebetale i henhold til sine forpliktelser ovenfor banken. Misligholdte engasjementer risikoklassifiseres i misligholdsklasse J og K. Engasjementer med individuelle nedskrivninger risikoklassifiseres i misligholdsklasse K.

Tabell 26: Misligholdte og tapsutsatte engasjementer fordelt på kundegrupper (beløp i mill. kroner)

Beløp i mill kroner	Samlet engasjementsbeløp			Resultatførte verdiendringer i løpet av perioden
	Tapsutsatte	Misligholdte	Individuelle nedskrivninger	
Jordbruk/skogbruk	10	7	4	4
Fiske/fiskeoppdrett	0	0	0	0
Bergverksdrift/utvinning	0	0	0	0
Industri	89	9	28	1
Kraft og vannforsyning/bygg og anlegg	5	14	7	-3
Varehandel, hotell og restaurantvirksomhet	50	24	30	15
Utenriks sjøfart, rørtransport, øvrig transport	745	8	318	188
Eiendomsdrift	233	37	89	33
Tjenesteytende virksomhet	351	201	89	251
Offentlig forvaltning og finansielle tjenester	0	0	0	0
Sum foretak	1.483	300	565	489
Overført fra nedskrivning på grupper av utlån	0	0	0	0
Massemarked	79	255	87	54
Sum	1.562	555	652	543

Beløp i mill kroner	Samlet engasjementsbeløp			Resultatførte verdiendringer i løpet av perioden
	Tapsutsatte	Misligholdte	Individuelle nedskrivninger	
Jordbruk/skogbruk	13	5	8	4
Fiske/fiskeoppdrett	0	0	0	0
Bergverksdrift/utvinning	0	0	0	0
Industri	48	1	15	10
Kraft og vannforsyning/bygg og anlegg	43	23	26	21
Varehandel, hotell og restaurantvirksomhet	55	17	25	5
Utenriks sjøfart, rørtransport, øvrig transport	581	139	212	195
Eiendomsdrift	257	81	92	29
Tjenesteytende virksomhet	79	600	150	322
Offentlig forvaltning og finansielle tjenester	0	0	0	0
Sum foretak	1.076	866	528	586
Overført fra nedskrivning på grupper av utlån	0	0	0	158
Massemarked	65	204	62	34
Sum	1.141	1.070	590	778

Nedskrivninger pr. misligholdsklasse

Tabell 27: Nedskrivninger per misligholdsklasse i perioden (beløp i mill. kroner)

Misligholdsklasse (PD-intervall)	2016	2016
A (0,00-0,10 %)	0	0
B (0,10-0,25 %)	0	0
C (0,25-0,50 %)	0	0
D (0,50-0,75 %)	0	0
E (0,75-1,25 %)	0	0
F (1,25-2,50 %)	0	0
G (2,50-5,00 %)	0	0
H (5,00-10,00 %)	0	0
I (10,00 -)	0	0
J	0	0
K	543	778
Sum	543	778

Misligholdte og tapsutsatte engasjementer fordelt på geografiske områder

Tabell 28: Separat angivelse av de samlede engasjementsbeløp med verdifall og misligholdte engasjementer fordelt på geografiske områder, herunder samlede verdiendringer og nedskrivninger (beløp i mill. kroner)

2017	Samlet engasjementsbeløp		Individuelle nedskrivninger
	Tapsutsatte	Misligholdte	
Rogaland	818	398	264
Agder-fylkene	121	44	48
Hordaland	501	69	214
Øvrige	122	44	113
Sum	1.562	555	639

2016	Samlet engasjementsbeløp		Individuelle nedskrivninger
	Tapsutsatte	Misligholdte	
Rogaland	409	820	285
Agder-fylkene	104	44	54
Hordaland	475	47	110
Øvrige	153	159	141
Sum	1.141	1.070	590

Engasjementer med verdifall

Tabell 29: Avstemming av endringer i henholdsvis verdiendringer og nedskrivninger for engasjementer med verdifall (beløp i mill. kroner)

2017	Inngående balanse	Beløp ført mot nedskrivninger	Beløp som avsettes til eller tilbakeføres fra anslått tap	Utgående balanse
Individuelle nedskrivninger	590	152	201	639
Nedskrivninger på grupper av utlån	676		2	678
Spesifiserte tapsavsetninger garantier	5		8	13
Sum	1.271	152	211	1.330

2016	Inngående balanse	Beløp ført mot nedskrivninger	Beløp som avsettes til eller tilbakeføres fra anslått tap	Utgående balanse
Individuelle nedskrivninger	315	192	467	590
Nedskrivninger på grupper av utlån	518		158	676
Spesifiserte tapsavsetninger garantier	3		2	5
Sum	836	192	627	1.271

Eksposering for porteføljer der IRB-metoden benyttes

Tabell 30: Eksposering fordelt på misligholdsklasser for porteføljer der IRB-metoden benyttes

2017 Engasjementskategori	Misligholds- klasse	Samlet EAD	Samlet ubenyttet ramme	Gjennom- snittlig risikovekt	Gjennom- snittlig tap gitt mislighold	Gjennom- snittlig konverterings- faktor
Foretak SMB						
	A	0	0	0,0 %	0,0 %	0,0 %
	B	355	38	33,4 %	31,6 %	96,0 %
	C	3.944	545	38,7 %	29,3 %	90,5 %
	D	2.770	707	48,8 %	31,7 %	88,4 %
	E	3.548	844	60,4 %	31,3 %	92,4 %
	F	4.757	932	73,9 %	34,7 %	93,2 %
	G	5.324	868	107,7 %	40,7 %	87,2 %
	H	1.610	455	129,6 %	42,5 %	84,3 %
	I	969	118	188,5 %	43,3 %	96,6 %
	J	17	3	15,2 %	73,7 %	85,3 %
	K	1.055	150	86,5 %	0,0 %	99,6 %
Sum foretak SMB		24.348	4.662	78,9 %		90,5 %
Spesialiserte foretak						
	A	105	9	10,8 %	18,5 %	93,8 %
	B	1.144	259	25,4 %	28,7 %	87,0 %
	C	3.722	188	37,2 %	28,7 %	98,5 %
	D	5.355	274	46,4 %	28,4 %	97,0 %
	E	9.119	1.015	50,3 %	26,9 %	90,4 %
	F	5.941	567	64,1 %	30,3 %	97,7 %
	G	6.844	835	88,8 %	33,5 %	97,8 %
	H	1.495	148	103,5 %	34,6 %	98,5 %
	I	887	22	153,9 %	37,6 %	98,2 %
	J	81	0	10,7 %	48,6 %	99,9 %
	K	329	5	106,5 %	7,3 %	99,3 %
Sum foretak spesialiserte		35.022	3.321	62,6 %		95,3 %
Øvrige foretak						
	A	0	0	0,0 %	0,0 %	0,0 %
	B	34	0	29,9 %	0,0 %	100,0 %
	C	252	14	24,8 %	1,1 %	99,4 %
	D	204	106	63,4 %	23,1 %	73,8 %
	E	2.460	453	70,7 %	6,0 %	88,2 %
	F	2.703	980	79,7 %	11,1 %	74,5 %
	G	1.784	244	112,2 %	5,0 %	88,2 %
	H	285	195	205,4 %	41,8 %	60,1 %
	I	130	100	142,9 %	22,9 %	48,8 %
	J	0	0	0,0 %	0,0 %	0,0 %
	K	143	0	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Sum øvrige foretak		7.996	2.092	85,9 %		80,9 %
Massemarked eiendom SMB						
	A	0	0	0,0 %	0,0 %	0,0 %
	B	1.917	603	7,4 %	17,1 %	99,9 %
	C	1.574	121	12,9 %	19,7 %	100,0 %
	D	794	15	21,3 %	22,3 %	100,0 %
	E	703	7	28,4 %	21,9 %	99,9 %
	F	498	5	39,6 %	21,6 %	100,0 %
	G	146	1	60,2 %	21,9 %	99,9 %
	H	111	1	89,4 %	21,8 %	99,8 %

	I	150	0	120,6 %	21,0 %	99,9 %
	J	11	0	3,5 %	14,5 %	99,2 %
	K	18	0	123,4 %	32,4 %	100,0 %
Sum massemarked eiendom SMB		5.921	753	22,0 %		99,9 %
Engasjement med pant i fast eiendom						
	A	0	0	0,0 %	0,0 %	0,0 %
	B	41.461	11.726	7,3 %	16,8 %	100,0 %
	C	35.339	1.417	14,0 %	21,2 %	100,0 %
	D	23.709	177	22,3 %	23,3 %	100,0 %
	E	19.134	62	30,9 %	24,2 %	100,0 %
	F	7.228	19	43,4 %	24,0 %	100,0 %
	G	1.613	7	69,5 %	24,4 %	100,0 %
	H	1.132	8	96,1 %	23,5 %	100,0 %
	I	1.589	1	132,9 %	23,3 %	100,0 %
	J	182	0	40,6 %	23,2 %	100,0 %
	K	173	1	168,5 %	22,1 %	100,0 %
Sum massemarked eiendom		131.561	13.419	20,5 %		100,0 %
Øvrig massemarked						
	A	0	0	0,0 %	0,0 %	0,0 %
	B	879	448	21,6 %	48,9 %	99,7 %
	C	1.231	291	31,6 %	49,5 %	99,8 %
	D	926	84	42,7 %	50,2 %	99,8 %
	E	765	34	52,7 %	50,1 %	99,7 %
	F	453	49	64,0 %	49,9 %	99,9 %
	G	139	4	76,1 %	50,8 %	99,8 %
	H	56	2	80,4 %	49,2 %	99,7 %
	I	104	2	115,4 %	49,7 %	99,7 %
	J	9	0	0,1 %	49,9 %	100,0 %
	K	30	0	11,8 %	84,6 %	99,9 %
Sum øvrig massemarked		4.593	913	42,3 %		99,8 %

2016 Engasjementskategori	Misligholds-klasse	Samlet EAD	Samlet ubenyttet ramme	Gjennomsnittlig risikovekt	Gjennomsnittlig tap gitt mislighold	Gjennomsnittlig konverteringsfaktor
Foretak SMB						
	A	0	0	0,0 %	0,0 %	0,0 %
	B	509	50	23,2 %	25,2 %	95,6 %
	C	3.029	805	37,9 %	31,0 %	81,5 %
	D	2.920	778	43,9 %	27,2 %	93,3 %
	E	4.492	699	52,7 %	26,9 %	93,1 %
	F	5.494	1.155	66,7 %	31,1 %	95,3 %
	G	5.565	838	84,5 %	32,1 %	85,3 %
	H	1.424	163	124,7 %	39,1 %	88,4 %
	I	464	65	176,7 %	44,7 %	94,5 %
	J	7	1	9,9 %	64,4 %	91,9 %
	K	746	16	181,7 %	0,0 %	98,9 %
Sum foretak SMB		24.650	4.571	69,9 %		90,1 %
Spesialiserte foretak						
	A	9	0	15,8 %	20,8 %	100,0 %
	B	1.292	271	23,9 %	29,6 %	87,7 %
	C	4.519	132	36,8 %	24,2 %	99,6 %
	D	4.478	233	41,6 %	26,8 %	96,6 %
	E	6.189	580	53,8 %	27,5 %	90,6 %
	F	7.175	644	62,7 %	28,2 %	97,5 %
	G	4.526	585	80,6 %	33,1 %	96,3 %

	H	2.746	223	96,8 %	31,5 %	98,4 %
	I	624	83	138,8 %	36,3 %	93,7 %
	J	69	0	69,8 %	15,6 %	99,8 %
	K	548	119	107,5 %	8,9 %	82,3 %
Sum foretak spesialiserte		32.176	2.871	60,5 %		95,4 %
Øvrige foretak						
	A	0	0	0,0 %	0,0 %	0,0 %
	B	10	0	13,8 %	0,0 %	100,0 %
	C	141	99	47,7 %	25,5 %	64,5 %
	D	1.461	963	42,3 %	12,7 %	88,8 %
	E	1.848	348	60,9 %	5,5 %	88,8 %
	F	3.441	864	80,3 %	7,6 %	76,8 %
	G	1.117	408	120,0 %	15,6 %	76,3 %
	H	615	38	105,9 %	2,4 %	98,5 %
	I	141	57	115,6 %	8,7 %	38,2 %
	J	41	0	0,0 %	0,0 %	0,0 %
	K	374	0	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Sum øvrige foretak		9.188	2.776	73,8 %		81,3 %
Massemarked eiendom SMB						
	A	0	0	0,0 %	0,0 %	0,0 %
	B	1.780	571	7,2 %	16,7 %	99,9 %
	C	1.545	129	13,5 %	21,5 %	100,0 %
	D	770	16	21,6 %	24,0 %	100,0 %
	E	736	7	30,4 %	24,4 %	100,0 %
	F	391	6	40,7 %	23,0 %	100,0 %
	G	92	1	55,6 %	21,2 %	99,9 %
	H	75	1	94,0 %	23,2 %	99,9 %
	I	152	1	116,9 %	22,2 %	100,0 %
	J	8	0	11,7 %	13,1 %	100,0 %
	K	13	0	65,9 %	52,8 %	100,0 %
Sum massemarked eiendom SMB		5.562	731	21,5 %		100,0 %
Engasjement med pant i fast eiendom						
	A	0	0	0,0 %	0,0 %	0,0 %
	B	37.907	11.047	7,1 %	16,2 %	100,0 %
	C	33.393	1.807	13,1 %	19,9 %	100,0 %
	D	22.702	267	20,8 %	21,9 %	100,0 %
	E	20.563	86	29,6 %	23,2 %	100,0 %
	F	8.290	27	41,9 %	23,4 %	100,0 %
	G	1.969	6	59,0 %	22,3 %	100,0 %
	H	1.211	11	86,5 %	21,5 %	100,0 %
	I	1.626	5	126,8 %	22,3 %	100,0 %
	J	186	0	34,5 %	24,4 %	100,0 %
	K	161	5	149,0 %	26,4 %	100,0 %
Sum massemarked eiendom		128.007	13.261	20,2 %		100,0 %
Øvrig massemarked						
	A	0	0	0,0 %	0,0 %	0,0 %
	B	703	364	21,4 %	48,4 %	99,8 %
	C	1.202	286	31,3 %	49,3 %	99,8 %
	D	953	90	43,0 %	50,4 %	99,9 %
	E	1.022	55	53,2 %	50,3 %	99,9 %
	F	434	20	65,3 %	50,4 %	99,9 %
	G	178	4	74,7 %	49,8 %	99,9 %
	H	59	2	82,5 %	50,3 %	99,7 %
	I	72	2	111,2 %	49,4 %	99,4 %
	J	8	0	0,2 %	50,6 %	99,8 %
	K	28	0	6,6 %	88,2 %	100,0 %
Sum øvrig massemarked		4.660	823	43,5 %		99,9 %

Regulatoriske krav til IRB-modeller for boliglån

SpareBank 1 SR-Bank benytter ulikt PD-nivå regulatorisk og internt for fast eiendom. Regulatorisk PD-nivå følger av Finanstilsynets rundskriv 8/2014 Krav til IRB-modeller for boliglån: «Langsiktig gjennomsnittlig PD, ifølge Kapitalkravsforskriften § 11-2, skal minst tilsvare et vektet snitt av PD i nedgangstid lik 3,5 prosent og institusjonens eget estimat for PD i normale år, med 20 prosent vekt på førstnevnte». I tillegg skal PD-estimatenes tilleggges en sikkerhetsmargin slik at ett enkelt engasjement ikke kan ha lavere PD enn 0,2 prosent. Regulatorisk nivå for minimum estimert LGD for boliglån er i rundskrivet satt til 20 prosent. SpareBank 1 SR-Bank har tatt kravene til etterretning og implementert nye regulatoriske nivåer for PD og LGD.

Internt er langsiktig utfall for PD beregnet ved samme metodikk som regulatorisk nivå, men med egne estimater for PD-nivå i nedgangstider. Internt er også PD-modellen kalibrert inn mot det mest konservative av vektet og uvektet mislighold. For massemarked er dette vektet mislighold, både for massemarked med pant i fast eiendom og øvrig massemarked. Internt nivå på estimert LGD følger av den IRB-godkjente LGD-modellen, uten bruk av minimumsgulv. De interne og regulatoriske beregningene utføres med andre ord ved bruk av de samme systemene og modellene, men med noe ulike parametere. SpareBank 1 SR-Bank benytter også ulikt PD-nivå regulatorisk og internt for det øvrige massemarkedssegmentet. Effekten av disse forskjellene framgår av tabellen under.

Tabell 31: Risikoparametre internt vs. Regulatorisk

	Kalibreringsnivå (uvektet)	Konverterings- faktor	Nivå estimert tapsgrad*
Massemarked med pant i fast eiendom	PD-modell	EAD	LGD
Internt	0,70 %	100 %	10,0 %
Regulatorisk	0,96 %	100 %	23,1 %

	Kalibreringsnivå (uvektet)	Konverterings- faktor	Nivå estimert tapsgrad*
Øvrig massemarked	PD-modell	EAD	LGD
Internt	2,80 %	100 %	39,2 %
Regulatorisk	3,66 %	100 %	49,5 %

*Nivå på estimert tapsgrad (LGD) gjelder for hele porteføljen.

For bedriftsmarkedet er det fullt samsvar mellom regulatoriske og interne estimater. Alle tabeller presentert i rapporten viser regulatoriske estimater dersom ikke annet er oppgitt.

Sammenligning av risikoparametere med faktisk utfall

Tabellene nedenfor viser gjennomsnittlig estimert og faktisk mislighold for porteføljen i årene 2007-2017. Estimert mislighold (PD) er basert på langsiktig utfall for misligholdssannsynligheten gjennom en full tapssyklus. Uvektet faktisk IRB-mislighold defineres som antall kunder som er, eller som har vært i mislighold innenfor en 12 måneders periode sett i forhold til totalt antall kunder. Uvektet mislighold innebærer at en misligholdt kunde med et lite låneengasjement vektes like mye som en misligholdt kunde med et stort låneengasjement.

Tabell 32: IRB misligholdsnivå – PD-modeller (uvektet)

Massemarked med pant i fast eiendom			Øvrig massemarked		
År	Estimert mislighold	Faktisk mislighold	År	Estimert mislighold	Faktisk mislighold
2007	0,79 %	0,41 %	2007	3,92 %	2,26 %
2008	0,79 %	0,41 %	2008	3,64 %	2,00 %
2009	0,88 %	0,43 %	2009	3,91 %	2,58 %
2010	1,07 %	0,42 %	2010	4,29 %	2,66 %
2011	1,05 %	0,32 %	2011	3,78 %	1,91 %
2012	0,96 %	0,26 %	2012	3,38 %	1,43 %
2013	0,94 %	0,24 %	2013	3,12 %	1,57 %
2014	0,93 %	0,24 %	2014	3,01 %	1,53 %
2015	0,92 %	0,24 %	2015	2,76 %	1,32 %
2016	0,83 %	0,18 %	2016	2,39 %	0,84 %
2017	0,80 %	0,21 %	2017	2,18 %	1,01 %
Gjennomsnitt	0,91 %	0,30 %	Gjennomsnitt	3,31 %	1,74 %

Foretak

År	Estimert mislighold	Faktisk mislighold
2007	2,93 %	1,68 %
2008	2,92 %	1,78 %
2009	2,99 %	2,82 %
2010	3,38 %	2,71 %
2011	3,65 %	2,40 %
2012	3,44 %	1,90 %
2013	3,32 %	2,09 %
2014	3,22 %	2,12 %
2015	3,10 %	1,98 %
2016	3,00 %	1,73 %
2017	2,90 %	1,80 %
Gjennomsnitt	3,17 %	2,09 %

Tabell 33: IRB misligholdsnivå – PD per misligholdsklasse (uvektet)

Massemarked med pant i fast eiendom	Estimert mislighold 2017	Faktisk mislighold 2017	Estimert mislighold 2007-2017	Faktisk mislighold 2007-2017
A	0,00 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %
B	0,20 %	0,00 %	0,21 %	0,02 %
C	0,36 %	0,01 %	0,36 %	0,07 %
D	0,61 %	0,02 %	0,61 %	0,11 %
E	0,94 %	0,11 %	0,95 %	0,25 %
F	1,64 %	0,33 %	1,67 %	0,58 %
G	3,52 %	1,33 %	3,49 %	1,42 %
H	7,09 %	2,65 %	7,01 %	3,05 %
I	22,90 %	12,16 %	22,02 %	10,67 %
Sum massemarked med pant i fast eiendom	0,80 %	0,21 %	0,91 %	0,30 %

Øvrig massemarked	Estimert mislighold 2017	Faktisk mislighold 2017	Estimert mislighold 2007-2017	Faktisk mislighold 2007-2017
A	0,00 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %
B	0,00 %	0,00 %	0,24 %	0,00 %
C	0,41 %	0,01 %	0,41 %	0,03 %
D	0,61 %	0,12 %	0,62 %	0,08 %
E	0,96 %	0,11 %	0,97 %	0,23 %
F	1,73 %	0,98 %	1,77 %	0,77 %
G	3,45 %	1,90 %	3,49 %	1,81 %
H	6,96 %	4,95 %	6,94 %	3,76 %
I	23,26 %	12,34 %	22,20 %	13,31 %
Sum øvrig massemarked	2,18 %	1,01 %	3,31 %	1,74 %

Foretak	Estimert mislighold 2017	Faktisk mislighold 2017	Estimert mislighold 2007-2017	Faktisk mislighold 2007-2017
A	0,08 %	0,00 %	0,08 %	0,00 %
B	0,22 %	0,20 %	0,22 %	0,02 %
C	0,37 %	0,32 %	0,37 %	0,11 %
D	0,62 %	0,14 %	0,62 %	0,27 %
E	0,98 %	0,40 %	0,97 %	0,60 %
F	1,77 %	1,61 %	1,77 %	1,13 %
G	3,52 %	1,98 %	3,55 %	2,20 %
H	7,04 %	3,42 %	7,04 %	3,84 %
I	15,71 %	10,81 %	16,06 %	12,41 %
Sum foretak	2,90 %	1,80 %	3,17 %	2,09 %

Vektet IRB-mislighold defineres som totalt engasjement som er eller har vært i mislighold i forhold til total eksponering (EAD), og tar dermed hensyn til størrelsen på låneengasjementet. Tabellen under viser gjennomsnittlig vektet estimert og faktisk IRB-mislighold for porteføljen i årene 2006-2016.

Tabell 34: IRB misligholdsnivå – PD-modeller (vektet)

Massemarked med pant i fast eiendom			Øvrig massemarked		
År	Estimert mislighold	Faktisk mislighold	År	Estimert mislighold	Faktisk mislighold
2007	0,94 %	0,49 %	2007	3,44 %	1,64 %
2008	0,94 %	0,54 %	2008	3,11 %	0,95 %
2009	1,08 %	0,61 %	2009	3,57 %	3,90 %
2010	1,31 %	0,61 %	2010	4,10 %	1,27 %
2011	1,27 %	0,48 %	2011	4,09 %	1,11 %
2012	1,13 %	0,38 %	2012	3,72 %	0,96 %
2013	1,08 %	0,28 %	2013	3,41 %	0,80 %
2014	1,08 %	0,38 %	2014	3,38 %	1,22 %
2015	1,07 %	0,27 %	2015	2,92 %	1,01 %
2016	0,94 %	0,24 %	2016	2,89 %	0,47 %
2017	0,89 %	0,22 %	2017	2,66 %	1,04 %
<i>Gjennomsnitt</i>	<i>1,07 %</i>	<i>0,41 %</i>	<i>Gjennomsnitt</i>	<i>3,39 %</i>	<i>1,31 %</i>

Foretak		
År	Estimert mislighold	Faktisk mislighold
2007	2,30 %	1,78 %
2008	2,60 %	2,73 %
2009	2,66 %	3,43 %
2010	2,91 %	1,40 %
2011	2,94 %	1,25 %
2012	2,65 %	1,71 %
2013	2,63 %	1,28 %
2014	2,38 %	1,74 %
2015	2,20 %	0,82 %
2016	2,09 %	1,64 %
2017	2,12 %	1,46 %
<i>Gjennomsnitt</i>	<i>2,50 %</i>	<i>1,75 %</i>

Validering av LGDD for 2017 var under utarbeidelse ved offentliggjøring av Pilar 3, og tabellene under viser estimert og faktisk tapsgrad for misligholdte lån for perioden 2007-2016. Forskrift om Kapitalkrav forutsetter at estimert tapsgrad skal representere økonomiske nedgangstider (downturn). Finanstilsynet publiserte i Rundskriv 9/2016 nytt krav til minimum diskonteringsrente tilsvarende 9 prosent ved neddiskontering av innbetalinger og kostnader knyttet til misligholdte engasjementer. SpareBank 1 SR-Bank implementerte ny diskonteringsrente i 2017 med tilbakevirkende effekt for tidligere års beregninger av faktisk tapsgrad.

Tabell 35: IRB tapsgrad for misligholdte lån – LGD (uvektet)

Portefølje	Estimert tapsgrad 2016	Faktisk tapsgrad 2016	Estimert tapsgrad 2007-2016	Faktisk tapsgrad 2007-2016
Massemarked med pant i fast eiendom*	24,2 %	7,1 %	27,0 %	9,8 %
Øvrig massemarked	0,0 %	0,0 %	19,9 %	2,6 %
Foretak	47,6 %	29,6 %	52,3 %	29,7 %

*Internt estimert uvektet tapsgrad for massemarked med pant i fast eiendom (uten regulatoriske minimumskrav) er 12,1 % i 2016 og 13,4 % i årene 2007-2016.

Tabell 36: IRB tapsgrad for misligholdte lån – LGD (EAD-vektet)

Portefølje	Estimert tapsgrad 2016	Faktisk tapsgrad 2016	Estimert tapsgrad 2007-2016	Faktisk tapsgrad 2007-2016
Massemarked med pant i fast eiendom*	25,6 %	6,8 %	28,9 %	5,1 %
Øvrig massemarked	0,0 %	0,0 %	17,3 %	2,8 %
Foretak	39,9 %	27,0 %	46,4 %	18,4 %

*Internt estimert EAD-vektet tapsgrad for massemarked med pant i fast eiendom (uten regulatoriske minimumskrav) er 12,8 % i 2016 og 14,4 % i årene 2007-2016.

Forventet tap (EL) beskriver det tapet konsernet statistisk sett må forvente å tape på utlånsporteføljen i løpet av en 12 måneders periode (langsiktig utfall). Regnskapsmessig skiller det ikke mellom massemarked med og uten pant i fast eiendom ved tapsføring. Tabellen under viser gjennomsnittlig forventet tap og faktiske regnskapsførte tap for massemarked samlet og for foretak de tre siste årene.

Tabell 37: IRB forventet tap (EL) og faktisk netto regnskapsførte tap

Massemarked			Foretak		
År	Forventet tap	Faktisk tap	År	Forventet tap	Faktisk tap
2015	0,22 %	0,01 %	2015	0,95 %	0,36 %
2016	0,28 %	0,02 %	2016	1,11 %	0,78 %
2017	0,26 %	0,04 %	2017	1,38 %	0,68 %

Samlet engasjementsbeløp og andelen som er sikret med pant (IRB)

Tabell 38: Samlet engasjementsbeløp (i mill. kroner) og andelen som er sikret med pant i fast eiendom fordelt på engasjementskategorier (IRB)

Engasjementskategori	2017		2016	
	Engasjementsbeløp	Herav sikret med pant i fast eiendom ¹⁾	Engasjementsbeløp	Herav sikret med pant i fast eiendom ¹⁾
Foretak				
Spesialiserte foretak	36.734	55 %	33.738	53 %
Foretak SMB	26.904	17 %	27.353	18 %
Øvrige foretak	9.887	6 %	11.308	5 %
Massemarked				
Engasjementer med pant i fast eiendom	131.570	88 %	128.013	87 %
Massemarked SMB	5.924	85 %	5.563	85 %
Øvrige massemarkedsengasjementer	4.603	4 % ²⁾	4.666	3 % ²⁾
Sum	215.622		210.641	

¹⁾ Andel er totalt engasjement med slik sikkerhetsstillelse i forhold til totalt engasjement for gjeldende engasjementskategori

²⁾ Et engasjement på en massemarkedskunde der realisasjonsverdi av boligen vurderes lavere enn 30 % av kundens engasjement kategoriseres ikke som engasjement med fast eiendom, men som øvrig massemarked.

SpareBank 1 SR-Bank har ingen sikkerhetsstillelser som medfører redusert engasjementsbeløp.

Faktiske verdiendringer

Tabell 39: De faktiske verdiendringene for den enkelte engasjementskategori og utvikling fra tidligere perioder (IRB)

Beløp i mill kroner	Verdi	Verdiendring	Verdi	Verdiendring
	31.12.2017	i 2017 (i %)	31.12.2016	i 2016 (i %)
Massemarkedsengasjementer	142.097	2,8 %	138.242	1,7 %
-herav massemarked SMB	5.924	6,5 %	5.563	-3,1 %
-herav engasjementer med pant i fast eiendom	131.570	2,8 %	128.013	0,0 %
-herav øvrige massemarkedsengasjementer	4.603	-1,4 %	4.666	125,3 %
Spesialiserte foretak	36.734	8,9 %	33.738	-11,3 %
Foretak SMB	26.904	-1,6 %	27.353	-0,9 %
Øvrige foretak	9.887	-12,6 %	11.308	-4,0 %
Sum	215.622	2,4 %	210.641	-1,3 %

Beløp i mill kroner	Verdi	Verdiendring	Verdi
	31.12.2015	i 2015 (i %)	31.12.2014
Massemarkedsengasjementer	135.879	7,1 %	126.872
-herav massemarked SMB	5.739	-1,1 %	5.804
-herav engasjementer med pant i fast eiendom	128.069	7,5 %	119.170
-herav øvrige massemarkedsengasjementer	2.071	9,1 %	1.898
Spesialiserte foretak	38.057	-5,3 %	40.193
Foretak SMB	27.604	4,3 %	26.459
Øvrige foretak	11.775	14,7 %	10.264
Sum	213.315	4,7 %	203.788

Investeringer

Aksjer og andeler klassifiseres som enten til virkelig verdi over resultatet eller tilgjengelig for salg. Endring i virkelig verdi fra inngående balanse resultatføres som inntekt fra finansielle investeringer.

Tabell 40: Investeringer (egenkapitalposisjoner utenfor handelsporteføljen) fordelt etter formål (beløp i mill. kroner)

	Investeringer	31.12.2017	31.12.2016
Finansielle investeringer til virkelig verdi over resultatet	HitecVision Asset Solutions LP	37	32
	SR-PE-Feeder III KS	24	19
	Optimarin AS	24	24
	Monner AS	23	0
	Hitec Vision Private Equity IV LP	15	10
	Offshore Merchant Partners		
	Asset Yield Fund LP	14	7
	SR PE Feeder IV AS	13	9
	Energy Ventures IV LP	12	9
	Øvrige finansielle investeringer	47	51
Sum finansielle investeringer til virkelig verdi over resultatet		209	161
Strategiske investeringer til virkelig verdi over resultat	SpareBank 1 Østlandet*	0	127
	SpareBank 1 Markets	20	0
Sum strategiske investeringer til virkelig verdi over resultat		20	127
Strategiske investeringer tilgjengelig for salg	Visa Norge IFS	60	33
	Øvrige strategiske investeringer	2	2
Sum strategiske investeringer tilgjengelig for salg		62	35
Sum		291	323

* Aksjene i SpareBank 1 Østlandet (tidligere Sparebanken Hedmark) ble solgt i juni 2017.

Tabell 41: Oversikt over bokført verdi og virkelig verdi, gevinster og tap (beløp i mill. kroner)

	Bokført verdi	Virkelig verdi	Samlede realiserte gevinster eller tap	Urealiserte gevinster eller tap	Beløp medregnet i kjernekapital eller tilleggskapital
2017					
Finansielle investeringer til virkelig verdi over resultat	209	209	-15	-18	0
Strategiske investeringer til virkelig verdi over resultat	20	20	19	-17	-17
Strategiske investeringer tilgjengelig for salg	62	62	0	60	60
Sum	291	291	4	25	43

	Bokført verdi	Virkelig verdi	Samlede realiserte gevinster eller tap	Urealiserte gevinster eller tap	Beløp medregnet i kjernekapital eller tilleggskapital
2016					
Finansielle investeringer til virkelig verdi over resultat	161	161	0	-39	0
Strategiske investeringer til virkelig verdi over resultat	127	127	0	19	19
Strategiske investeringer tilgjengelig for salg	35	35	62	0	33
Sum	323	323	62	-20	52

Bank 1 Oslo ble solgt til Sparebanken Hedmark i 2. kvartal 2016, ble rapportert som virksomhet som skal selges 31.12.2015.

Tabell 42: Oversikt over type og verdi av børsnoteerte aksjer, unoterte aksjer i diversifiserte porteføljer og andre engasjementer)

Beløp i mill kroner	Verdi 2017	Verdi 2016
Unotert	229	288
Omsatt på børs	0	0
Øvrige	62	35
Sum	291	323

Tabell 43: Oversikt over motpartsrisiko for derivater mv.

Beløp i mill kroner	Nominell verdi	Risikovektet balanse 2017 ¹⁾	Risikovektet balanse 2016 ¹⁾
Rente og valutainstrumenter	206.949	1.655	1.854
Svekket kredittverdighet motpart (CVA)		933	701
Sum finansielle derivater	206.949	2.588	2.555

1) Risikovektet balanse beregnes etter standardmetoden.

Renterisiko

Renterisiko oppstår ved at konsernet kan ha ulik rentebindingstid på sine eiendeler og forpliktelser. Handelsaktivitetene knyttet til omsetning av renteinstrumenter skal til enhver tid skje innenfor vedtatte rammer og fullmakter. Konsernets rammer definerer kvantitative mål for maksimalt potensielt tap. Den kommersielle risikoen kvantifiseres og overvåkes kontinuerlig.

Konsernets overordnede rammer for renterisiko definerer maksimalt tap ved renteendring på ett prosentpoeng. Maksimum tap ved renteendring på ett prosentpoeng er totalt 85 millioner kroner som fordeles på totalbalansen til SpareBank 1 SR-Bank Markets (35 millioner kroner) og Treasury (50 millioner kroner).

Tabell 44: Resultateffekten ved et positivt parallellskift i rentekurven på ett prosentpoeng ved utgangen av de to siste årene dersom samtlige finansielle instrumenter ble vurdert til virkelig verdi

	31.12.2017	31.12.2016
Sertifikater og obligasjoner	-45	-28
Fastrenteutlån til kunder	-16	-21
Øvrige utlån og innskudd	-83	-86
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	121	127
Annet	1	-3
Total renterisiko	-22	-11

Løpetidsbånd		
0 - 3 mnd	-11	-6
3 - 6 mnd	0	-4
6 - 9 mnd	-3	13
9 - 12 mnd	2	5
12 - 18 mnd	-1	-6
18 - 24 mnd	-2	0
2 - 10 år	-7	-13
10 år +	0	0
Total renterisiko	-22	-11

Løpetidsbånd		
NOK	17	-2
EUR	-27	-4
USD	-11	-6
CHF	-1	3
Øvrige	0	-2
Total renterisiko	-22	-11

Øvrige vedlegg

Tabellene i dette kapitlet finnes også i eget vedlegg (Excel) som oppdateres kvartalsvis. I tillegg inneholder vedlegget tabeller som viser følgende:

- De viktigste avtalevilkårene for kapitalinstrumenter (arkfane 28)
- Sammensetningen av ansvarlig kapital (arkfane 29)
- Forholdet mellom ansvarlig kapital i regnskapet og den ansvarlige kapitalen som beregnes for kapitaldekningsformål (arkfane 30)
- Beregning av uvektet kjernekapitalandel (Leverage ratio) (arkfane 31)
- Overholdelse av krav om motsyklisk kapitalbuffer (arkfane 32)